

דוח סיכונים לשנת 2017

דוח זה כולל מידע נלווה לדוחות הכספיים של הבנק וערוך בהתאם להוראות המפקח על הבנקים הכוללות דרישות גילוי מתוך הנדבך השלישי של באזל ודרישות גילוי נוספות של הועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB).

אתר מגנ"א של רשות ניירות ערך כולל גם את הדיווחים הבאים: הדוח התקופתי, הערכת האקטואר הנוגעת לזכויות העובדים בבנק, דוח סיכונים זה ומידע פיקוחי נוסף על מכשירי ההון הפיקוחיים שהנפיק הבנק.

בהתאם להוראות המפקח על הבנקים, נכללים הדוחות הכספיים, דוח הבנק בלבד ("סולו"), דוח סיכונים זה ומידע פיקוחי נוסף כאמור גם באתר האינטרנט של הבנק:

www.mizrahi-tefahot.co.il < אודות הבנק < קשרי משקיעים < מידע כספי.

תוכן העניינים הראשי

8	תחולה
10	תמצית פרופיל הסיכון של הבנק
16	הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק
19	כלים לניהול סיכונים
20	תרבות הסיכון
21	ההון הרגולטורי
21	מבנה ההון הרגולטורי
22	הלימות ההון
25	מידע נוסף הנוגע להלימות ההון
27	יחס המינוף
29	סיכון אשראי
29	ניהול סיכון האשראי
38	ניתוח סיכון האשראי
44	הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית
47	סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית
52	סיכון אשראי של צד נגדי
54	סיכון שוק וריבית
54	ניהול סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי
59	ניתוח סיכון השוק
59	ניתוח סיכון הריבית בתיק הבנקאי
61	סיכון תפעולי
61	ניהול הסיכון התפעולי
62	הפחתת הסיכון התפעולי
63	המשכיות עסקית
63	אבטחת מידע והגנת הסייבר
64	סיכון טכנולוגיית המידע
64	סיכון משפטי
65	סיכון נזילות ומימון
65	ניהול סיכון הנזילות והמימון
66	יחס כיסוי הנזילות
69	סיכונים אחרים
69	סיכון ציות ורגולציה
70	סיכון חוצה גבולות
71	איסור הלבנת הון
71	סיכון מוניטין
72	סיכון אסטרטגי
73	תגמול
76	נספח - הרכב ההון הפיקוחי
83	מילון ואינדקס מונחים שנכללו בדוח הסיכונים

מיפוי כללי של המידע האיכותי והכמותי שנכלל במסגרת דוח הסיכונים

דוח סיכונים זה, כולל דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל במסגרת הנדבך השלישי וכן דרישות גילוי נוספות הנסמכות על מקורות אחרים, וזאת בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.

להלן מוצגת טבלת מיפוי כללית ובה זיהוי ספציפי של מידע שאינו נדרש במסגרת הנדבך השלישי, אלא נסמך על מקורות אחרים – בעיקר דרישות גילוי של הוועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB). כמו כן כוללת הטבלה מיפוי של הטבלאות (הלוחות) שנכללו בדוח זה.

פרק	דרישות גילוי אחרות (בעיקר דרישות FSB) ⁽¹⁾	מידע כמותי שניתן בפרק זה
מידע צופה פני עתיד		
תחולה		
תמצית פרופיל הסיכון של הבנק		
הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק		
תרבות הסיכון	- תיאור תרבות הסיכונים בבנק	
ההון הרגולטורי	- הרכב ההון הפיקוחי	- רכיבי ההון שנכללו במאזן המאוחד של הבנק
	- תנועה בהון הפיקוחי	- תנועה בהון הפיקוחי
הלימות ההון	- תכנון ההון	
	- נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה	- נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון שוק וסיכון תפעולי
	- נכסי סיכון לפי מגזרי פעילות	- הון עצמי רובד 1 והון כולל, יחס הון עצמי רובד 1 ויחס הון כולל
	- תנועה בנכסי סיכון	- נכסי סיכון לפי מגזרי פעילות
	- תנועה בנכסי סיכון	- תנועה בנכסי סיכון
יחס המינוף	- השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך מינוף	- הרכב החשיפות ויחס המינוף
סיכון אשראי	- התפלגות חשיפות אשראי לפי קבוצות חשיפה	- התפלגות חשיפות אשראי לפי קבוצות חשיפה
	- התפלגות חשיפות לפי אזור גיאוגרפי	- התפלגות חשיפות לפי יתרה חוזית לפירעון
	- סיכון אשראי פגום וסיכון אשראי בפיגור שאינו פגום	- סיכון אשראי פגום וסיכון אשראי בפיגור שאינו פגום
	- תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי	- תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי
	- חשיפות אשראי לפני ולאחר הפחתת סיכון אשראי לפי משקל סיכון	- חשיפות אשראי לפני ולאחר הפחתת סיכון אשראי לפי משקל סיכון
	- חשיפות אשראי לפי סוגי מפחיתי סיכון	- חשיפות אשראי לפי סוגי מפחיתי סיכון
	- חשיפות אשראי בגין נגזרים	- חשיפות אשראי בגין נגזרים

פרק	דרישות גילוי אחרות (בעיקר דרישות FSB) ⁽¹⁾	מידע כמותי שניתן בפרק זה
סיכון שוק וריבית	-	- דרישות ההון בגין סיכון ריבית, סיכון מניות וסיכון שער חליפין של מטבע חוץ
	-	- תיאור של סיכונים השוק אליהם חשוף הבנק
	-	- מדיניות ניהול סיכונים שוק
	-	- אמצעי פיקוח ומימוש מדיניות של סיכון שוק
	-	- מדידת חשיפת סיכונים השוק והריבית ודרכי ניהולם לפי מודלים לניהול סיכונים
	-	- האופי של סיכון הריבית בתיק הבנקאי
סיכון תפעולי		
סיכון נזילות ומימון		- יחס כיסוי הנזילות
	-	- סיכון מימון
	-	- תיאור צרכי הנזילות של הבנק
מניות		- שווי הוגן של השקעות במניות ודרישות ההון בגין
סיכונים אחרים	-	- תיאור של סיכונים מובילים אחרים
תגמול	-	- פירוט התגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה
	-	- נתונים כמותיים של התגמול המשתנה
	-	- פירוט נוסף של סכום התגמול בגין שנת הדיווח

(1) יתר המידע בפרק הינו בהתאם לדרישות הגילוי במסגרת הנדבך השלישי של באזל.

דוח סיכונים זה כולל מידע נלווה נוסף לדוחות הכספיים המאוחדים של בנק מזרחי טפחות בע"מ והחברות המאוחדות שלו ליום 31 בדצמבר 2017. הדוחות הכספיים ומידע נלווה לדוחות הכספיים, לרבות דוח הדירקטוריון וההנהלה, דוח סיכונים זה וגילויים פיקוחיים נוספים אושרו לפרסום בישיבת הדירקטוריון של הבנק שהתקיימה ביום 26 בפברואר 2018 ("א באדר התשע"ח).

דוח הסיכונים והגילויים הפיקוחיים הנוספים ערוכים בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו הכוללות דרישות גילוי מתוך הנדבך השלישי של באזל, ודרישות גילוי נוספות של הועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB).

כלל הדוחות האמורים מפורסמים גם באתר האינטרנט של הבנק:

www.mizrachi-tefahot.co.il << אודות הבנק >> קשרי משקיעים << מידע כספי

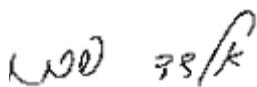
הגילוי בדוח זה מיועד לאפשר למשתמשים להעריך מידע משמעותי הכלול בו לגבי יישום מסגרת העבודה למדידה והלימות הון וליישום הוראות "באזל III: מסגרת פיקוחית גלובלית לחיזוק עמידות המערכת הבנקאית".

בהתאם להוראות מפקח על הבנקים, נכלל מידע נוסף על הסיכונים במסגרת דוח הדירקטוריון וההנהלה בפרקים הבאים:

- פרק "סקירה כללית יעדים ואסטרטגיה" / סיכונים עיקריים
- פרק "הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי" / אירועי סיכון
- פרק "סקירת הסיכונים"

דורון קלאוזנר
סגן מנהל כללי
מנהל סיכונים ראשי, CRO

אלדד פרשר
מנהל כללי

משה וידמן
יושב ראש הדירקטוריון

תאריך אישור הדוחות הכספיים:
רמת גן, 26 בפברואר 2018
י"א באדר התשע"ח

חלק מהמידע המפורט בדוח הסיכונים, שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח - 1968 (להלן: "החוק").

תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד, כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים מאקרו כלכליים, שינויים גיאוגרפיים, שינויי חקיקה ורגולציה ושינויים אחרים שאינם בשליטת הבנק ואשר עשויים להביא לאי התממשות הערכות ו/או לשינוי בתכניות העסקיות.

מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות" וביטויים דומים להם, בנוסף לשמות עצם כגון: "תוכנית", "יעדים", "רצון", "צריך", "יכול", "יהיה". ביטויים צופי פני עתיד אלו, כרוכים בסיכונים ובחוסר וודאות משום שהם מבוססים על הערכות הבנק הנוכחיות לגבי אירועים עתידיים, אשר כוללים בין היתר: תחזיות להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם, ובמיוחד למצב הכלכלי במשק, כולל השפעת תנאים מאקרו כלכליים וגיאוגרפיים; צפי לשינויים ולהתפתחויות בשוקי המטבע ובשוקי ההון; תחזיות הקשורות בגורמים שונים נוספים המשפיעים על החשיפה לסיכונים פיננסיים; תחזיות לשינויים באיתנות הפיננסית של לווים, להעדפות הציבור, לשינויים בחקיקה ובהוראות רשויות פיקוחיות, להתנהגות המתחרים, למצבו התדמיתי של הבנק, להתפתחויות טכנולוגיות ולהתפתחויות בנושאי כח אדם.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד האוצר, נתוני בנק ישראל, משרד השיכון וגורמים אחרים המפרסמים נתונים והערכות לגבי שוקי ההון בארץ ובעולם ועל תחזיות והערכות לעתיד בנושאים שונים, כאמור לעיל, באופן שקיימת אפשרות שאירועים או התפתחויות, שנחזו כצפויים, לא יתממשו כלל או בחלקם.

תחולת היישום מתייחסת לאופן היישום של מסגרת עבודה שנקבעה על ידי ועדת באזל למדידה והלימות הון, וכן דרישות נוספות שנקבעו על ידה בקשר ליחס המינוף ויחס כיסוי נזילות.

הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201 עד 211 (מדידה והלימות הון) חלות על קבוצת הבנק ובפרט, על הבנק - בנק מזרחי טפחות בע"מ - החברה האם בקבוצה. החברות בקבוצת הבנק עליהן חלה מסגרת העבודה, בהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי, הן גם החברות המאוחדות בדוחות הכספיים המאוחדים של הבנק. אין הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות לבין בסיס האיחוד הפיקוחי לפי מסגרת העבודה.

להלן החברות העיקריות בקבוצת הבנק, אופן שקלולן ותחומי פעילותן:

תחום הפעילות	
בנק מסחרי סוכנות ביטוח חברה להחזקות בינלאומיות חברה לניהול תיקי ניירות ערך חברה להנפקות חברה לנאמנות	1) חברות מאוחדות באיחוד מלא בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ טפחות סוכנות לביטוח (1989) בע"מ מזרחי חברה להחזקות בינלאומיות בע"מ (ב.ו.הולנד) אתגר חברה לניהול תיקי השקעות מקבוצת מזרחי טפחות בע"מ מזרחי טפחות חברה להנפקות בע"מ מזרחי טפחות חברה לנאמנות בע"מ
מקרקעין לבנייה חברה לחיתום מתן אשראי מתן אשראי	2) חברות כלולות (משוקללות בסיכון) פסגות ירושלים בע"מ (להלן- פסגות) רוסאריו קפיטל בע"מ (להלן רוסאריו) קרן מוסטאנג מזנין שותפות מוגבלת קרן פלוס טכנולוגיות
בנק מסחרי	3) חברה מאוחדת עיקרית של חברה שאוחדה (מזרחי להחזקות בינלאומיות בע"מ (ב.ו.הולנד)) יוניטד מזרחי בנק (שוויץ) לימיטד

למיטב ידיעתה של הנהלת הבנק, ובהסתמך על יועציה המשפטיים, אין איסורים או הגבלות משמעותיות על העברת כספים או הון פיקוחי בין חברות קבוצת הבנק.

באזל ודרישות ההון

ועדת באזל הינה גוף בינלאומי שנוסד בשנת 1974 על ידי בנקים מרכזיים של מדינות שונות. החלטותיה והמלצותיה של הועדה, אף שאין להן תוקף משפטי מחייב, קובעות את עקרונות הפיקוח המקובלים על ידי הגופים המפקחים על המערכות הבנקאיות בחלק ניכר ממדינות העולם. ביום 26 ביוני 2004 פרסמה ועדת באזל המלצות שנועדו להבטיח את הרגולציה הראויה להסדרת כללי הלימות ההון של הבנקים במדינות השונות ("באזל II"). הנחיות אלה הוסדרו בישראל במסגרות הוראות ניהול בנקאי תקין 201-211. הוראות אלה נועדו להתמודד עם הכשלים שהתגלו בתהליכי ניהול ובקרת הסיכונים במשבר הפיננסי העולמי, משבר ה"סאב פריים" שאירע בסוף העשור הראשון של המאה הנוכחית. ההוראות מכילות אוסף של תיקונים להוראת באזל II, וביניהם: חיזוק בסיס ההון, הון עצמי רובד 1 המהווה את המרכיב העיקרי בספיגת הפסדים, העלאת יחסי ההון המזעריים, קביעת מדדים חדשים ומתודולוגיות לטיפול בסיכון הנזילות הכוללים יחס נזילות בקיצון לטווח של חודש (LCR) ויחס מימון יציב כולל (NSFR), חיזוק המתודולוגיה להתמודדות עם סיכון הצד הנגדי (כולל הקצאת הון כנגד סיכון זה, במסגרת הנדבך הראשון), קביעת יחס מינוף כיחס חדש במסגרת מדדי ניהול הסיכונים, חיזוק התהליכים לביצוע מבחני מצוקה ותהליכים נוספים שנועדו לשפר את יכולות ניהול ובקרת הסיכונים במסגרות הפיננסיים. על פי לוח הזמנים שנקבע על ידי הועדה, היא מיושמת ברחבי העולם בהדרגה, החל משנת 2013. מרבית הוראות ניהול בנקאי תקין (201-211) עודכנו במהלך שנת 2013 בהתאמה להוראות באזל III ומיושמות החל מיום 1 בינואר 2014 (לפרטים ראה פרק הלימות ההון).

עיקרי המלצות ועדת באזל

הוראות באזל בנויות משלושה נדבכים:

הנדבך הראשון - הון מזערי - דרישות הקצאת הון מינימאלית בגין סיכון אשראי, סיכון שוק וסיכון תפעולי. על פי הנחיות המפקח על הבנקים, הקצאות ההון בנדבך הראשון מחושבות במודלים סטנדרטיים, אשר הוגדרו בהוראה.

הנדבך השני - תהליך פיקוח ובקרה על הנאותות ההונית - תהליך הערכה עצמית של ההון המתבצע על ידי הבנק (ICAAP) - Internal Capital Adequacy Assessment Process המלווה בתהליך הערכה פיקוחי המתבצע על ידי בנק ישראל, שנועד לבחון את התהליך ואת הקצאת ההון שבוצעה על ידי הבנק (SREP) - Supervisory Review and Evaluation Process. התהליכים נועדו להבטיח, כי רמת ההון הכולל של הבנק, תואמת את פרופיל הסיכון שלו, יעדי ההון שקבע ויעדיו העסקיים לפי התוכנית האסטרטגית שלו זאת, מעבר לדרישת ההון המינימאלית שעל הבנק להחזיק בהתאם לנדבך הראשון. בנוסף, נבחנים במסגרת נדבך זה באופן איכותי, תהליכי ניהול הסיכונים, בקרת הסיכונים, והממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בבנק.

הנדבך השלישי - "משמעת שוק" - דרישות הדיווח והגילוי לגוף המפקח ולציבור. במסגרת זו ניתן גילוי נרחב, מפורט ומעמיק ביחס לרמת הסיכון ותהליכי ניהול הסיכונים בבנק, באופן שיאפשר לציבור להבין טוב יותר את מכלול הסיכונים, אופן ניהולם וכרית ההון שמחזיק הבנק בגינם. הבנק מיישם דרישות אלו ודרישות גילוי נוספות כאמור, בדוח סיכונים זה.

תמצית פרופיל הסיכון של הבנק

נתוני מפתח

להלן נתוני מפתח הרלבנטיים לפרופיל הסיכון של הבנק:

2013	2014	2015	2016	2017	
יחסים פיננסיים עיקריים, שנתיים (באחוזים)					
מדדי ביצוע					
11.8	10.6	10.0	10.2	10.2	תשואת הרווח הנקי ⁽¹⁾
0.98	0.91	0.89	0.97	0.99	תשואת הרווח הנקי לנכסי סיכון ⁽²⁾
101.9	103.3	102.0	104.0	101.4	פיקדונות הציבור לאשראי לציבור, נטו
8.94	9.05	9.50	10.10	10.20	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
12.97	12.97	13.29	13.80	13.94	יחס הון כולל לרכיבי סיכון
-	-	5.32	5.27	5.48	יחס המינוף ⁽³⁾
-	-	91	117	118	יחס כיסוי הנזילות (רבעוני) ⁽⁴⁾
מדדי איכות אשראי עיקריים					
0.94	0.90	0.87	0.83	0.81	שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי מתוך האשראי לציבור
1.70	1.20	1.14	0.98	1.02	שיעור חובות פגומים או חובות בפיגור של 90 ימים או יותר מתוך האשראי לציבור
0.21	0.12	0.13	0.12	0.11	הוצאות בגין הפסדי אשראי לתקופה לסך האשראי לציבור, נטו
0.20	0.33	0.37	0.33	0.27	מזה: בגין הלוואות מסחריות שאינן הלוואות לדיור
0.21	0.01	0.01	0.01	0.09	מזה: בגין הלוואות לדיור

היחסים הפיננסיים מצביעים כי:

- תשואת הרווח הנקי המוצגת לאורך 5 השנים האחרונות הינה דו ספרתית, על אף העלייה המתמשכת ברמת ההון. בשנת 2017 הושפעה תשואת הרווח הנקי מהסכם קיבוצי עם ארגון העובדים ובמסגרתו, בין השאר, התחייבות לשקט תעשייתי בשנים 2018-2021, תוספות קבועות ודיפרנציאליות לשכר העובדים ומענקי התמדה והירתמות המתייחסים גם לעסקת המיזוג עם בנק אגוד, הקטנת תוספת הותק, תוכנית פרישה מרצון והבנות נוספות. עיקרי השפעות ההסכם הקיבוצי באו לידי ביטוי ברישום הוצאות של 160 מיליוני שקלים חדשים, בדוחות הכספיים לרבעון השלישי של שנת 2017, זאת לאחר שגובש מסמך הבנות עם ארגון העובדים ולקראת חתימה על הסכם קיבוצי⁽⁵⁾.
- הבנק עומד ביעדי הרגולציה הנדרשים בתחום הלימות ההון, כיסוי הנזילות והמינוף.
- מדדי איכות האשראי ממשיכים להשתפר ומצביעים על רמה נמוכה של היקף חובות בעייתיים והפסדי אשראי.

(1) הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק.
 (2) רווח נקי לסך נכסי הסיכון הממוצעים.
 (3) יחס המינוף (Leverage Ratio) - היחס בין הון רובד 1 (לפי כללי באזל) לסך החשיפות. יחס זה מחושב בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218.
 (4) יחס כיסוי הנזילות (Liquidity Coverage Ratio) - סך הנכסים הנזילים באיכות גבוהה לתזרים המזומנים היוצא נטו ברבעון. יחס זה מחושב בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221, במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.
 (5) לפרטים נוספים ראה ביאור 22 לדוחות הכספיים.

להלן ההון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים:

	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
הון עצמי רובד 1	13,318	14,333	
הון רובד 2	4,888	5,251	
סך הכל הון כולל	18,206	19,584	

לפרטים בדבר הנפקת כתבי התחייבות נדחים מותנים מסוג CoCo, בבנק ובבנק יהב ראה ביאור 25 לדוחות הכספיים.

להלן סיכון אשראי כולל⁽¹⁾ לציבור:

	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
סך הכל סיכון אשראי כולל לציבור	226,904	235,153	

(1) למידע מורחב בדבר סיכון האשראי הכולל לציבור ראה דוח הדיקטוריון וההנהלה, פרק סקירת הסיכונים.

להלן נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי, שוק, סיכון CVA וסיכון תפעולי (במיליוני שקלים חדשים):

	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
	דרישת הון ⁽³⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	
סיכון אשראי	16,173	121,969	17,367	129,996	
סיכון שוק	157	1,184	214	1,605	
סיכון CVA בגין נגזרים ⁽¹⁾	84	636	71	529	
סיכון תפעולי	1,076	8,113	1,121	8,394	
סך נכסי הסיכון	17,490	131,902	18,773	140,524	

(1) Credit Value Adjustments, שערך לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, בהתאם להוראות באזל III.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.36% מיתרות נכסי הסיכון.

(3) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26% מיתרות נכסי הסיכון.

השינוי בנכסי הסיכון במהלך שנת 2017 נובע בעיקר מצמיחת תיק האשראי של הבנק בגין הלוואות לדיור. כמו כן, הגדלת היקפי הפעילות של הבנק במגזר משקי הבית ובקרב מגזרי הלקוחות העסקיים הזעירים והקטנים הביאה לגידול בנכסי הסיכון בגין החשיפות הקמעונאיות.

הערכת הסיכונים

במסגרת פעילותו נחשף הבנק לשורה של סיכונים המהווים פוטנציאל לפגיעה בתוצאות הפיננסיות שלו ובתדמיתו. הבנק חשוף לסיכונים פיננסיים כגון: סיכון אשראי וסיכון שוק וסיכונים שאינם פיננסיים כגון: סיכונים ציוד, סיכונים תפעוליים, משפטיים, מוניטין ועוד. ניהול הסיכונים בבנק מתבצע במתודולוגיה אחידה ובראייה כוללת, במטרה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה, תוך שמירה על פרופיל הסיכון התואם את תיאבון הסיכון הכולל שהוגדר על ידי דירקטוריון הבנק ובהתאמה לדרישות הרגולציה. הבנק מבצע מיפוי של כלל גורמי הסיכון, אליהם חשופה הקבוצה ופוטנציאל השפעתם על הפעילות העסקית, במהלך השנה הקרובה, כאשר לכל סיכון מונה חבר הנהלה, כמנהל הסיכון.

בטבלה להלן מפורטים גורמי הסיכון והערכות ההנהלה לגבי מידת ההשפעה של כל אחד מגורמי הסיכון, על פי סולם הכולל חמש רמות סיכון: נמוכה, נמוכה-בינונית, בינונית, בינונית-גבוהה וגבוהה.

הבנק הגדיר את רמות הסיכון בהתאם להיקף ההשפעה (פוטנציאל ההשפעה) על הון הבנק.

הערכת רמת הסיכון לכל אחד מהסיכונים נקבעת הן בהתאם לתוצאות ניטור מדדי הסיכון הכמותיים השונים שקבע הבנק והן בהתאם להערכה איכותית של תהליכי ניהול ובקרת הסיכונים, ואפקטיביות מעגלי הבקרה בהתאמה לתהליך ותוצאות ה-ICAAP שביצע הבנק. תהליך הכולל הערכה עצמית של רמות הסיכון, איכות תהליכי ניהול ובקרת הסיכונים, לרבות כיוון הסיכונים בשנה הקרובה, וההלימה עם תוכנית העבודה של היחידות השונות. תוצאות אלו נידונות בהרחבה בהנהלה ודירקטוריון.

במסגרת תהליכים אלה, בוחן הבנק את הסיכונים המובילים - סיכונים קיימים (או חדשים) העשויים להתמש בשנה הקרובה - והינם בעלי פוטנציאל להשפעה מהותית על תוצאותיו הפיננסיות של הבנק ויציבותו, כאשר העיקריים שבהם הינם סיכונים אשראי, סיכונים השוק והריבית, סיכון הנזילות וסיכונים תפעוליים. כמו כן, מזהים הסיכונים המתעוררים, סיכונים העשויים להתמש בטווח הארוך יותר וקיימת אי וודאות באשר לאופיים והיקף השפעתם על הבנק. מבין סיכונים אלה ניתן לאפיין סיכונים אבטחת מידע וסייבר, טכנולוגית המידע, מוניטין וקבוצת סיכונים הציות לרבות סיכון התנהלות נאותה (CONDUCT RISK), המטופל במסגרת זו.

להלן מיפוי גורמי הסיכון, פוטנציאל השפעתם על קבוצת הבנק וחברי ההנהלה שמונו כאחראים (Risk Owner) לכל אחד מהם:

גורם הסיכון ⁽¹⁾	מידת ההשפעה של גורם הסיכון	Risk Owner
השפעה כוללת של סיכונים אשראי	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה העסקית
סיכון בגין איכות לווים וביטחונות	נמוכה-בינונית	
סיכון בגין ריכוזיות ענפית	נמוכה-בינונית	
סיכון בגין ריכוזיות לווים/קבוצת לווים	נמוכה	
סיכון בגין תיק המשכנתאות	נמוכה	
השפעה כוללת של סיכונים שוק	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה הפיננסית
סיכון ריבית	בינונית	
סיכון אינפלציה	נמוכה-בינונית	
סיכון שערי חליפין	נמוכה	
סיכון מחירי מניות	נמוכה	
סיכון נזילות	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה הפיננסית
השפעה כוללת של הסיכון התפעולי	בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון אבטחת מידע וסייבר	בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון טכנולוגיית המידע	בינונית	מנהלת חטיבת הטכנולוגיה של מזרחי טפחון בע"מ
סיכון משפטי	נמוכה-בינונית	יועצת משפטית ראשית
סיכון ציות ורגולציה	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון איסור הלבנת הון וחוצה גבולות	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון מוניטין ⁽²⁾	נמוכה	מנהלת החטיבה לשיווק, פרסום ופיתוח עסקים
סיכון אסטרטגי - עסקי	נמוכה-בינונית	מנהל כללי

(1) ההערכה של השפעתם של גורמי הסיכון לעיל מביאה בחשבון את הסיכונים הנוגעים לחקירת משרד המשפטים בארצות הברית, כמו גם את כלל פעילות הבנק להגנה על עמדתו בקשר עם החקירה. לפרטים בדבר חקירת משרד המשפטים בארצות הברית הנוגעת לעסקי קבוצת הבנק עם לקוחותיה האמריקאים, ולפרטים בדבר בקשה לאישור תובענה נגזרת ובקשה לאישור תובענה ייצוגית בהקשר זה, ראה ביאורים ג' 26, י' 10, ג' 26, א' 11, ג' 26, ד' 12 לדוחות הכספיים.

(2) הסיכון לפגיעה בתוצאות הבנק כתוצאה מפרסומים שליליים לגבי הבנק.

התפתחויות עיקריות בפרופיל הסיכון של הבנק

פרופיל הסיכון של הבנק, נכון לסוף שנת 2017, הינו נמוך יחסית, בדומה לפרופיל הסיכון בסוף שנת 2016 ובמהלך כל שנת 2017. פוטנציאל ההפסד מאירועים בלתי צפויים, ביחס להון ורווח הבנק, הינו נמוך, רווחיות הבנק היא יציבה, קרי תנודתיות הרווח נמוכה והכרית ההונית הזמינה לבנק מספקת גם תחת תרחישי קיצון.

תכנון ההון האחרון של הבנק, שהוגש לבנק ישראל בחודש ינואר 2018, אשר בוצע על נתוני מחצית שנת 2017, בהתבסס על התוכנית האסטרטגית של הבנק ולאופק תכנון של שלוש שנים, מצביע על כך כי בידי הבנק כרית ספיגה הונית מספקת להתמודדות עם מגוון הסיכונים הכרוכים בפעילות הבנק גם תחת אירועי קיצון. כמו כן, יחס הון עצמי רובד 1 בתרחיש איום בכל אחת משנות התרחיש אינו יורד מתחת לשיעור של 6.5% (מגבלת יחס הון למצב איום, מבחן המתבצע תחת הנחות מחמירות לגבי פוטנציאל הפגיעה בבנק). במסגרת תכנון ההון מבוצעים מבחני המצוקה תחת הנחות מחמירות ושמרניות המנתחות את התיק, תחת תנאי מאקרו קיצוניים כולל הנחת אי התאוששות של לקוחות, המשך צמיחה בנכסי סיכון, אי שימוש בגידור פנימי הקיים במבנה הנכסים וההתחייבויות, והנחה כי לא מתבצעות פעולות הנהלה כדי למזער את הנזק, קרי, ההנהלה פסיבית לאורך כל שנות התכנון. המסקנה כאמור לעיל, היא כי הבנק משמר לאורך כל אופק התכנון, כריות ניהוליות מעבר להון הנדרש. ההון הנבחן לתהליך זה (הנדבר השני), כולל הקצאות הון נוספות מעבר לנדבך הראשון, כנגד סיכונים נוספים (כגון: סיכון הריבית בתיק הבנקאי וסיכון ריכוזיות) וסיכונים שלא הוקצה כנגדם הון מספק להערכת הבנק בנדבך הראשון (כגון: סיכונים אשראי וסיכונים תפעוליים). נדגיש כי פוטנציאל ההפסד מתיק המשכנתאות כפי שנאמד על ידי הבנק, במגוון שיטות הינו נמוך מהותית מהקצאת ההון הנדרשת בנדבך הראשון, ולפיכך, קיימות לבנק כריות הון מובנות נוספות בגין המשכנתאות כבר בנדבך הראשון. יצוין כי תהליך הערכת ההון הפנימית בוצעה ללא התחשבות בעסקת איגוד אשר עלולה להתמש במהלך שנת 2018, לפרטים בדבר עסקה לרכישת בנק אגוד ראה פרק התפתחויות משמעותיות בניהול הפעילות העסקית בדוח הדירקטוריון וההנהלה. נציין, כי מכלול הסיכונים הכרוכים בהתקשרות זו, נבחנים באופן שוטף על ידי החטיבה לבקרת סיכונים לאורך השלבים השונים של בחינת העסקה והתממשותה. בנוסף לתהליך ה-ICAAP, בהנחיית בנק ישראל, מתקיים תהליך של מבחני לחץ מערכתיים המבוססים על תרחישי מאקרו כלכליים אחידים לכל הבנקים. תרחישים אלה, נקבעים על ידי בנק ישראל ומדמים מהלך עסקים רגיל ותרחיש קיצון היפוטטי. במסגרת זו אומד הבנק את מידת ההשפעה של התרחישים על הסעיפים העיקריים של הדוחות הכספיים והיחסים הפיננסיים העיקריים לאופק של שלוש שנים. תוצאת התרחיש האחרון של הבנק (הוגשה לבנק ישראל בחודש פברואר 2017), מעידה כי מידת הפגיעה של

תרחיש זה בבנק, הינה נמוכה יחסית לרווח הבנק ולהונו, וכן, ביחס לרמת הפגיעה הממוצעת של המערכת הבנקאית. תוצאות אלה נובעות בעיקר מרמת סיכונים אשראי נמוכה, בהיות הבנק מוטה לפעילות קמעונית עם רכיב משכנתאות מהותי ומרווחיות ויעילות תפעולית גבוהה ביחס למערכת. כמו כן, מניהול דינמי וגמיש של המקורות והשימושים, תוך שמירה על תיאבון סיכון נמוך בחשיפות מול צד נגדי, לרבות בנקים ומדינות וניהול תיק איגרות חוב בעיקר למטרת השקעת עודפי נזילות, בנכסים איכותיים בעלי סיכון אשראי מזערי. הבנק הפעיל תרחיש זה פעם נוספת במהלך שנת 2017 ותוצאתו דומה לתוצאת התרחיש שהוגשה לבנק ישראל. בנק ישראל הודיע כי התרחיש האחד המערכתי הבא יפורסם באוגוסט 2018.

במהלך שנת 2017 לא נרשמו חריגות מתיאבון הסיכון שקבע דירקטוריון הבנק לסיכונים השונים, כאשר נכון לתום השנה, נמצאו מרבית המדדים במרחק סביר מתיאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון ובהלימה לפעילות העסקית, על פי מתווה התוכנית האסטרטגית ותוכניות העבודה השוטפות. הבנק בוחן את מדדי הסיכון באופן מתמיד ומתאימם ככל שנדרש לפעילות העסקית השוטפת, בכפוף ובהלימה לתיאבון הסיכון הכולל של הבנק לסיכונים השונים.

הבנק עוקב באופן שוטף אחר סביבת הנזילות והמצב בשווקים השונים, תוך מתן תשומת לב מוגברת לאירועים היכולים להשפיע על סביבת הנזילות ועל השווקים.

במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2017, שמר הבנק על יחס כסוי הנזילות ברמה גבוהה יחסית, בשיעור ממוצע של כ-118%, שיעור המשמר שולי ביטחון מעבר ליחס כסוי הנזילות הרגולטורי הנדרש (100%) ומעבר לשולי הביטחון שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

במהלך שנת 2017, לא היו אירועים במערכת הבנקאית בישראל או בעולם אשר השפיעו באופן מהותי על ההתנהלות העסקית של הבנק ופרופיל הסיכון, לרבות סיכונים הנזילות.

סיכון השוק בתיק הסחיר הינו מזערי, על פי מדיניות הבנק. התיק הבנקאי חשוף לעליית עקומי הריבית, עקב מבנה השימושים הארוכים יחסית (תיק המשכנתאות) והירידה המתמשכת בשיעורי הסילוקים המוקדמים במשכנתאות. הערכת החשיפה של הבנק לסיכונים ריבית ברבעון הרביעי של שנת 2017, נותרה ברמת סיכון בינונית. ברבעון הרביעי לא חל שינוי מהותי ברמת החשיפה וערכי הסיכון נמצאים בתחומי תיאבון הסיכון שהוגדרו.

יצוין כי הבנק עדין במהלך שנת 2017 (רבעון ראשון) את אופן מדידת הסיכון, תוך יישום המלצות מסמך העמדה של באזל מחודש אפריל 2016, בהתייחס לניהול סיכון הריבית. החשיפה מנוטרת במגוון מדדים במהלך חיים רגיל ובקיצון.

סיכון מודל - המודלים שתוקפו במהלך שנת 2017, נמצאו תקפים ומתאימים לשימושים להם נועדו, ולא זוהו, מודלים שהשימוש בהם אינו הולם. ממצאי התיקוף מטופלים באופן שוטף מול היחידות בבנק לצורך יישומם ושיפור איכות המודלים.

במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2017, המשיך הבנק בתהליכי הטמעה ושימושיות נוספים במודלים המתקדמים לטובת ניתוח האשראי הקמעונאי שלו. פרופיל סיכון האשראי של הלקוחות הפרטיים על פי המודל הפנימי מראה על רמת סיכון שאינה גבוהה המאופיינת ביציבות לאורך זמן. לפרטים נוספים בדבר אשראי לאנשים פרטיים ראה פרק סיכון אשראי להלן.

האשראי העסקי מנוהל תחת שורה של מדדי סיכון ונמצא ברמת סיכון נמוכה-בינונית.

ביום 6 ביולי 2017 שלח הפיקוח על בנקים מכתב לבנק ולכלל המערכת הבנקאית ובו בקשה לביצוע ניתוח סיכונים לאשראי לענף "מסחר בכלי רכב" ולאשראי הצרכני לרכישת רכב באמצעות תרחיש קיצון שונים. בהתאם לתוצאות נדרש הבנק לבחון את התאמת הפעילות העסקית והבקורות הנלוות לה.

בקרת הסיכונים של הבנק ביצעה סקירה מקיפה בנושא, אשר הובאה לדיון מעמיק, בפורומים ניהוליים כולל דיון בדירקטוריון.

ממצאי והמלצות הבחינה, שולבו במסמך מדיניות האשראי לשנת 2018 והיחידות העסקיות נערכות במקביל ליישומם.

בעקבות ניתוח הסיכונים, לא חלה השפעה מהותית על ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי.

רמת הסיכון בתיק המשכנתאות מוסיפה להיות נמוכה עם המשך שיפור במדדים המובילים. ההפרשה השוטפת שנרשמה בתיק זה בשנת 2017 נמוכה מאוד. שיעור החוב הבעייתי לרבות שיעור הפיגור בהלוואות החדשות נמצאים ברמה נמוכה מאוד.

הבנק פעל במהלך כל שנת 2017 להפחתת סיכון האשראי באמצעות מכירה של סיכון אשראי הן בתחום ההלוואות לדירוג והן בתחום האשראי העסקי.

ביום 23 באוקטובר 2017 פרסם בנק ישראל, הוראת ניהול בנקאי תקין (330) העוסקת בניהול סיכון האשראי הטמון בפעילות מסחר של לקוחות במכשירים נגזרים ובניירות ערך. הוראה זו, מסדירה את מסגרת ניהול סיכון האשראי הגלום בפעילות לקוחות שוק ההון ובכלל זה ניתן דגש מיוחד ללקוחות העוסקים בפעילות ספקולטיבית. תחולת ההוראה הינה מיום 1 ביולי 2018. הבנק נערך ליישום ההוראה כנדרש.

הבנק ממשיך לקדם את הטיפול בסיכונים המתעוררים כדוגמת ציות ורגולציה, איסור הלבנת הון וסיכון חוצה גבולות, תוך שהוא מקצה את המשאבים הנדרשים לשם הטיפול הנדרש בסיכונים אלה. יודגש כי לבנק תיאבון סיכון אפסי לאי עמידה בהוראות הרגולטוריות של בנק ישראל. פעולות הבנק בקשר עם סיכונים אלה, הן בעיקר פעולות איכותיות שנועדו ליצור את המסגרת הנדרשת לטיפול בסיכונים המתגברים. הערכת הבנק היא, כי ברבעון הרביעי של שנת 2017 נמשכה מגמת הירידה בפרופיל סיכונים אלה והבנק נערך להמשך המהלכים הנדרשים לטיפול בהם, על מנת להבטיח כי כיוון התפתחותם ממשיך להלום את אסטרטגיית הבנק להקטנת חשיפתו אליהם.

לעניין הפעילות במטבעות וירטואלים, מדיניות הבנק היא לאסור פעילות בתחום זה לכלל לקוחות הבנק.

הערכת הסיכון התפעולי של הבנק, כולל סיכונים אבטחת מידע וסייבר, הינה ברמה בינונית. הבנק פועל באופן מתמשך לשיפור הניטור, הניהול והבקרה של סיכונים אלה, ההולכים ומתגברים עם ההתקדמות הטכנולוגית וההתרחבות העסקית של הבנק. הבנק בוחן באופן שוטף את אירועי התקיפה בעולם ובדגש על אירועים במועדים פיננסיים, ומקיים תהליך מתמיד של הפקת לקחים ושיפור מערכי הגנת הסייבר.

ביום 29 ביוני 2017 שלח הפיקוח על הבנקים מכתב לבנק ולכלל המערכת הבנקאית בבקשה לבצע תהליך לגיבוש תרחישי קיצון מרכזיים במימד הסייבר ולבצע ניתוח להשלכות התממשות תרחישים אלו במכלול הסיכונים האפשריים. וזאת לאור הגידול המשמעותי בעת האחרונה בכמות אירועי הסייבר המתאפיינים בתחכום גובר והולך של שיטות התקיפה, מורכבותם והיקף התקיפה. אירועים המעידים על התעצמות סיכונים הסייבר בכלל ועל תאגידים בנקאיים בפרט. במסגרת פעילות זו גובשו ונותחו מספר תרחישים במימד הסייבר במטרה לזהות את תרחישי הקיצון אשר משפיעים באופן מהותי על תפקוד הבנק. גיבוש התרחישים התבצע תוך התייחסות לאירועים ודרכי פעולה של תוקפים בארץ ובעולם ותוך התייחסות לכיווני התפתחות אימי הסייבר בכלל ולמגזר הבנקאי בפרט. מניתוח כלל ההשלכות מהתממשות תרחישים אלו על הבנק, עולה שאירועי סייבר עלולים לגרום נזק אך יחד עם זאת, לא יפגעו ביציבות הבנק וביכולותיו לתפקד לאורך זמן. נושא זה נדון במהלך חודש נובמבר 2017 בוועדת ההנהלה והדירקטוריון, ותוצאותיו שולבו בתהליך הערכת הסיכונים, תהליך ה-ICAAP.

הבנק נמצא ברמת מוכנות גבוהה להמשכיות עסקית בחירום. ברבעון הרביעי של שנת 2017, בוצעו הדרכות, תרגילים וניסויים טכנולוגיים, כחלק מיישום תוכנית העבודה לתחזוקה ותרגולת תוכנית ההמשכיות העסקית.

במהלך שנת 2017 לא אירעו אירועים שהשפיעו לרעה על מוניטין הבנק.

יצוין כי במהלך שיבושי העבודה שאירעו בבנק במחצית הראשונה של חודש אוגוסט (ראה להלן), ניטר הבנק באופן שוטף את מדדי המוניטין וקיים מספר דיונים מיוחדים במסגרת ועדת המוניטין. בתקופה זו ניכרה ירידה לא משמעותית בפרמטרים תדמיתיים בקרב המודעים לסכסוך ובעיקר בקרב לקוחות הבנק, כאשר רמת המודעות לסכסוך בקרב כלל הציבור אינה גבוהה. עם סיום השיבושים, נרשמה התאוששות מהירה בפרמטרים הנמדדים וחזרה לרמת מדדים גבוהה.

התפתחויות ביחסי עבודה

לקראת סוף שנת 2015 החל הליך של בוררות כלכלית ("בוררות") בין הבנק לארגון עובדי מזרחי טפחות ("ארגון העובדים"), אשר במסגרתה נידונות דרישות ארגון העובדים לשנים 2005-2015.

במהלך שנת 2016 נעשה ניסיון להעביר את הדיון בדרישות ארגון העובדים למסגרת של גישור, ואולם ניסיון זה לא צלח ולקראת סוף שנת 2016 חזר הנושא להידון במסגרת של בוררות.

לדעת ההנהלה, המבוססת על חוות דעת יועציה המשפטיים, לא ניתן להעריך את החשיפה בגין הבוררות. במקביל לבוררות, נערך במהלך שנת 2017 משא ומתן לחידוש הסכם השכר בין הנהלת הבנק לארגון העובדים.

ביום 13 ביוני 2017 הודיע ארגון העובדים על סכסוך עבודה. ביום 25 ביוני 2017 הודיעו הנהלת הבנק וארגון העובדים, במשותף, כי יקיימו משא ומתן במטרה להגיע להסכם עד לסוף חודש יולי 2017. המשא ומתן לא הבשיל לכדי הסכם שכר.

ביום 1 באוגוסט 2017 הודיע ארגון העובדים על שביתה של עובדי הבנק המיוצגים על ידו, החל מיום 2 באוגוסט 2017.

במהלך ימי השביתה העניק הבנק שירותים סדירים, ככל הניתן.

ביום 16 באוגוסט 2017 הודיע הבנק כי בין הנהלה וארגון העובדים גובשו הבנות, אשר בעקבותיהן הסתיימה שביתה העובדים, וכי הצדדים ימשיכו ויקיימו דיונים ביניהם, עד ליום 12 בספטמבר 2017, על מנת להגיע להסכמות שתאפשרנה חתימה על הסכם קיבוצי. מועד הסיום הוארך על ידי הצדדים והדיונים נמשכו.

ביום 3 בדצמבר 2017 נחתם הסכם קיבוצי עם ארגון העובדים וביום 11 בדצמבר 2017 אושר ההסכם על ידי האורגנים המוסמכים בבנק ("ההסכם הקיבוצי החדש").

להלן עיקרי ההסכם הקיבוצי החדש:

- ההסכם חל לגבי השנים 2016-2021.
 - ישרור שקט תעשייתי מלא ומוחלט, לאורך כל תקופת ההסכם.
 - עובדי הבנק יירתמו לסייע בהצלחת מהלכים לרכישה ו/או מיזוג של בנק אחר, שאינו נמנה עם ארבעת הבנקים הגדולים, ולרבות להצלחת המהלך למיזוג בנק איגוד לישראל בע"מ, ללא עלות נוספת לבנק.
 - במהלך התקופה הנ"ל, תינתנה תוספות קבועות ותוספות דיפרנציאליות לשכר.
 - תוספת הוותק שתינתן לעובדים חדשים שייקלטו בבנק החל ממועד חתימת ההסכם, תופחת לעומת זו הקיימת כיום.
 - יינתן מענק מותנה בביצועי הבנק (תשואה להון), הכולל תוספת מדורגת בהתאם לעמידה ביעדי התוכנית האסטרטגית.
 - עובדים שעבדו בבנק בעת חתימת ההסכם יקבלו מענק התמדה והירתמות מיוחד בסכום של חצי משכורת י"ג (לפי ערך יום חתימת ההסכם), בכל אחת מהשנים 2018 עד 2021 ובתמורה לעבודתם בפועל בשנים אלו, כאשר חלק המענק המתייחס לשנת 2019 מותנה בהסכמה כוללת לאופן קליטת עובדי בנק איגוד במסגרת ההסכם הקיבוצי.
 - תופעל תוכנית הפרישה מרצון שאושרה על ידי דירקטוריון הבנק ביום 27 בדצמבר 2016 (דיווח מיידי מיום 27 בדצמבר 2016 אסמכתא 2016-01-092211).
 - גובשו הסכמות שונות אשר מאפשרות לבנק גמישות ניהולית נוספת בניהול המשאב האנושי.
- בהתאם למסמך ההבנות שגובש עם ארגון העובדים נרשמו בדוחות הכספיים לרבעון השלישי של שנת 2017 הוצאות בסכום של 160 מיליוני שקלים חדשים (השפעה על הרווח הנקי בסכום של 104 מיליוני שקלים חדשים).

להערכת הנהלת הבנק, בעקבות ההסכם ויישום תוכנית הפרישה מרצון, תעלה רמת השכר במדרגה של כ-100 מיליוני שקלים חדשים, וזאת בהשוואה לרמת השכר בשנת 2017 כאשר היא מנוטרלת מהשפעת ההסכם.

יובהר כי העלייה ברמת השכר ביחס לרמת השכר בשנת 2017, כאשר היא מנוטרלת מהשפעת ההסכם כאמור, צפויה להיוותר דומה וחד פעמית לאורך שנות ההסכם, כאשר מחד, יחול גידול מדורג בתוספת השכר ומאידך מיושמת באופן מדורג תוכנית הפרישה מרצון.

בנוסף, עשויות הוצאות השכר לגדול כתוצאה ממענקים, לרבות מענקים מותני ביצועים בהיקף של עד כ-40 מיליוני שקלים חדשים, וזאת בהתאמה לעמידה ביעדי התוכנית האסטרטגית.

כמוסבר לעיל, ככל שישולמו המענקים כאמור, צפוי כי העלייה ברמת השכר בגין המענקים תיוותר דומה וחד פעמית.

לפרטים בדבר השפעת ההבנות שגובשו על ההתחייבות האקטוארית לתשלומי שכר, ראה ביאור 22. לדוחות הכספיים. מידע זה הינו מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, המידע מתבסס על הנחות, עובדות ונתונים (להלן "הנחות") שהובאו בפני דירקטוריון הבנק. ההנחות עלולות שלא להתממש בשל גורמים שאינם בשליטת הבנק בלבד.

התפתחויות בניהול הפעילות העסקית

לפרטים בדבר מגעים לגיבוש מתווה עקרוני של עסקה לרכישת בנק אגוד לישראל ראה פרק יעדים ואסטרטגיה עסקית בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק

החשיפה לסיכונים וניהולם

הבנק פועל בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 310 - ניהול סיכונים, הוראה המתווה את עקרונות ניהול ובקרת הסיכונים במערכת הבנקאית בישראל וקובעת את הסטנדרטים הנדרשים מהבנקים, ליצירת מסגרת לניהול הסיכונים שלהם, כך שמסגרת זו, תהווה את דרישות הרגולציה, פרופיל הסיכון של הבנק ויעדיו העסקיים.

הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים

מערך ניהול הסיכונים של הבנק מורכב מכל רובדי הניהול והבקרה בבנק, החל בדירקטוריון הבנק, ההנהלה והיחידות העסקיות, וכלה בפונקציות הבקרה והביקורת הפנימית. החטיבה לבקרת סיכונים, בראשות ה-CRO של הבנק, הינה גורם המעטפת המרכז את הטיפול בנושא ניהול ובקרת הסיכונים בבנק.

בבנק מוגדרים שלושה קווי הגנה, בנוסף לקוי ההגנה של הדירקטוריון, האחראי להתוות תרבות ומסגרת טיפול הולמת בסיכונים וההנהלה האחראית ליישום עקרונות המסגרת שנקבעה על ידי הדירקטוריון. קווי ההגנה אלה נועדו להבטיח כי בבנק הוטמעה מסגרת הולמת של ניהול ובקרת סיכונים.

קווי ההגנה

הקו	הפונקציה	כפיפות	תפקיד
קו ראשון	קווי עסקים	מנהל קו העסקים כפוף למנהל הכללי	הנהלת היחידה נושאת באחריות מלאה לניהול הסיכונים וליישום סביבת בקרה נאותה על פעילותה.
קו שני	חטיבה לבקרת סיכונים	מנהל כללי	החטיבה, בראשה עומד ה-CRO, פועלת ביחד עם חטיבות נוספות, בהן, החטיבה לחשבונאות ודיווח כספי והחטיבה המשפטית, כדי לסייע להנהלה לקדם ראייה משולבת, כלל תאגידית של הסיכונים, תכנון ופיתוח המסגרת לניהול הסיכונים, אתגור ויידוא השלמות והאפקטיביות של מסגרת ניהול הסיכונים והבקרה הפנימית, ובחינת מסגרת זו, לנוכח התוכנית האסטרטגית, תוכנית העבודה השנתית ויעדיו העסקיים של הבנק.
קו שלישי	ביקורת פנימית	דירקטוריון הבנק	בחינת תקינותם ויעילותם (על פי רוב, בדיעבד) - של תהליכי ניהול הסיכונים, והצפת חולשות בבקורות הפנימיות, שיש להן פוטנציאל לפגיעה באפקטיביות הבקרה.

בין קווי ההגנה, הוגדרו ממשקים שונים, הכוללים פורומים ודרכי דיווח שהוטמעו בשגרה ובחירום. תקשורת הסיכונים בין קווי ההגנה השונים, נועדה להבטיח זרימת מידע המאפשרת לבנק להתמודד עם הסיכונים המהותיים לפעילותו, או עם פוטנציאל להתפתחות אירועים כאלה, זאת, במקביל לעמידה ביעדיו העסקיים של הבנק.

להלן הפונקציות המעורבות בניהול ובקרת הסיכונים בבנק:

דירקטוריון הבנק

תפקידיו העיקריים של הדירקטוריון הינם התווית אסטרטגית הסיכון ותיאבון הסיכון של הבנק, ואישור מסגרת ניהול הסיכון המעוגנת במסמכי המדיניות של הבנק, אשר תנחה את הבנק בפעילותו השוטפת. על הדירקטוריון לפקח על פעולות ההנהלה, ועל עקביותן עם מדיניות הדירקטוריון, לוודא קיומם של תחומי אחריות ודרכי דיווח ברורים בבנק, להתוות תרבות ארגונית, הדורשת יישום סטנדרטים גבוהים של התנהגות מקצועית ויושרה, ולוודא שהבנק פועל תוך ציות לחוק ולרגולציה.

הדירקטוריון פועל במספר ועדות מקצועיות, אשר תפקידן לקיים דיון ממצה ומעמיק בנושאים השונים לפני הבאתם לדיון ואישור במליאת הדירקטוריון.

ועדה לניהול סיכונים

ועדה הדנה בנושאים הקשורים לניהול ולבקרת הסיכונים בבנק, לרבות תכנון וניהול ההון. באחריות הועדה אישור מיפוי הסיכונים של הבנק, ואישור מסמכי המדיניות הייעודיים לכל אחד מהסיכונים המהותיים בבנק. מסמכים אלה מגדירים את מהות הסיכון ותיאבון הסיכון המותאם לפעילות האסטרטגית, וכן את תהליכי ניהול הסיכון והשיטות הננקטות בבנק להפחתתו, לרבות תהליכי ניטור ובקרה אפקטיביים.

הועדה דנה בתדירות רבעונית במסמך הסיכונים של הבנק, המציג ראייה כוללת של כלל הסיכונים והתפתחותם לאורך זמן ובדגש על אירועי הרבעון המדווח, בדוח הסיכונים הרבעוני, וכן, במסמך ה-ICAAP השנתי ותוצאות השפעת תרחיש קיצון מאקרו כלכלי האחיד של בנק ישראל על נתוני הבנק, רווחיותו ויציבות ההון שלו.

בפני הועדה מובאות סקירות מורחבות בנושאים שונים בתדירות קבועה. כמו כן דנה הועדה במוצרים חדשים הנדרשים לאישור הדירקטוריון, הוראות והנחיות רגולטוריות חדשות ומעודכנות בקשר לניהול הסיכונים בבנק, תחקירים מהותיים שבוצעו בקשר עם ניהול סיכונים וכל נושא אחר, הרלבנטי לניהול הסיכונים.

ועדת ביקורת

ועדת הביקורת אחראית לפקח על עבודת המבקר הפנימי של הבנק, וכן על עבודת רואה החשבון המבקר של הבנק. במסגרת זו דנה הועדה בדוחות הכספיים של הבנק ובדוח הסיכונים וממליצה לדירקטוריון על אישורם. ועדת הביקורת דנה בדוחות ביקורת של המבקר הפנימי ובדוחות של רואה החשבון המבקר ושל המפקח על הבנקים או רשות מוסמכת אחרת. מתפקידי ועדת הביקורת לעמוד על ליקויים בניהול העסקי של הבנק, לרבות אלה הנובעים מליקויים ארגוניים, תוך התייעצות עם המבקר הפנימי הראשי או עם רואה החשבון המבקר, ולהציע לדירקטוריון דרכים לתיקונם.

ועדת אשראי

הועדה אחראית על אישור מסמך מדיניות האשראי. כמו כן, אישור בקשות אשראי החורגות מהמגבלות שנקבעו במדיניות האשראי. בנוסף, דנה הועדה בדוחות בקרת אשראי ודיווחי אשראי שוטפים ובנושאים כלליים בתחום האשראי.

ועדת תגמול

הועדה דנה וממליצה לדירקטוריון על מדיניות התגמול. כמו כן, הועדה מאשרת תנאי התקשרות עם נושאי משרה.

המנהל הכללי

המנהל הכללי של הבנק אחראי על הניהול השוטף של ענייני הבנק במסגרת המדיניות שקבע הדירקטוריון ובכפוף להנחיותיו ובפרט על יישום האסטרטגיה והתוכניות העסקיות של הבנק. במסגרת זו, אחראי המנהל הכללי על ניהול כלל הסיכונים של הבנק, ועל הובלת ההנהלה ומנהלי הסיכונים לניהול אינטגרטיבי ומקיף של הסיכונים וההון, ויישום מערך בקרה פנימית אפקטיבי.

המנהל הכללי מקבל סקירות ודיווחים שוטפים וסדירים, על פרופיל הסיכונים של הבנק, במתכונת ובמועדים שנקבעו בהתאם להחלטות דירקטוריון ועל פי הוראות ניהול בנקאי תקין. המנהל הכללי אחראי על דיווחים לדירקטוריון, על פי המתכונת שנקבעה בנהלי הבנק, ובכלל זה דיווחים בדבר ניהול הסיכונים של הבנק ובפרט בדבר אירועים חריגים ו/או חריגות מתיאבון הסיכון.

הנהלת הבנק

הנהלת הבנק אחראית להבטיח שפעילות הבנק עומדת בהלימה עם האסטרטגיה העסקית ויעדיה כפי שהתוותה על ידי הדירקטוריון ובמסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר. במסגרת זו אחראית ההנהלה להנחיל בבנק, על כלל עובדיו, את התרבות הארגונית של ניהול הסיכונים וכן לפעול ליישום המערכות והתהליכים לניהול סיכונים אפקטיבי ויעיל.

המבנה הארגוני של הבנק נועד לתמוך בהשגתם של יעדי הבנק העסקיים ובקיפומם של תהליכי ניהול ובקרת סיכונים הולמים. יצוין כי בדומה לתהליכים עסקיים, גם תהליכי ניהול הסיכונים אינם סטטיים, אלא מתעדכנים ומתפתחים כל הזמן, הן בעקבות רגולציה מקומית ו/או פרקטיקה בינלאומית והן בהתאם לצרכים העסקיים.

בבנק פועלות ועדות ניהול סיכונים בכל הרמות הניהוליות. ועדות אלה פועלות כפורומים ניהוליים ומקצועיים, שמטרתם לייצר דיון בסוגיות בניהול ובקרת הסיכונים, ולקדם המהלכים הנדרשים לשדרוג מתמשך של מסגרת ניהול הסיכונים של הבנק.

ועדות ההנהלה העיקריות הינן: ועדת אשראי עליונה, ועדת ניהול נכסים והתחייבויות (נ"ה) ועדת שלוחות חוץ לארץ, וועדת ההנהלה לניהול סיכונים הדנה במסמך הסיכונים הרבעוני. מנהל הסיכונים הראשי ונציגים נוספים מהחטיבה לבקרת סיכונים לפי העניין, חברים בוועדות אלה. הועדות פועלות במצבי שגרה וחירום, על פי נהלים מפורטים.

מנהל הסיכונים הראשי

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, משמש כמנהל הסיכונים הראשי של הבנק (CRO). פעילות החטיבה לבקרת סיכונים היא בלתי תלויה בפעילות היחידות הנוטלות סיכון ויש לה גישה ישירה למידע, כאשר לעומד בראשה יש גישה ישירה לדירקטוריון הבנק.

באחריות ה-CRO לוודא כי מתקיים תהליך זיהוי, ניהול, מדידה, בקרה, מזעור והפחתה ודיווח שוטף של הסיכונים הגלומים בפעילות העסקית של הבנק וכי פרופיל הסיכונים של הבנק הולם את תיאבון הסיכון.

מנהל הסיכונים אחראי על הסדרת מסגרת תיאבון הסיכון של הבנק ובכללו אתגור מסמכי המדיניות השונים, אתגור ניהול ההון ואתגור תוכניות העבודה. כמו כן, ניתוח אירועי כשל מהותיים וביצוע תחקירים ותהליכי הפקת לקחים הנובעים מהם.

מנהל הסיכונים הראשי, הינו האחראי הישיר על מספר סיכונים, הקשורים עם סיכוני הבקרה הפנימית של הבנק. כמו כן, אחראי על בקרת סיכוני האשראי ועל אנליזת האשראי המהווה גורם בלתי תלוי הנוטל חלק באישורי האשראי.

חטיבת הביקורת הפנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, במטרה לבחון את מסגרת אפקטיביות הבקרה הפנימית בבנק. פעילות זו מתבצעת בדרך כלל בדיעבד, כשהיא משתמשת במגוון כלים לרבות: תוכנית עבודה ממוקדת סיכונים המבוססת בין היתר על תוצאות תהליך ה-ICAAP תחקירים ובדיקות נקודתיות. תוצאות עבודת הביקורת והמלצותיה מופצות ליושב ראש הדירקטוריון, יושב ראש ועדת הביקורת, מנהל כללי והפונקציות הרלבנטיות בבנק, תוך מעקב אחר יישום ההמלצות.

לפרטים נוספים בדבר פעילות חטיבת הביקורת הפנימית, ראה פרק ממשל תאגידי בדוחות הכספיים.

פורומים נוספים לניהול ובקרת הסיכון הפועלים בבנק

במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, ובהתאם למדיניות מבחני המצוקה של הבנק, פועלים בבנק פורומים נוספים לניהול ובקרת הסיכונים וההון וביניהם:

- פורום בקרה פנימית - מקיים אינטגרציה בין הגורמים השונים בבנק האחראים ליישום מסגרת הבקרה הפנימית של הבנק.
- פורום תכנון וניהול ההון - למעקב אחר התפתחות ההון של הבנק, לנוכח יעדי הבנק.
- פורום לניטור סיכונים (פנ"ס) - שורה של פורומים, המובלים על ידי מנהל הסיכונים הראשי, בשיתוף עם מנהלי היחידות העסקיות, העוסקים במבחני מצוקה, תיקוף מודלים, סיכונים תפעוליים ועוד מגוון נושאים העולים מתוך ניהול הסיכונים והבקרה הפנימית של כל יחידה עסקית.
- פורומים ייעודיים בתחום הציות, כולל ניהול סיכונים חוצי גבולות.
- ועדות היגוי סיכונים תפעוליים ואבטחת מידע וסייבר - הדנות ומחליטות בסוגיות תפעוליות חוצות ארגון לרבות המשכיות עסקית, אבטחה פיזית וסיכוני סייבר.

הקוד האתי

שקיפות מלאה הינה תנאי הכרחי לממשל תאגידי בכלל, ולממשל תאגידי של ניהול סיכונים יעיל בפרט. מדיניות גילוי נאות של אירועים, תהליכים תומכים ומבנה ארגוני הולם, יוצרים ממשקי עבודה שוטפים התומכים ומאפשרים לדירקטוריון הבנק לבצע את תפקידו. הדירקטוריון והנהלת הבנק מעודדים בקרב הארגון רמה גבוהה של אתיקה ויושרה. אחד האמצעים המהותיים להנחלת האתיקה והיושרה הוא הכנת קוד אתי לבנק והטמעתו בקרב כל עובדי הבנק.

בבנק פועלת ועדת אתיקה בראשות מזכיר הבנק. הועדה המתכנסת אחת לחודש, כוללת את נציגי יחידות המטה והסניפים, ופועלת להטמעת הקוד האתי באופן שוטף, על ידי פרסום דילמות לעובדי הבנק, דיון בדילמות העולות מהשטח, ובחינת תהליך הטמעת הקוד האתי.

ערכי הקוד האתי של הבנק, הכוללים: אמינות, נאמנות, כבוד האדם, מצוינות, יושרה, הוגנות, שקיפות, מחויבות, שלובים ותומכים באסטרטגיה של הבנק כבנק אישי ואנושי.

מדיניות התגמול של הבנק

לפרטים בדבר מדיניות התגמול של הבנק ראה פרק תגמול להלן.

הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בחברות הבת

במסגרת ניהול הסיכונים הקבוצתי הכולל בבנק מתבצע תיאום עם החברות הבנות של הבנק בנושא ניהול הסיכונים. פיקוח ובקרת חברות בנות מתבצע באופן שוטף ומתקבלים דיווחים מהחברות הבנות בדבר פירוט החשיפות שלהן לסיכונים השונים. דיווחי החברות הבנות של הבנק משולבים במסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק.

לבנק מסגרת לניהול ובקרת הסיכונים, מסגרת זו מותאמת למצב השווקים, ליעדיו העסקיים של הבנק ולהוראות בנק ישראל. מסגרת זו בנויה ממספר נדבכים הפועלים יחדיו ביחידות הבנק, שנועדו להבטיח כי הבנק מסוגל לנהל, למדוד ולמצער את הסיכונים שלו בשגרה, ובעת אירוע קיצון או אירוע חירום פנימי או חיצוני.

הנדבכים והעקרונות העיקריים שנקבעו הינם:

- מיפוי וזיהוי הסיכונים להם חשוף הבנק - תהליך זיהוי הסיכונים הוא תהליך מהותי בסיסי שמטרתו להבטיח מיפוי נכון של הסיכונים אליהם הבנק חשוף, תוך התייחסות לשינויים הדינמיים בסביבה העסקית ובפעילות הבנק. תהליך מוסדר למיפוי וזיהוי הסיכונים בבנק, מתבצע לפחות אחת לשנה, כאשר בגין כל סיכון נקבע האם הוא מהותי לפעילות הבנק, לפי סף מהותיות לפוטנציאל הנזק להון הבנק בתרחישי מהלך עסקים רגיל וקיצון. לכל סיכון שמופה כמהותי, ממונה מנהל סיכון, ברמת חבר הנהלה.
- קביעת תיאבון סיכון - תיאבון הסיכון הכולל הנקבע על ידי דירקטוריון הבנק, מבטא את מגבלות החשיפה שהדירקטוריון מוכן לקבל על עצמו בשגרה ובעת קיצון. תיאבון הסיכון מוגדר כמותית ואיכותית ועומד בקשר ישיר עם האסטרטגיה העסקית של הבנק ורמת הנזילות וההון הנדרשת לעמידה ביעדים האסטרטגיים.
- תיאבון הסיכון הכולל של הבנק, מהווה את אבני היסוד של פעילות הבנק, ואינו משתנה באופן תדיר. מדיניות הבנק בתחום תיאבון הסיכון הינה למקסם תשואה/תועלת ברמת סיכון נמוכה יחסית.
- הדירקטוריון קבע מפת עקרונות יסוד המגדירה את תיאבון הסיכון הכולל של הבנק תוך התייחסות למדדי "סיכון" ו"פוטנציאל השפעה על תשואה/תועלת הבנק". תיאבון הסיכון הפרטני לכל אחד מהסיכונים, נגזר מאחד או יותר מעקרונות היסוד של הבנק לתיאבון הסיכון, וכולל מגוון מדדים כמותיים ואיכותיים התומכים בהשגת המטרות העסקיות בגבולות הגזרה של תיאבון הסיכון. להנהלת הבנק תיאבון סיכון אפס בהתייחס לחרגה ממגבלות הדירקטוריון, ולפיכך, הטילה הנהלה מגבלות משלה על חלק ממדדי הסיכון. מגבלות הנהלה נקבעו ברף סיכון נמוך יותר ממגבלות הדירקטוריון. מגבלות אלה משמשות כהתראה לפני הגעה לטווח תיאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון.
- מסמכי מדיניות לניהול הסיכונים השונים - לכל סיכון מהותי קובע הדירקטוריון מסמך מדיניות ייעודי המתווה את מסגרת ניהול הסיכון, תיאבון הסיכון הפרטני והעקרונות הנדרשים לטיפול בסיכון, כולל הפורומים והגורמים הנושאים באחריות לניהול ובקרת הסיכון, אופן מדידת הסיכון, הדרישות העסקיות והרגולטוריות, והדרכים להפחתתו ומזעורו. מסמכי המדיניות ערוכים ככלל במתודולוגיית ארבעת ה-M-ים, שנקבעה בבנק כמתודולוגיה לניתוח וניהול הסיכונים, כדלהלן:
 - Material (מהותיות) - בחינה האם הסיכון מהותי לפעילות הבנק בשגרה או בחירום.
 - Measured (מידדה) - מיפוי שיטות המדידה, המערכות והמודלים המרכזיים בהם משתמש הבנק
 - Managed (ניהול ובקרה) - מיפוי והגדרת שיטות הניהול והבקרה.
 - Mitigated (הפחתה) - שיטות הפחתה מתאימות, המאפשרות למזער את רמת החשיפה של הבנק לסיכון. שיטות ההפחתה בין שהן פיננסיות ובין שאינן פיננסיות, כגון: הדרכה, תחקירים, הפקת לקחים, ופורומים שהוקמו לשם התמודדות עם התפתחות הסיכון במצב שגרה ובמצב חירום.
- כמו כן, הנהלת הבנק קובעת שורה של נהלים, המבטיחים כי קווי ההגנה שנקבעו מיישמים באופן הולם את העקרונות שנקבעו במדיניות.
- פרופיל הסיכון - פרופיל הסיכון המשקף את החשיפה שהבנק לוקח בפועל, תחת תיאבון הסיכון שהוגדר, הינו תואם את יעדי התוכנית האסטרטגית ותוכנית העבודה, וכן בהתאם להתפתחות תנאי המאקרו בשווקים, כולל האפשרות להתרחשות מבחני קיצון "סבירים" (שאינם מבחני איום). מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק הוא המסמך המהווה את כלי הדיווח המרכזי של הנהלת הבנק בדבר פרופיל הסיכון לנוכח תיאבון הסיכון. המסמך מציג מבט איכותי וכמותי על התפתחותם של כל מדדי הסיכונים שנקבעו, כאשר דגש רב ניתן בדיונים על מדדים המתקרבים לתיאבון הסיכון, השלכות התקרבות זו על פרופיל הסיכון והפעולות הנדרשות כדי להקטין את רמת הסיכון.
- מבחני המצוקה מהווים כלי חשוב ומשלים למדדי הסיכון השוטפים במסגרת ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק ואומדים את הסיכון בראייה נוכחית ועתידית. מבחני המצוקה מציפים מוקדי סיכון, מהותיים, משמשים כלי תומך לקבלת החלטות עסקיות ואמצעי משלים למדידת סיכונים במודלים כמותיים לזיהוי סיכונים שאינם מזוהים במודל בשל מגבלות מובנות במודלים. לבנק מגוון רחב של מבחני מצוקה, הפועלים כדי לאמוד את פוטנציאל פגיעת הסיכונים השונים ביעדיו העסקיים והפיננסיים. מבחני המצוקה העיקריים בהם משתמש הבנק בפעילותו השוטפת, וכחלק מתכנון ההון המתבצע במסגרת תהליך ה-ICAAP, מתבצעים ברמות חומרה שונות ולאופקי זמן שונים ונקבעים בהתבסס על מגוון שיטות כגון: ניתוחי רגישות; תרחישים סובייקטיביים; מבחני מצוקה היסטוריים המתבססים על אירועי קיצון שהתרחשו בעבר בשוק המקומי או בחוץ לארץ, תוך שהם משחזרים את אירועי העבר, ובוחנים את השפעתם על התיק הנוכחי של הבנק; תרחישי מאקרו, לפי הנחות הבנק או לפי תרחישים שניתנו לכלל המערכת הבנקאית על ידי בנק ישראל (כגון: תרחיש קיצון מאקרו כלכלי אחיד, בו פיתח הבנק משוואות המתרגמות את השפעת גורמי המאקרו על התיק) מבחני המצוקה מבוצעים בכל הרמות: רמת תיק או עסקה, רמת סיכון, רמת גזר או ענף, תרחישים מערכתיים האומדים את ההשפעה עבור מספר סיכונים במקביל, תוך התייחסות לקשר בין הסיכונים השונים. וכן, תרחישים על כלל הבנק (כגון: תרחיש איום).

- תהליך הערכה הפנימי של הלימות ההון (ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) - מסמך המתאר תהליך זה מוגש אחת לשנה, להנהלת הבנק, לדירקטוריון הבנק ולבנק ישראל, ומציג סיכום התהליך הפנימי שמקיים הבנק להערכת הלימות הונו. תהליך תכנון ההון של הבנק, המתבצע לאופק תכנון של כשלוש שנים, נועד להבטיח כי יוחזק על ידי הבנק הון הולם, התומך בכלל הסיכונים הגלומים בפעילות הבנק, בשגרה בהתאם לתוכנית האסטרטגית של הבנק ובאירועי קיצון (ראה הרחבה בפרק הלימות ההון). כמו כן בחינת נאותות תהליכי הניהול והפחתת הסיכונים, תהליכים הכוללים הערכה עצמית של הסיכונים, איכות ניהולם וכיוון התפתחותם, על ידי בקרי הסיכון ומנהלי הסיכון וכן סקירה בלתי תלויה של הביקורת הפנימית להערכת האפקטיביות של מסגרת הבקרה הפנימית של הבנק.
- תיקוף מודלים (סיכון מודל) - לבנק תהליך מוסדר למיפוי המודלים הנדרשים בתהליך תיקוף, המודלים מסווגים לפי דרישות רגולציה ודרגות חומרה. תיקוף המודלים נעשה טרום כניסתם לשימוש ובתהליך שוטף (תקופתי). תדירות ביצוע תהליכי התיקוף נקבעת בהתאם להנחיות הרגולציה ומהותיות המודל. תיקוף המודלים נעשה בהתאם למתודולוגית תיקוף המודלים לרכיבים השונים תוך שמירה על עקרונות הפרדת התפקידים.
- מערכות טכנולוגיות תומכות ניהול ובקרת סיכונים - לבנק מערכות מדידה רבות המשמשות לצורך אמידת מכלול הסיכונים המהותיים אליהם הוא חשוף וכן, מערכות מידע התומכות במעקב, דיווח וניטור הסיכונים. ככלל, מדיניות הבנק היא לנהל ולנטר את הסיכונים תוך שימוש במערכות ממוכנות ומבוקרות, עם תלות מינימלית בתהליכים ידניים ובתדירות עדכון קרובה ככל הניתן לזמן אמת.

תרבות הסיכון

- קבוצת הבנק פועלת באופן מתמשך לפיתוח וחיזוק תהליכי ניהול סיכונים, ליצירת תרבות ניהול סיכונים ההולמת את פעילות הבנק ותומכת בהשגת יעדיו העסקיים.
- ניהול הסיכונים הוא חלק אינטגרלי מהפעילות השוטפת בבנק, והחטיבה לבקרת סיכונים מעורבת בתהליכים המהותיים בבנק, בכל תחומי הפעילות. פעילות זו משתקפת בין היתר בתהליכים הבאים:
 - אתגור תהליכים עסקיים ואסטרטגיים - החטיבה לבקרת סיכונים מאתגרת את תוכניות העבודה השנתיות, המבוססות על התוכנית האסטרטגית של הבנק. כמו כן עוקבת החטיבה אחר הסיכונים העיקריים הגלומים בפעילות החטיבות השונות, ניטורם, פעולות להפחתת הסיכון והשפעתם על מימוש התוכניות העסקיות.
 - תהליך לאישור מוצר או פעילות חדשה - להפעלת מוצר או פעילות חדשה בבנק (כמו גם, לעדכון של מוצר או פעילות קיימת) לשם השגת יעדים עסקיים, קיים פוטנציאל להריגה ממסגרת ניהול ובקרת סיכון שנקבעה ובפרט, מתיאבון הסיכון. לפיכך, קבעו הנהלת ודירקטוריון הבנק במדיניות מסגרת ניהול הסיכונים את אופן הטיפול של הבנק במוצר או פעילות חדשה, הקובעת רשימת תיוג ייעודית, באמצעותה בוחן הבנק את השפעת השקת הפעילות או המוצר החדש על כל רשימת הסיכונים שמופו בבנק, לרבות התייחסות להיבטים תפעוליים, טכנולוגיים וחשבונאיים הכרוכים בהשקתו. השפעת המוצר או הפעילות החדשה על פרופיל הסיכון הנוכחי של הבנק, קובעת את מסלול האישור שלו, כאשר, אלה שיש להם השפעה מהותית על פרופיל הסיכון של הבנק, מאושרים בדירקטוריון.
 - סקרי סיכונים - קיום תהליכים תקופתיים לביצוע סקרי סיכונים בתחומים שונים: הן תפעוליים והן בנושאי ציות ובקרה פנימית. סקרים אלה מהווים כלי תומך לניהול דינמי ואקטיבי של מפת הסיכונים.
 - תחקירים ובדיקות אד הוק - קיום תהליך פנימי מתמשך של קווי ההגנה השונים לביצוע תחקירים ובדיקות אד הוק, בעקבות אירועים פנימיים ו/או אירועים חיצוניים, לרבות אירועים שהתרחשו במערכת הבנקאית העולמית. הפקת לקחים מאירועים אלה והטמעתם בבנק. תחקירים מהותיים שבוצעו בקשר עם ניהול סיכונים עולים לדיון עד לרמת דירקטוריון הבנק.
 - מערך הדיווחים - תקשורת הסיכונים מהווה נדבך מרכזי ביכולת הבנק לנהל את הסיכונים שלו. לבנק הגדרה של מערך הדיווחים במדיניות מסגרת ניהול הסיכונים, הקובעת את הדיווחים הנדרשים בשגרה, במצב התראה ובמצב קיצון (חירום), בין כל קווי ההגנה שנקבעו בבנק, לפי הצורך שנוצר, ובהתאם למצבי הטבע האפשריים.
 - התנהלות בחירום - לבנק מסמכי מדיניות ונהלים מוסדרים להמשכות עסקית באירועי חירום, הן אירועי חירום מערכתיים כדוגמת: אירוע ביטחוני, רעידת אדמה ועוד והן אירועים ספציפיים לבנק כדוגמת: כשל במערכות הבנק. כמו כן לבנק נוהל לפעילות עסקית בהתרחשות אירוע קיצון פיננסי בשווקים. פורומים ייעודיים למקרה חירום יופעלו בבנק על ידי מנהלי הסיכונים במקרה של התרחשות, או פוטנציאל להתרחשות אירועים כאלה בתחום סיכונים אשראי, השוק והנזילות. מסמכי המדיניות והנהלים שהוכנו על ידי יחידות הבנק קובעים תוכניות חירום אפשריות שאותן יכול הבנק להפעיל, לו התרחשו אירועים שכאלה.
 - הדרכות - קיום מערך הכשרה והדרכה מקיף הכולל אמצעים שונים לרבות: לומדות מרחוק, הכשרות והדרכות ייעודיות בנושאי ניהול סיכונים ובדגש על רגולציה ובקרה פנימית, כנסים ייעודיים ועוד. כמו כן מתקיים קשר שוטף בין מנהלי הסיכון במטה ליחידות השטח ובפרט מול נציגים בכל אחת מיחידות הבנק שמונו כאחראיים בתחומי הסיכון השונים להנחלת עקרונות הפעילות ותקשור המידע ביחידות השונות.
- לפרטים בדבר מדיניות תגמול לכלל עובדי הבנק שאינם נושאי משרה לשנים 2017-2019 שאושרה על ידי הדירקטוריון ביום 20 במרץ 2017, ראה ביאור 22 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2017.
- לפרטים בדבר מבנה התגמול בבנק ותמיכתו בתרבות הסיכון, ראה פרק תגמול להלן.

מבנה ההון הרגולטורי

ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים - הון רובד 1 (הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף) והון רובד 2. הון עצמי רובד 1 כולל את רכיבי ההון המיוחסים לבעלי מניות הבנק ואת זכויות בעלי המניות החיצוניים בהון של חברות מאוחדות (עודף ההון בחברת הבת אינו מוכר).

בהון עצמי רובד 1 נכללים התאמות פיקוחיות וניכויים מההון - מוניטין, השקעות ברכיבי הון של תאגידים פיננסיים, הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידור תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן והתאמות בגין התחייבות של מכשירים נגזרים הנובעים משינוי סיכון האשראי של הבנק (DVA).

הון רובד 1 נוסף מורכב ממכשירי הון העומדים בדרישות שנקבעו בהוראות. נכון ליום 31 בדצמבר 2017 אין לבנק מכשירי הון הנכללים בהון רובד 1 נוסף.

הון רובד 2 מורכב מהפרשה קבוצתית להפרשי אשראי ומכשירי הון העומדים בדרישות שנקבעו. מגבלות על מבנה ההון:

- הון רובד 2 לא יעלה על 100% מהון רובד 1 לאחר הניכויים הנדרשים מהון זה.
- מכשירי הון הכשירים להיכלל בהון רובד 2 לא יעלו על 50% מהון רובד 1 לאחר הניכויים הנדרשים מהון זה.

להלן תמצית רכיבי ההון הפיקוחי, יחסי ההון לרכיבי סיכון של הקבוצה ויחסי ההון המזעריים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים (במיליוני ₪):

2016		2017		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	2016 יתרה	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	2017 יתרה	
143	13,421	81	14,431	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
10	103	3	98	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון
153	13,318	84	14,333	הון עצמי רובד 1
2,680	4,888	2,233	5,251	הון רובד 2
2,832	18,206	2,317	19,584	סך כל הון כולל
-	131,902	-	140,524	סך נכסי סיכון משוקללים
	10.10%		10.20%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
	13.80%		13.94%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
	9.76%		9.86%	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח
	13.26%		13.36%	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח

לפרטים בדבר הרכב מפורט של ההון הפיקוחי בהתאם לדרישות הגילויי בדבר השלישי של באזל ליום 31 בדצמבר 2017, בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2016 ראה בנספח 1 להלן.

להלן תנועות בהון הפיקוחי במהלך התקופה, לרבות שינויים בהון העצמי רובד 1, הון רובד 1 והון רובד 2 (במיליוני שקלים חדשים):

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017	
הון רובד 1		
12,299	13,318	יתרה ליום 1 בינואר
12	16	הנפקת הון מניות רגילות ופרמיה על המניות
(10)	8	שינוי בקרן הון מההטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות
1,266	1,347	רווח נקי לתקופה
(186)	(334)	דיבידנד שהוכרז או חולק השנה
-	(2)	התאמות מתרגום דוחות כספיים של חברות כלולות
(15)	13	קרן הון מניירות ערך זמינים למכירה
(5)	(5)	קרן הון הנובעת מגידור תזרים מזומנים
(27)	(85)	קרן הון בגין זכויות עובדים
(53)	11	אחרים כולל התאמות רגולטוריות
42	42	זכויות שאינן מקנות שליטה ניכיים
-	2	רווח כולל אחר מצטבר בגין תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן
(5)	2	רווחים או הפסדים מצטברים כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי של הבנק
13,318	14,333	יתרה ליום 31 בדצמבר
הון רובד 2		
4,916	4,888	יתרה ליום 1 בינואר
(447)	(464)	הפחתת מכשירי הון
25	33	תנועה בהפרשה קבוצתית להפסדי אשראי
394	794	הנפקת איגרות חוב עם המרה מותנית
4,888	5,251	יתרה ליום 31 בדצמבר

הלימות ההון

הבנק מנטר את יחס הלימות ההון והמינוף באופן שוטף, על מנת לוודא עמידה בדרישות הפיקוח על הבנקים וכדי לאפשר היערכות מבעוד מועד למתן מענה להתפתחות נכסי הסיכון ודרישות ההון של הבנק. לשם כך, קבע דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות, המתווה את העקרונות הנדרשים לניהול יחס הלימות ההון ויחס המינוף, ואת יעדי ההון של הבנק ("תיאבון סיכון"). המהווים שולי ביטחון מעבר לדרישות ההון והמינוף המזעריות הרגולטוריות. כמו גם הדיווחים הנדרשים והפעולות שיש לנקוט במקרים בהם יורד יחס ההון מרמות מינימליות שנקבעו. ניהול ותכנון ההון מתבצע על ידי פורום ייעודי בראשות מנהל החטיבה הפיננסית - CFO ובהשתתפות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים - CRO, מנהל חטיבת חשבונאות ודיווח כספי - החשבונאי הראשי, ומנהלי החטיבות העסקיות בבנק. תכנון ההון השוטף מבוסס על הנחות העבודה של התוכנית האסטרטגית החמש שנתית של הבנק, הן ביעדי הגידול בנכסי הסיכון והן ביעדי הגידול ברווחיות, וזאת בכפוף ליעדי ההון והמינוף ומדיניות חלקות הדיבידנד.

כחלק מיישום הנדבך השני של באזל III, מגיש הבנק בכל שנה את מסמך ה-ICAAP, שהינו תהליך הערכה עצמית של ההון המתבצע על ידי הבנק. התהליך נועד להבטיח כי רמת ההון הכולל של הבנק תואמת את פרופיל הסיכון שלו, יעדי ההון שקבע יעדי התוכנית האסטרטגית. הן במהלך עסקים רגיל והן בתרחישי קיצון. בנוסף, נבחנים באופן איכותי תהליכי ניהול ובקרת הסיכונים והממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בנק. בחודש ינואר 2018, שלח הבנק לבנק ישראל את מסמך ה-ICAAP לשנת 2017. מסמך זה כולל מספר פרקים שנועדו לתאר את הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בבנק, ניתוח תמציתי איכותי וכמותי של הסיכונים המהותיים לבנק, ניהול יעדי ההון ויעדי התוכנית האסטרטגית, פרופיל הסיכון וההתפתחויות שחלו במהלך השנה בניהול הסיכונים השונים שזוהו ומופו בבנק וכן, תהליכי השיפור והשימושיות המתוכננים לשנה הקרובה.

ליבו של המסמך מהווה את תהליך תכנון ההון הפנימי שבוצע לאופק תכנון של שלוש שנים קדימה, מיום 30 ביוני 2017 ועד ליום 30 ביוני 2020. במסגרת זו, חושבה הקצאת ההון הנדרשת, בגין כל אחד מהסיכונים, החל מדרישות הנדבך הראשון, בתוספת ההון הנדרש בגין הנדבך השני. הנדבך השני כולל הקצאת הון בגין סיכונים שאינם מופיעים בנדבך הראשון, כגון: סיכוני ריכוזיות אשראי וסיכון ריבית בתיק הבנקאי וכן, הקצאת הון נוספות בגין סיכונים שנכללים בנדבך הראשון אך להערכת הבנק הקצאת ההון אינה מספקת את פרופיל הסיכון של הבנק. הקצאת ההון מחושבת במצב של שגרה וכן בתרחישי מצוקה. תרחישי הקיצון מבוצעים

במספר אופנים, החל מביצוע תרחישים ברמה של סיכון בודד, דרך ביצוע תרחיש מערכתי וכלה בביצוע מבחני איום. מבחנים אלה נועדו לוודא כי יש בידי הבנק כריות הון מספקות כדי לשרוד גם בתרחישים הוליסטיים, עם סיכון מזערי להתרחשות - אירועים קיצוניים בכל מימדי פרופיל הסיכון של הבנק, כולל השפעות בגין סיכונים שלא הוקצה כנגדם הון בשלבים הקודמים, כגון: סיכוני מוניטין ונזילות. המגבלה שנקבעה ליחס הון עצמי רובד 1 תחת תרחיש איום, הינה יחס מינימלי של 6.5%.

תוצאות התהליך מצביעות על כך כי לבנק הון זמין גבוה מההון הנדרש גם לאחר הפעלת תרחיש קיצון ואיום, קרי לבנק כרית ספיגה הנית מספקת להתמודדות עם מגוון הסיכונים הכרוכים בפעילות הבנק, גם תחת אירועי קיצון.

באזל III

בסוף שנת 2010 אימצה ועדת באזל הוראה חדשה, המכונה באזל III. הוראה זו, פרי המשבר האחרון בשווקים הבינלאומיים, מכילה אוסף של תיקונים להוראת באזל II, וביניהם: חיזוק בסיס ההון, העלאת יחסי ההון המזעריים, קביעת מדדים חדשים ומתודולוגיות לטיפול בסיכון הנזילות, חיזוק המתודולוגיה להתמודדות עם סיכון הצד הנגדי (כולל הקצאת הון כנגד סיכון זה, במסגרת הנדבך הראשון), קביעת יחס מינוף כיחס חדש במסגרת ממדי ניהול הסיכונים, חיזוק התהליכים לביצוע מבחני מצוקה ותהליכים נוספים שנועדו לשפר את יכולות ניהול ובקרת הסיכונים במוסדות הפיננסיים. על פי לוח הזמנים שנקבע על ידי הוועדה, היא מיושמת ברחבי העולם בהדרגה, החל משנת 2013.

החל מיום 1 בינואר 2014 הבנק מיישם את ההוראות מדידה והלימות הון על פי כללי באזל III כפי שפורסמו על-ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 2011-201.

להלן העדכונים והשפעות העיקריות של יישום ההוראות על מדידת הלימות ההון:

- החמרת הקריטריונים להכרה במרכיבי ההון שילולו בהון עצמי רובד 1.
- הוספת הקצאת הון בגין הפסדי CVA (הפסדי שערור לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, Credit Value Adjustments) - בנוסף לדרישת הון בגין סיכון לכשל הנובעת מסיכון אשראי של צד נגדי לפי הגישה הסטנדרטית, נדרשת הקצאת הון לכיסוי הסיכון להפסדים פוטנציאליים שעלולים להיווצר משערור לשווי שוק של נגזרים מעבר לדלפק (OTC).
- החמרה ועדכון הקריטריונים להכרה במכשירי חוב, כמכשירים הוניים, הנכללים בהון רובד 1 נוסף והון רובד 2. מכשירי ההון מסוג CoCo - (Contingent convertible capital instrument), כוללים מנגנונים לספיגת הפסדים לרבות הפסקת תשלומי ריבית למחזיקים במכשיר (קיים בהון רובד 1 נוסף, בלבד), ומנגנון לספיגת הפסדי קרן לפיו תבצע המרה למניות או הפחתת קרן כאשר יחס הון עצמי רובד 1 יורד מתחת לטריגר כמותי שנקבע, או כאשר נמסרה הודעת המפקח על הבנקים, לפיה הפעלת המנגנון לספיגת הפסדי קרן, הכרחי לשמירת יציבות התאגיד הבנאי, אירוע "אי קיימות" של הבנק. הטריגרים הכמותיים שנקבעו להון רובד 1 נוסף והון רובד 2 הינם בשיעורים של 7% ו-5% בהתאמה. נכון ליום 31 בדצמבר 2017 אין לבנק מכשירי הון הנכללים בהון רובד 1 נוסף.
- ביטול האבחנה שהייתה קיימת בהוראה הקודמת, בין סוגי ההון ברובד 2 (רובד 2 תחתון ורובד 2 עליון) כך שהון רובד 2 הוא אחיד.
- כתבי התחייבויות נדחים, שהוכרו כמכשירי הון רובד 2 על פי ההוראות הקודמות, אינם כשירים כהון פיקוחי על פי ההוראות הנוכחיות, בעיקר עקב היעדר מנגנון ספיגת הפסדים. על כן, נקבעו הוראות מעבר לפיהם מכשירים אלה יוכרו להון רובד 2 ב-80% מיתרת המכשירים ליום 31 בדצמבר 2013 והפחתה של 10% בכל שנה עד ליום 1 בינואר 2022.
- הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי - סכום ההפרשה הקבוצתית יוכר כהון רובד 2 עד לתקרה של 1.25% מנכסי הסיכון המשוקללים לסיכון אשראי. מנגד, סכום ההפרשה התווסף לנכסי הסיכון המשוקללים לסיכון אשראי.
- מיסים נדחים הנובעים מהפרשי עיתוי - מיסים נדחים הנובעים מהפרשי עיתוי (ועד ל-10% מהון עצמי רובד 1) - משוקללים במשקל סיכון של 250%.

בעקבות פרסום ההוראות המפקח על הבנקים לגבי אימוץ המלצות באזל III בישראל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 14 באוגוסט 2013, כי יעד יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון ליום 31 בדצמבר 2014, לא יפחת משיעור של 9% תוך שמירה על שולי ביטחון נאותים.

ביום 28 בספטמבר 2014 פרסם המפקח על הבנקים עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 לפיו יעד הון עצמי רובד 1 ויעד ההון הכולל לרכיבי סיכון יכללו תוספת בשיעור המבטא 1% מיתרת תיק האשראי לדיוור. הגדלת יעדי ההון תבצע בשיעורים רבעוניים קבועים מיום 1 בינואר 2015 ועד 1 בינואר 2017 (לאורך שמונה רבעונים).

דרישה זו יושמה בהדרגה עד ליום 1 בינואר 2017.

יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ויחס ההון הכולל המזערי הנדרשים על ידי המפקח על הבנקים, על בסיס מאוחד, לפי נתוני מועד הדיווח הינם 9.86% ו-13.36% בהתאמה.

יעד זה, יכול שישתנה בהתאם לנתונים בפועל של תיק האשראי לדיוור ושל סך נכסי הסיכון.

ביום 22 בנובמבר 2016 אישר דירקטוריון הבנק תוכנית חומש חדשה לשנים 2017-2021, וכן החליט לאשר מדיניות דיבידנד מעודכנת החל משנת 2017.

מדיניות הדיבידנד של הבנק בשנת 2017, הינה לחלק בגין הרווחים הרבעוניים, דיבידנד בשיעור של 30% מן הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של הבנק. הבנק קיבל את אישורה של המפקחת על הבנקים למתווה זה.

בהתאם להחלטה מיום 21 בנובמבר 2016, דירקטוריון הבנק יעקוב אחר הביצוע של התוכנית האסטרטגית החדשה, במטרה לבחון את האפשרות להגדלה של שיעור הדיבידנד שצוין לעיל במדרגה נוספת, החל משנת 2018. זאת בכפוף לקבלת אישורה

של המפקחת על הבנקים.

ביום 26 בפברואר 2018, החליט דירקטוריון הבנק, לעדכן את מדיניות הדיבידנד של הבנק, לשנים 2018 עד 2021, וזאת לאחר שעקב אחר ביצוע התוכנית האסטרטגית כאמור.

מדיניות הדיבידנד המעודכנת של הבנק הינה לחלק, החל משנת 2018, בגין הרווחים הרבעוניים, דיבידנד בשיעור של עד 40% מהרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של הבנק.

הבנק קיבל את אישורה של המפקחת על הבנקים, למתווה של מדיניות הדיבידנד האמורה.

מדיניות הדיבידנד המעודכנת הינה בכפוף לעמידה של הבנק ביחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון, כנדרש על פי הוראות המפקח על הבנקים, ולשמירה על שולי ביטחון נאותים.

נכסי הסיכון כוללים בנדבך הראשון, נכסי סיכון בגין סיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכון תפעולי וסיכון נגזרים צד נגדי CVA. סיכון האשראי הוא הסיכון המהותי בבנק ונכסי הסיכון בגינו מהווים שיעור של כ-93% מסך נכסי הסיכון.

להלן התפלגות נכסי סיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה (במיליוני שקלים חדשים):

קבוצת חשיפה	ליום 31 בדצמבר 2017 יתרות משוקללות של נכסי סיכון	ליום 31 בדצמבר 2017 דרישת הון ⁽¹⁾	ליום 31 בדצמבר 2016 יתרות משוקללות של נכסי סיכון	ליום 31 בדצמבר 2016 דרישת הון ⁽²⁾
חובות של ריבוניות	688	92	549	73
חובות של ישויות סקטור ציבורי	766	102	640	85
חובות של תאגידים בנקאיים	927	124	770	101
חובות של תאגידים	37,362	4,992	35,119	4,657
חובות בביטחון נדל"ן מסחרי	2,459	328	2,312	307
חשיפות קמעונאיות ליחידים	14,217	1,899	13,180	1,748
הלוואות לעסקים קטנים	6,858	916	6,307	836
משכנתאות לדיור	62,265	8,319	58,597	7,770
נכסים אחרים	4,454	595	4,495	596
סך הכל	129,996	17,367	121,969	16,173

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.36% מיתרות נכסי הסיכון.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26% מיתרות נכסי הסיכון.

קבוצת החשיפה העיקרית הינה המשכנתאות לדיור, פעילות הליבה של הבנק. תיק המשכנתאות לדיור מהווה כ-66% מתיק האשראי של הבנק, ומשקל הסיכון הממוצע הוא 51%, כך שמשקל נכסי הסיכון בגין המשכנתאות לדיור הוא כ-48% מנכסי הסיכון בגין אשראי. מקדם זה משקף את רמת הסיכון הנמוכה יותר בסגמנט זה, ביחס לחובות אחרים, הן לאור הפיזור הנרחב בין הלוואים והן לאור הבטוחה המוצקה במקדמים גבוהים ביחס לחוב.

להלן נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון שוק, סיכון CVA וסיכון תפעולי (במיליוני שקלים חדשים):

סיכון	ליום 31 בדצמבר 2017 יתרות משוקללות של נכסי סיכון	ליום 31 בדצמבר 2017 דרישת הון ⁽¹⁾	ליום 31 בדצמבר 2016 יתרות משוקללות של נכסי סיכון	ליום 31 בדצמבר 2016 דרישת הון ⁽²⁾
סיכון שוק	1,605	214	1,184	157
סיכון CVA בגין נגזרים ⁽³⁾	529	71	636	84
סיכון תפעולי ⁽⁴⁾	8,394	1,121	8,113	1,076
סך הכל	10,528	1,406	9,933	1,317
סך נכסי הסיכון	140,524	18,773	131,902	17,490

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.36% מיתרות נכסי הסיכון.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26% מיתרות נכסי הסיכון.

(3) Credit Value Adjustments, שערך לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, בהתאם להוראות באזל III.

(4) הקצאת ההון בגין הסיכון התפעולי חושבה לפי הגישה הסטנדרטית.

הקצאת ההון בגין סיכון שוק הכוללת סיכון ריבית בתיק הסחיר, המחושב במודל הסטנדרטי לפי שיטת המח"מ, סיכון בגין חשיפות מטבע וסיכון תיק האופציות המחושב במודל הסטנדרטי לפי שיטת גמא ווגא, היא נמוכה. תוצאה המשקפת את מדיניות הבנק

לניהול סיכוני השוק ותיאבון הסיכון הנמוך שהוגדר ביחס לסיכונים אלה. יצוין כי סיכון הריבית בתיק הבנקאי מטופל במסגרת הנדבך השני.

הקצאת ההון בגין סיכון CVA נמוכה מאוד ומשקפת את המדיניות השמרנית של הבנק לפעילות בנגזרים מול צדדים נגדיים, בעלי סיכון אשראי נמוך.

הקצאת ההון בגין סיכון תפעולי חושבה לפי השיטה הסטנדרטית. לפי גישה זו פולח הבנק לשמונה קווי עסקים, כנדרש על ידי בנק ישראל, כשכלל קו עסקים ניתן משקל סיכון סטנדרטי, המבטא את רמת רגישות קו העסקים להפסדים בגין סיכון תפעולי. משקלי הסיכון נעים בין 12% לבנקאות קמעונאית ועד ל-18% למימון תאגידיים. פעילות הבנק היא ברובה קמעונאית ולפיכך מרבית נכסי הסיכון התפעולי הם בגין קו עסקים זה ומשקל הסיכון הממוצע הכולל של הבנק הוא כ-12.5%.

להלן ההון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים:

ליום 31 בדצמבר 2016	ליום 31 בדצמבר 2017	
13,318	14,333	הון עצמי רובד 1
4,888	5,251	הון רובד 2
18,206	19,584	סך הכל הון כולל

להלן התפתחות יחס ההון לרכיבי סיכון בקבוצה (באחוזים):

יחס הון לרכיבי סיכון ליום 31 בדצמבר 2016	יחס הון לרכיבי סיכון ליום 31 בדצמבר 2017	
10.10	10.20	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
13.80	13.94	יחס ההון הכולל לרכיבי הסיכון
9.76	9.86	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ⁽¹⁾
13.26	13.36	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ⁽¹⁾

חברות בת משמעותיות

בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ והחברות המאוחדות שלו

יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים
9.41	13.27	9.27	13.01
9.00	12.50	9.00	12.50

(1) יחסי ההון הנדרשים על ידי המפקח מיום 1 בינואר 2015. החל מיום 1 בינואר 2015, מתווספת ליחסים אלה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיוור

מידע נוסף הנוגע להלימות ההון

להלן פרטים בדבר נכסים משוקללים בסיכון לפי מגזרי פעילות פיקוחיים (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2017

משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים זעירים	עסקים קטנים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	פעילות חוץ לארץ	סך הכל בסכום	סך הכל באחוזים
79,098	29	6,998	8,370	6,595	19,508	2,153	4,500	3,274	130,525	93%
-	-	-	-	-	-	-	1,605	-	1,605	1%
5,025	2	444	532	419	1,239	137	388	208	8,394	6%
84,123	31	7,442	8,902	7,014	20,747	2,290	6,493	3,482	140,524	100%
60%	0%	5%	6%	5%	15%	2%	5%	2%	100%	100%

31 בדצמבר 2016

משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים זעירים	עסקים קטנים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	פעילות חוץ לארץ	סך הכל בסכום	סך הכל באחוזים
75,210	23	6,315	6,789	5,556	19,561	2,200	3,769	3,183	122,606	93%
-	-	-	-	-	-	-	1,184	-	1,184	1%
4,929	1	414	445	364	1,251	175	325	209	8,113	6%
80,139	24	6,728	7,234	5,920	20,813	2,375	5,277	3,391	131,902	100%
60%	1%	5%	5%	4%	16%	2%	4%	3%	100%	100%

כאמור לעיל, מרבית הפעילות היא קמעונאית (כולל הלוואות לדירור) ולפיכך מגזר משקי הבית, מהווה כ-60% מסך הסיכון בבנק.

להלן תנועה בנכסים משוקללים בסיכון במהלך התקופה עבור כל סוג של נכס משוקלל בסיכון:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017	
		תנועה בנכסי סיכון אשראי
120,793	122,605	יתרה ליום 1 בינואר
5,786	8,224	שינוי בנכסי סיכון חשיפה באשראי
(60)	161	שינוי בנכסי סיכון חשיפה בניירות ערך
83	29	שינוי בנכסי סיכון בגין חשיפה בנגזרים
(3,940)	(346)	שינוי בנכסי סיכון בגין חשיפות חוץ מאזניות
(21)	(107)	שינוי ב-CVA
-	-	שינויים רגולטורים
(36)	(41)	השפעות אחרות
122,605	130,525	נכסי סיכון אשראי ליום 31 בדצמבר
		תנועה בנכסי סיכון תפעולי
7,743	8,113	יתרה ליום 1 בינואר
619	885	שינוי בהכנסות מפעילות מימון (לרבות עמלות)
(277)	(704)	שינוי בהכנסות מימון שאינן מריבית
28	100	שינוי בהכנסה גולמית חברות בנות
8,113	8,394	נכסי סיכון תפעולי ליום 31 בדצמבר
		תנועה בנכסי סיכון שוק
950	1,184	יתרה ליום 1 בינואר
-	-	שינוי בסיכון מניות
58	38	שינוי בסיכון בסיס
175	240	שינוי בסיכון ריבית- סיכון שוק כללי
1	143	שינוי בסיכון אופציות
1,184	1,605	נכסי סיכון שוק ליום 31 בדצמבר

יחס המינוף ביום 28 באפריל 2015 פרסם המפקח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא יחס מינוף. הוראה זו מאמצת את המלצות ועדת באזל לעניין יחס מינוף, שנקבעו בחודש ינואר 2014.

יחס המינוף מבוסס באחוזים ומוגדר כיחס בין הון רובד 1 לבין סך החשיפות. סך החשיפות של הבנק הינו סכום החשיפות המאזניות, חשיפות לנגזרים, לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים.

על פי ההוראה, תאגיד בנקאי נדרש לעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5% על בסיס מאוחד, החל מיום 1 בינואר 2018. תאגיד בנקאי אשר ביום פרסום ההוראה עומד בדרישה, לא ירד מהסף שנקבע בהוראה. תאגיד בנקאי אשר ביום פרסום ההוראה אינו עומד בדרישה, נדרש להגדיל את היחס בשיעורים רבעוניים קבועים עד ליום 1 בינואר 2018.

יחס המינוף של הבנק במועד פרסום ההוראה היה גבוה מ-5% ועל כן יחס מינוף מינימלי זה חל על הבנק החל ממועד פרסום ההוראה.

ניהול יחס המינוף מתבצע כחלק מניהול ההון במסגרת פרום ניהול ותכנון ההון.

יחס המינוף של הבנק ליום 31 בדצמבר 2017 הינו 5.48%, לעומת 5.27% ביום 31 בדצמבר 2016.

להלן פרטים בדבר יחס המינוף (Leverage Ratio) של הבנק:

השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (במיליוני שקלים חדשים)	
31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017
230,455	239,572
סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים	
התאמות בגין השקעות בישויות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים	
-	-
התאמות בגין נכסי נאמנות שהוכרו במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור, אך לא נכללו במדידת החשיפה של יחס המינוף	
-	-
696	1,197
התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים	
-	-
20,132	19,474
התאמות בגין עסקאות מימון ניירות ערך	
-	-
1,206	1,261
התאמות אחרות	
252,489	261,504
חשיפה לצורך יחס המינוף	

(1) המרה של החשיפות החוץ מאזניות לסכומים שווי ערך אשראי, בהתאם לכללי המדידה של הלימות ההון (באזל).

2016	2017	הרכב החשיפות ויחס המינוף (במיליוני שקלים חדשים)
		חשיפות מאזניות
227,824	237,029	נכסים במאזן ⁽¹⁾
(87)	(87)	סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1
227,737	236,942	סך חשיפות מאזניות
		חשיפות בגין נגזרים
1,455	1,326	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
		סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות
1,851	2,487	בגין נגזרים
		גילום (gross-up) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן
-	-	בהתאם להוראות הדיווח לציבור
-	-	ניכויים של נכסי חייבים בגין בטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים
-	-	רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על ידי הלקוח
882	776	סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	-	קיזוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכוי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו
4,188	4,589	סך חשיפות בגין נגזרים
		חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
		נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיזוזים), לאחר התאמות
432	499	בגין עסקאות שמטופלות כמכירה חשבונאית
		סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין
-	-	עסקאות מימון ניירות ערך
-	-	חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות ערך
-	-	חשיפות בגין עסקאות כסוכן
432	499	סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
		חשיפות חוץ מאזניות אחרות
59,729	57,365	חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
(39,597)	(37,891)	התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי
20,132	19,474	פריטים חוץ מאזניים
		הון וסך החשיפות
13,318	14,333	הון רובד 1
252,489	261,504	סך החשיפות
		יחס מינוף
5.27%	5.48%	יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218

(1) למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות בטחונות.

סיכון אשראי

פרק זה דן בסיכון האשראי בהתאם לדרישות הגילוי של ועדת באזל וה-FSB, כאשר מבנה הפרק וסדר הנושאים (תוך שהם מותאמים לאופי הפעילות בבנק), גם הם בהתאם לאותן הדרישות. להלן סדר הנושאים שנכלל בפרק סיכון האשראי:

ניהול סיכון האשראי	- גילוי איכותי
ניהול סיכון האשראי לדירור	- גילוי איכותי
ניהול סיכון האשראי הקמעונאי (ללא אשראי לדירור)	- גילוי איכותי
ניתוח סיכון האשראי	- גילוי כמותי
הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית	- גילוי איכותי
הפחתת סיכון האשראי דירור	- גילוי איכותי
הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית	- גילוי כמותי
סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית (דירוגים)	- גילוי איכותי
ניתוח סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית (דירוגים)	- גילוי כמותי
סיכון אשראי של צד נגדי	

ניהול סיכון האשראי

תחום האשראי נמצא בליבת הפעילות הבנקאית, ולפיכך, הינו הסיכון העיקרי מבין סוגי הסיכונים שהמערכת הבנקאית עוסקת בהם. בהתאם, החלק הארי של נכסי הסיכון שהבנק מקצה בנדבך הראשון, נובע מסיכון האשראי.

קבוצת מזרחי טפחות הינה קבוצה בנקאית שמרנית ויציבה, וזאת, בין היתר, בשל הרכב תיק האשראי שלה, המוטה פעילות קמעונאית ומשכנתאות, המהווה למעלה מ-75% מפעילות האשראי שלה. בהתאם לעקרונות התוכנית האסטרטגית החמש שנתית של הבנק אשר פורסמה בחודש נובמבר 2016, פועל הבנק לשמירה וביסוס מעמדו כמוביל בתחום הקמעונאי וכן להגברת המיקוד והרחבת הפעילות במגזרים העסקיים.

סיכון אשראי הוא הסיכון שלווה, או צד נגדי, של הבנק לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי הבנק. סיכון האשראי הוא סיכון מהותי בפעילותו של הבנק. סיכון זה מושפע ממספר גורמים עיקריים: סיכון עסקי הנובע מפעילותו של הלקוח, סיכונים ריכוזיות הנובעים מחשיפת יתר ללווה/קבוצת לווים ולענפי משק, סיכון ריכוזיות גאוגרפית, סיכון הנובע משינויים אקסוגניים הנוגעים בעיקר לשינויים בסביבה המאקרו כלכלית של הלווה, סיכונים אשראי בחוץ לארץ וסיכונים תפעוליים, שלהתממשותם יש השלכות על סיכונים האשראי. כמו כן, לסיכון זה יש קשרי גומלין עם מספר סיכונים נוספים כגון, סיכון השוק והריבית, סיכון הנזילות, סיכונים ציות ועוד.

לתוכנית האסטרטגית של הבנק, השפעה מהותית על אופי פעילות האשראי, רמת הסיכון והמיקוד העסקי בסגמנטים השונים.

פעילות האשראי לציבור של הקבוצה מנוהלת על פי מאפייני הלקוחות וסוגי השירותים הבנקאיים הנדרשים להם.

לפירוט אודות מאפייני הלקוחות בכל אחד ממגזרים אלו ראה גם פרק מגזרי פעילות פיקוחיים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

דירקטוריון הבנק אחראי להתוות את מדיניות האשראי של הבנק, שבה נקבעו עקרונות וכללים להעמדת אשראי ולניהול תיק האשראי והבקרה עליו, במטרה לשמר את איכותו, ולמזער את הסיכון הגלום בו. עקרונות וכללים אלה מאפשרים ניהול מבוקר של הסיכונים הכרוכים במתן אשראי ללווים, הן ברמת הלקוח הבודד וקבוצת הלווים, והן ברמה של ענפי משק וסקטורים עסקיים עד לרמת התיק כולו. לאורך השנה נבחן הצורך בעדכון המדיניות לאור התפתחויות בסביבה העסקית בה פועל הבנק ובה פועלים לקוחותיו, לאור השינויים בפרופיל הסיכון, לנוכח תיאבון הסיכון שנקבע ולאור שינויים רגולטוריים, לו התרחשו. מנהל סיכונים האשראי, לרבות ריכוזיות האשראי וסיכון האשראי הסביבתי, הוא מנהל החטיבה העסקית. מסמך מדיניות ניהול סיכונים האשראי הינו באחריות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים (CRO). דירקטוריון הבנק מאשר את מדיניות האשראי של הבנק, לפחות אחת לשנה. מדיניות האשראי כוללת, מסמכי מדיניות נוספים הדנים בסיכונים הרלבנטיים לפעילות האשראי של הבנק, ובהם: מדיניות ריכוזיות האשראי, המבטיחה כי רמת ריכוזיות האשראי של הבנק מנוהלת ומנוטרת ברמה שוטפת, מדיניות הנגזרים, הקובעת את העקרונות לניהול וניטור לקוחות הבנק הפועלים בנגזרים, מדיניות הביטחונות הקובעת את העקרונות הנדרשים לשם ניהול ביטחונות הלקוחות, מקדמי הביטחון הנדרשים לפי סוגי עסקאות וגורמי סיכון שונים, ומדיניות הסיכונים הסביבתיים.

תיאבון הסיכון מורכב משורה ארוכה של מדדי וגורמי סיכון הרלבנטיים לפעילות הבנק באשראי, ביניהם: ענפי משק, קבוצות לווים, גורמי סיכון בתיק המשכנתאות, סוגי פעילות יחודיים, איכות תיק האשראי, דירוג הלקוחות, פעילות בחוץ לארץ וגורמי סיכון נוספים הרלבנטיים לפרופיל סיכון האשראי ולפעילות העסקית של הבנק. סיכון האשראי מנוטר גם לפי שורה של מבחני מצוקה (קיצון). האומדים את פוטנציאל ההשפעה של אירועי קיצון על תיק האשראי של הבנק. וזאת, בין השאר כדי לבחון את עמידות הון הבנק באירועי קיצון שונים, וכחלק מתהליך אמידת ההון הפנימי (ICAAP).

מילוי תפקידי הדירקטוריון בנושא אשראי מתבצע באמצעות ועדת אשראי דירקטוריונית, ועדת הביקורת והועדה לניהול סיכונים. מסמך מדיניות האשראי נדון בוועדת האשראי הדירקטוריונית ובוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון, לפני אישורו על ידי מליאת הדירקטוריון.

ועדת אשראי עליונה הינה הפורום הבכיר בבנק לאישור אשראי. הועדה, בראשות המנהל הכללי, כוללת את ראשי החטיבות העסקית, הפיננסית, הקמעונאית, בקרת סיכונים והיעוץ המשפטי וכן, מנהלי סקטורים בחטיבה העסקית.

קו הגנה ראשון - קווי העסקים בתחום האשראי בבנק

לאשראי בבנק מספר תחומי פעילות עיקריים, הנתמכים על ידי מבנה ארגוני המושתת על חטיבות ומערכים בעלי התמחויות ספציפיות, כאשר מתן האשראי ללקוחות במגזרי הפעילות השונים מבוצע בין חטיבות שונות (קמעונאית, עסקית, פיננסית), ואף בתוך החטיבות, בין יחידות ארגוניות שונות. הנהלות קווי העסקים נושאות באחריות מלאה לניהול הסיכונים ויישום סביבת בקרה נאותה על הפעילות. באחריות היחידות המקצועיות של כל אחד ממגזרי הלקוחות הללו לבדוק באופן שוטף ולבצע מעקב ובקרה על החשיפה ללקוחות ומגזרי הפעילות שבאחריותן. בקו הגנה זה, קיימות יחידות בקרה ספציפיות כדוגמת הבקרים החטיבתיים ופונקציות בקרה נוספות. שורה של נהלים מבטיחים את יישומם של עקרונות המדיניות הלכה למעשה.

קו הגנה שני - בקרת סיכונים

החטיבה לבקרת סיכונים פועלת כ"פונקציה ניהול הסיכונים" הבלתי תלויה של הבנק ובכך משמשת כקו הגנה שני במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים. פעילות החטיבה ואחריותה כוללות מספר תחומים: בתחום ניהול סיכונים האשראי, פועלת החטיבה באמצעות מספר יחידות עצמאיות:

- בקרת סיכונים אשראי - הערכה בדיעבד, ללא תלות בגורמים המאשרים אשראי בבנק, את טיב הלווה ואיכות תיק האשראי של הבנק.
- אנליזה - גורם מקצועי האחראי על כתיבת חוות דעת בלתי תלויה לאשראי ללקוחות מהותיים, כחלק מתהליך אישור האשראי.
- בקרת חשיפות לקוחות שוק ההון, ופיתוח והטמעת מודלים מתקדמים. ראה הרחבה להלן.

קו הגנה שני - חשבונאי ראשי

בנוסף לחטיבה לבקרת סיכונים כולל הקו השני את החשבונאי הראשי האחראי על נאותות סיווג אשראי וקביעת הפרשות להפסדי אשראי.

קו הגנה שלישי - הביקורת הפנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, ומבצעת ביקורות על ניהול סיכון האשראי, כחלק מתוכנית העבודה השנתית שלה.

בתהליך מתן האשראי נבחנים נתוני העסקה בהתאם לקריטריונים שנקבעו על ידי הבנק. מנגנון קבלת ההחלטות בנוגע למתן האשראי הינו היררכי, מרמת הסניף ועד לרמת הדירקטוריון. כל יחידה המטפלת במתן אשראי עוקבת באופן שוטף אחר פירעונו בהתאם לתנאיו, ואחר מצבו הפיננסי של הלקוח בהתאם להיקפי חבותו. ממצאים הדורשים טיפול מדווחים לגורם האשראי המוסמך. בנוסף, כאמור לעיל, כולל תהליך מתן האשראי מעורבות של מחלקת האנליזה, המהווה חלק מפונקציית ניהול הסיכונים של הבנק. מעורבות זו כוללת (ביחס לחשיפות אשראי גדולות ולענפי משק כפי שנקבע בהוראות בנק ישראל ובנהלי הבנק), ניתוח בלתי תלוי של בקשות אשראי והצגת המסקנות וההמלצות במסמך כתוב המצורף לבקשת האשראי ומובא לדיון בועדת האשראי המתאימה.

הבנק פועל במספר מישורים כדי לנטר ולהפחית את סיכון האשראי ככל שניתן, החל בשלב אישור האשראי, הביטחונות הנדרשים וההתניות הפיננסיות שנקבעו בהתאם לנהלים, לסמכויות ומדיניות הפיזור שהוגדרו בבנק, ועד לבקורות השוטפות המבוצעות ביחידות העסקיות וביחידות הבקרה הייעודיות. זאת, תוך השקעת מאמץ מתמיד לשיפור המקצועיות והמומחיות של העוסקים בתחום האשראי באמצעות קורסים והדרכות בנקאיות ובאמצעות השתלמויות וימי עיון מקצועיים בכל הרמות. במקביל, מושקעים אמצעים רבים לשיפור ולשכלול כלי הבקרה ומערכות המידע הממוחשבות, העומדים לרשות מקבלי ההחלטות בתחום האשראי.

תהליכים עיקריים הכרוכים בפעילות ניהול ובקרת סיכון האשראי בבנק

שיקולים במתן אשראי - השיקולים למתן אשראי מתבססים בעיקר על טיב הלקוח, כושר הפירעון, חוסן פיננסי, נזילות, מהימנות, ותק בענף, ותק בבנק, התנהגות החשבון וטיב הבטוחות. כמו כן, פועל הבנק להתאים את סוג האשראי ותנאיו לצרכי הלקוח. במקרים בהם ניתן האשראי בעיקר תוך הסתמכות על טיב לווה, ללא דרישה לכיסוי מלא או דרישה חלקית לבטוחות, דורש הבנק לעיתים התניות שונות, כגון - שמירה על יחסים פיננסיים.

נהלים - הנהלים למתן אשראי ולטיפול באשראי ובביטחונות, כמו גם מערכות המיכון הרלבנטיות לכך, נבחנים ומעודכנים באופן שוטף, כדי להתאים לסביבה העסקית המשתנה, תוך הפקת לקחים מאירועים שונים. נהלים אלה מיישמים בפועל את עקרונות המדיניות שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק.

פיזור סיכונים - מדיניות האשראי של הבנק מתבססת מזה שנים על פיזור סיכונים וניהולם באופן מבוזר. פיזור הסיכונים בא לידי ביטוי במספר אופנים: פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים, לרבות הגבלת החשיפה ביחס לענפים ספציפיים; פיזור על פני קבוצות גודל של לקוחות; פיזור על פני מגזרי הצמדה שונים; פיזור גיאוגרפי במקרים רלבנטיים (ענף הבניה).

סמכויות למתן אשראי - במטרה לייעל את תהליך קבלת ההחלטות בנוגע להעמדת האשראי תוך מזעור רמת הסיכון, נקבע מדרג סמכויות לבעלי תפקידים ולועדות האשראי ברמות השונות, עד לדרג ועדת האשראי הדירקטוריונית והדירקטוריון.

החלטות למתן אשראי, החל מרמת מרחב, מתקבלות על ידי ועדות אשראי, וזאת כדי למזער את הסיכון שבהסתמכות על שיקול דעתו של מחליט יחיד. במסגרת סמכויות האשראי, נקבעו מגבלות על סכום האשראי, וכן על שיעור האשראי ללא בטוחות, אותו רשאי לאשר כל בעל סמכות, ונקבעו הנחיות נוספות ליכולת הפעלת הסמכות במצבים שונים. סמכויות אלו נבחנות מעת לעת ומעודכנות במידת הצורך. על רקע ההתפתחות המהותית בפעילות הבנק בוצע במהלך שנת 2017 עדכון בסמכויות האשראי.

דירוג לווים - הבנק פיתח מערכת לדירוג לווים עסקיים, המבוססת על מודל ממוחשב, המשלב הערכות כמותיות ואיכותיות ביחס ללווים, ואשר הותאמה למגוון הלווים העסקיים בענפי המשק השונים. הבנק מתחזק באופן שוטף את המודלים השונים הקיימים, מפתח מודלים חדשים, ופועל להתאמתם, עדכוןם וטיובם בהתאם לשינויים בסביבה העסקית.

מטרת מערכת דירוג היא לאפשר ניהול של סיכונים האשראי ולתמוך בתהליכי קבלת ההחלטות. המערכת קובעת דירוג לווים כפונקציה של טיב הלקוח, הבטוחות שהעמיד והיקף האשראי שקיבל. במקביל פיתח הבנק יכולת לדירוג לקוחות מגזר המשכנתאות והמגזר הקמעונאי, באמצעות מודלים מתקדמים. לכל אחד מלקוחות מגזרים אלה ניתן דירוג אשראי המשקף את הסיכונים התיאורטי לכשל של הלקוח. המודלים לדירוג לווים נמצאים, בהתאם להנחיות בנק ישראל, בתהליכי תיקוף תקופתיים, המתבצעים על ידי החטיבה לבקרת סיכונים.

בשנת 2016 נכנסה לשימוש החטיבה הקמעונאית מערכת ממוכנת חדשה המופעלת בהדרגה, אשר נועדה לאפשר לחטיבה לנהל את לקוחותיה לפי חתכים שונים, כולל דירוג הלקוח, ולהשתמש במודלים החדשים לדירוג ככלי תומך החלטה לחיתום ותמחור האשראי ללקוחות החטיבה. במהלך שנת 2017, הבנק המשיך לפעול להטמעה והרחבת השימוש במערכת זו ובמקביל פיתוח ושדרוג המודלים המתקדמים לסגמנטים השונים הן עבור לקוחות קיימים והן לצורך חיתום ללקוחות חדשים.

אשראי בענף הבנייה והנדל"ן - פעילות האשראי בענף זה מהווה רכיב משמעותי בפעילות האשראי של החטיבה העסקית. במימון ענף הבנייה והנדל"ן נעשה שימוש בכלי ניתוח ומעקב ספציפיים המסייעים לבנק בתהליך קבלת ההחלטות למתן ליווי פיננסי לפרויקטים השונים. מימון בנייה נעשה תוך התמקדות בעיקר בענף הבנייה למגורים באזורי הביקוש וברמות מחירים בינוניות. כמו כן, מתבצעת הקצאה מבוקרת של המימון בין אזורים גיאוגרפיים, גם בהתאם לביקושים הרלבנטיים. במתן אשראי לבנייה מתמקד הבנק בשיטת הליווי הפיננסי (ליווי סגור). יישום השיטה מיועד להקטין את החשיפה לסיכונים במתן האשראי, שכן היא מעגנת מעקב שוטף וצמוד על הפרויקטים הממומנים, הן לפני העמדת האשראי, והן במהלך ליווי הפרויקט, תוך ניתוק הפרויקט הממומן מהסיכונים העסקיים הטמונים בפעילויות האחרות של היזם - הלווה. הבנק נעזר במפקחי בנייה חיצוניים, ומסתמך בין היתר, על שיעבוד המקרקעין נשוא הפרויקט, כביטחון לאשראי. מתן האשראי במסגרת הליווי הפיננסי מבוצע רק במרכזי העסקים ובסניפים בעלי התמקצעות בנושא, ובפיקוח של סקטור הנדל"ן והבנייה. כמו כן, קבע הבנק מדיניות וכללים למימון עסקאות נדל"ן מסוגים אחרים כגון מימון נדל"ן מניב, קבוצות רכישה, תמ"א 38 ועוד. לבנק יחידות ייעודיות בחטיבה העסקית ובחטיבה הקמעונאית, שמטרתן מתן מענה לפרויקטים בהיקפים קטנים יחסית.

לפרטים בדבר סיכון אשראי בענף המשק בינוי ונדל"ן בישראל ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

חשיפה מטבעית באשראי - ללווים בעלי חשיפה מטבעית מוצעים אמצעי חיסוי והגנה (עסקאות גידור) לצמצום חשיפתם, וזאת בנוסף לצעדים האחרים שהבנק נוקט למזעור סיכונים החשיפה של הבנק מפעילותם של אותם לקוחות. נקבעו הנחיות למעקב, פיקוח ובקרה נאותים על פעילות לווים אשר חבותם לבנק רגישה לשינויים בשערי החליפין, לרבות יצירת סימולציות ותרחישים לשינויים עתידיים בשערי החליפין. בקרות מיוחדות מופעלות גם לגבי לקוחות אשר מרכיב משמעותי בבטוחות שלהם הוא ניירות ערך.

הפקת לקחים - תהליכי בקרת האשראי מבוצעים, החל משלב העמדת האשראי ועד לפירעונו. יחד עם זאת, לעיתים האשראי אינו נפרע כסדרו ומצריך טיפול ייחודי. מטרת תהליך הפקת הלקחים הינה לאבחן התנהלות אשראי לא נכונה על מנת למנוע הישנות טעויות. תהליך הפקת הלקחים מעוגן בנהלי הבנק. הפקות לקחים מתבצעות לאוכלוסיות הלקוחות שהוגדרו הן על ידי צוות הכולל נציגים של כל החטיבות בבנק בראשות סקטור לקוחות מיוחדים בחטיבה העסקית. וכן בצוותים ייעודיים בכל חטיבה. הממצאים מופצים לגורמים הרלבנטיים בבנק, לצורך יישום המסקנות בקרב נותני האשראי בבנק.

מעקב ובקרה - הבקרה בתחום האשראי היא מרכיב מרכזי בשמירה על איכות האשראי שהבנק מעניק ללקוחותיו, ובכלל זה שמירה על איכותם של הביטחונות שנדרשו להבטחת החזר האשראי. הבנק פועל בעקביות לזיהוי ולאיתור מוקדם ככל הניתן של סימנים המעידים על ירידה בכושר הפירעון של הלווים או של הרעה במצב ביטחונותיהם. בבנק קיימים מנגנונים שונים של בקרות, לרבות בקרות פנימיות בשרשרת לניהול של האשראי, קרי, בקרות קו ראשון המבוצעות בקביעות בסניפים, במרחבים, במטה וביחידות ספציפיות שזה עיסוקן, וכן בקרות של גורמים חיצוניים לתהליך האשראי, קרי, בקרות קו שני. ראה הרחבה להלן.

פורומים משולבים לניהול ובקרת סיכונים אשראי

בבנק הוקמו פורומים שונים לניהול סיכונים האשראי שבמסגרתם משולבים שלושת קווי ההגנה בבנק. הפורומים הפועלים בתחום האשראי בבנק הינם:

פורום ניטור סיכונים אשראי וריכוזיות אשראי - המנוהל על ידי מנהל החטיבה לבקרת סיכונים ובו נדונים היבטים הקשורים למסגרת הטיפול הכוללת בסיכון, כולל היבטי הדירוגים, מתודולוגיות לביצוע מבחני מצוקה ותוצאות תיקוף המודלים העוסקים בהערכת סיכון האשראי.

פורום רשימת מעקב - הפורום הינו פורום לכל אחת מהחטיבות העסקיות (חטיבה עסקית, חטיבה קמעונאית והחטיבה הפיננסית), לחטיבה לבקרת סיכונים ולחטיבה לחשבונאות ודיווח כספי, והוא מתקיים מדי רבעון. אוכלוסיית הלקוחות הנידונה בפורום הינה לקוחות בעלי מאפייני סיכון גבוה כגון אלה המדורגים נמוך או בעלי מאפייני סיכון אחרים (לדוגמא: מוגבלים/חשודים בהלבנת הון).

אי עמידה בהתניות פיננסיות וכדומה, לרבות מקרים שהוכנסו לרשימה באופן ייזום (הצפה יזומה) על ידי גורמים המטפלים באשראי. בדיונים אלו נבחנים כל אחד מהלקוחות באופן פרטני, נסקר מצבם הפיננסי, ונבחנת סוגיית סיכון האשראי לבנק והצדדים שיש לנקוט כדי לצמצם סיכון זה.

פורום חירום באשראי - הפורום בראשות מנהל החטיבה העסקית, אשר משתתפים בו נציגי החטיבות העסקיות ונציגים מבקרת סיכונים, פועל בעת התפתחות מצבים בלתי שגרתיים תוך מתן מסגרת מקצועית לטיפול במקרי החירום ובהתממשות מצבי קיצון.

פורום הפקת לקחים - כולל את נציגי סקטור לקוחות מיוחדים, נציגי מטה החטיבה העסקית, נציגי מטה החטיבה הקמעונאית, נציגי החטיבה לבקרת סיכונים וגורמים רלבנטיים המעורבים באשראי הספציפי. הצוות מרכז ומנתח אירועי כשל מהותיים באשראי, מסיק מסקנות וכותב המלצות ליישום הלקחים ברמת הלקוח וברמת הבנק.

במקביל לאמור לעיל, בחטיבה העסקית ובחטיבה הקמעונאית פועלים בקרים חטיבתיים. כמו כן, מבוצעות בקרות על ידי יחידות ייעודיות של הבנק, ביניהן יחידות המטה בחטיבה העסקית. המחלקה לבקרת אשראי עסקי בחטיבה העסקית מפעילה מנגנונים ממוכנים לצורך התרעה על חשבונות ולקוחות חריגים, לרבות הסתמכות על מידע חיצוני לבנק. הבקרה מבוצעת על הפעילות הבנקאית בחשבונות שהוצפו, עם סימני סיכון, על בסיס תבחינים שנקבעו על ידי הבנק, עבור האוכלוסייה שהוגדרה כמבוקרת, וכן, עבור כלל לקוחות הבנק באמצעות מערכת מידע התראתי. בסקטור נדל"ן פועלת יחידת בקרה ייעודית אשר מבצעת בקרה ובחינה של היבטים שונים בכל הקשור לטיפול בעסקאות נדל"ן על ידי הבנק.

החטיבה לבקרת סיכונים מהווה גורם בקרה על סיכון האשראי, במסגרת קו ההגנה השני. בחטיבה זו פועלות שתי יחידות ייעודיות, הכפופות ישירות למנהל החטיבה לבקרת סיכונים, ה-CRO של הבנק, מחלקת האנליזה ומדור בקרת סיכונים אשראי. מחלקת האנליזה, מבצעת סקירה בלתי תלויה על בקשות האשראי הגדולות (חשיפות מעל 25 מיליון שקלים חדשים). ללקוחות חדשים נבחנות גם חשיפות נמוכות יותר, ומציגה את המלצותיה כחלק מתהליך אישור בקשות האשראי, כגורם בלתי תלוי, בוודת האשראי בחטיבה העסקית, בוודת האשראי העליונה ובוודת האשראי הדיסקרטיונית. המלצות האנליזה כוללות המלצה ביחס לעצם אישור הבקשה, וכן ביחס לתנאים או מגבלות נוספים שיש לשקול כתנאי לאישור הבקשה. נציג המחלקה משתתף דרך קבע בכל ועדות האשראי האמורות.

מדור בקרת סיכונים אשראי, פועל, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 311 של בנק ישראל, על ידי דירוג טיב הלווים בדיעבד ובחינת איכות תיק האשראי של הבנק, כולל מבחני קיצון, על בסיס תוכנית עבודה שנתית, המאושרת על ידי הועדה לניהול סיכונים של הדיסקרטיון. תוכנית העבודה של יחידת בקרת האשראי של הבנק כוללת באופן שוטף וקבוע את הנושאים הבאים:

- מעקב אחר לווים המדורגים בדירוג נמוך.
- בקרת האשראי בסניף לונדון ובסניף לוס אנג'לס באמצעות גורמים חיצוניים, הכפופים מקצועית ליחידה לבקרת סיכונים אשראי בארץ.
- בחינת מהימנות ואיכות הדירוג הנעשה על ידי הקו הראשון, בהתייחס לטיב המודל ולתוצאות הדירוג הנגזר ממנו, ולמשמעותם לגבי תיק האשראי של הבנק.
- ניתוח תיק האשראי של הבנק, ובפרט, ניתוח תיק המשכנתאות, לרבות ההתפתחות במתן אשראי לדיר, וכן התפלגות האשראי על פי גורמי סיכון שונים.
- בחינת תיק האשראי של הבנק לאור מדיניות האשראי ומגבלות "תיאבון הסיכון" שאומצו על ידי הבנק.

מערכות מעקב ובקרה - בקבוצת הבנק נעשה שימוש מתמיד במערכות ממוחשבות לצורך ניהול ובקרה של סיכון האשראי. מערכות המחשוב מספקות לבעלי התפקידים, לרבות ליחידה ספציפית שתפקידה איתור ובקרה של סיכונים אשראי, כלי בקרה לאיתור חריגות ממסגרות האשראי ופערי ביטחונות, וכן כלים לאיתור התפתחות סיכונים אשראי הנובעים מקיום פרמטרים שונים בהתפתחות חשבון הלקוח ובהתנהלותו. קיימות מספר מערכות משמעותיות להן תפקיד מרכזי בתהליכי ניהול הסיכונים והבקרה בתחום האשראי וביניהן מערכת לחישוב הקצאת ההון הנדרשת בגין סיכון האשראי, מערכות לאיתור והצפת סיכונים אשראי, להצפת מידע התראתי, למעקב אחר התניות פיננסיות, מערכת אוטומטית לסיווג חובות, מערכת ממוחשבת לשליטה ולניהול כל החשבונות שבטיפול משפטי ומערכת מעקב אחר התניות פיננסיות, המקושרת למערכות התשתית של הבנק.

סיכונים סביבתיים - סיכון סביבתי לבנק הוא הסיכון להפסד העלול לנבוע מהרעה במצבו הפיננסי של הלווה בשל עלויות גבוהות שנגרמו כתולדה של מפגעים סביבתיים ורגולציה בתחום איכות הסביבה או מירידה בשווי בטוחות החשופות לסיכון סביבתי, או מכך שהבנק יישא באחריות עקיפה למפגע סביבתי, הנגרם על ידי פרויקט שהבנק מממן. בסיכון הסביבתי נכללים גם סיכונים נוספים הנגזרים מסיכון זה (מוניטין, אחריות כלפי צד שלישי וכדומה). בשנים האחרונות גברה המודעות העולמית לחשיפה הפיננסית הפוטנציאלית הנובעת מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה.

על פי הנחיות המפקח על הבנקים נדרש מהבנקים לפעול להטמעת ניהול החשיפה לסיכון הסביבתי במכלול הסיכונים בבנק, לרבות קביעת תהליכי עבודה לזיהוי סיכון מהותי בעת מתן אשראי משמעותי ולשילוב הערכת הסיכון, ככל שקיים, בהערכה התקופתית של איכות האשראי שהועמד. מסמכי המדיניות של הבנק כוללים מדיניות סיכונים סביבתיים ייעודית, אשר במסגרתה מותוות מתודולוגיה לזיהוי, הערכה וטיפול בסיכון סביבתי בעל השפעה מהותית.

טיפול באשראי בעייתי ובגביית חובות

הטיפול באיתור אשראי בעייתי ובניהול דורש התמקדות והתמקצעות מיוחדות, בשונה מהדרג המאשר או המטפל בביצוע האשראי ובקבלת הבטוחות. האיתור הראשוני מבוצע לרוב באופן ממוכן, ביחידות ייעודיות לאיתור ובקרה בחטיבה העסקית ובחטיבה הקמעונאית. הטיפול בלקוחות שאותרו נעשה בסקטור ללקוחות מיוחדים בחטיבה העסקית (הקו הראשון).

על מנת לאתר סיכוני האשראי המתממשים או שעלולים להתממש בבנק, מתקיים בבנק, כאמור, מהלך שוטף לבחינה ולאיתור של חובות, על פי תבחינים שהוגדרו. חלק מהתבחינים מחייבים סיווג של החוב כבעייתי, וחלק מהתבחינים מהווים התרעה ומותירים שיקול דעת בידי הגורם המקצועי. החובות נבחנו על פי מדרג סמכויות שהוגדר בנהלי הבנק. מדרג הסמכויות כולל סמכויות אישיות, המתחילות בעובדים בסניפים ובמטה, וממשיך בסמכויות בדרגים גבוהים יותר לעניין הסיווגים וההפרשות בהנהלות המרחבים וביחידות ייעודיות במטה, מתנהל תהליך בקרה מובנה ובלתי תלוי. החשבונאי הראשי מהווה קו שני בתהליך הסיווג וההפרשה ואחריותו בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 311 הינה להיות הגורם הבלתי תלוי לסיווג וקביעת ההפרשה להפסדי אשראי.

מערכת המחשב התומכת ביישום הוראות מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי, לרבות בתהליכי האיתור והבקרה, מבצעת בחינות לוגיות על פי קריטריונים, וקובעת ברירות מחדל לסיווג חובות כחובות בהשגחה מיוחדת, נחותים, פגומים או בארגון מחדש, על פי המתחייב.

איתור הלוואות לדיור (משכנתא) בעלות מאפייני סיכון נעשה באופן אוטומטי ובאמצעות איתור תבחיני פיגור ותבחינים איכותיים אחרים. בשלבי הפיגור הראשונים מפעיל הבנק בעיקר הליכי גביה אוטומטיים. בהמשך מופעלים הליכים יזומים פנימיים וחיצוניים לרבות הליכים משפטיים ככל שיש צורך בכך.

במטרה להגביר את ההוגנות והשקיפות בהליכי גביית חוב ממשקי בית ועסקים קטנים, פרסם בנק ישראל ביום 1 בפברואר 2017 הוראת ניהול בנקאי תקין חדשה, מספר 450 בדבר הליכי גביית חובות.

ההוראה מסדירה את הפעולות שעל הבנק לנקוט בעת גביית חובות מלקוחות, אשר אינם עומדים בתנאי הלוואתם או מסגרת החשבון שאושרה להם.

ההוראה מכילה מספר שינויים בטיפול בלקוח עוד במסגרת הטיפול בסניף ובהמשך בטיפול משפטי בסקטור ללקוחות מיוחדים והיא נכנסה לתוקף ביום 1 בפברואר 2018.

הבנק השלים את היערכותו ליישום ההוראה כנדרש.

זיהוי וסיווג חובות בעייתיים - הבנק מסווג את כל החובות הבעייתיים שלו ואת פריטי האשראי החוץ מאזני הבעייתיים בסיווגים: השגחה מיוחדת, נחות או פגום. חוב בהשגחה מיוחדת הוא חוב שיש לו חולשות פוטנציאליות, שבגינן נדרשת תשומת לב מיוחדת של הנהלת הבנק. אם החולשות לא יטופלו, עלולה להיגרם הידרדרות בסיכויים לפירעון החוב. חוב נחות הוא חוב שאינו מוגן באופן מספק על ידי ביטחונות או על ידי יכולת התשלום של החייב, וקיימת אפשרות שהבנק יספוג בגינו הפסד אם הליקויים לא יתוקנו.

בהתאם למדיניות הבנק, חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים מסווג כפגום כאשר בהתבסס על מידע ואירועים עדכניים צפוי שהבנק לא יוכל לגבות את כל הסכומים המגיעים לו לפי התנאים החוזיים של הסכם החוב. בכל מקרה, חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים, מסווג כחוב פגום כאשר קרן או ריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 ימים או יותר, למעט אם החוב מובטח היטב ונמצא בהליכי גביה. כמו כן, כל חוב שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש של חוב בעייתי יסווג כחוב פגום, אלא אם לפני הארגון מחדש ולאחריו נערכה בגינו הפרשה להפסדי אשראי לפי שיטת עומק הפיגור בהתאם לנספח להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בדבר חובות בעייתיים בהלוואות לדיור.

חובות מתחת ל-700 אלפי שקלים חדשים, שמצויים בפיגור של 90 יום, מוערכים על בסיס קבוצתי, ובמקרה זה מסווגים כחובות נחותים.

קבלת החלטה בדבר סיווג החוב מבוססת, בין היתר, על מצב הפיגור של החוב, הערכת מצבו הפיננסי וכושר הפירעון של הלווה, קיום ומצב הביטחונות, מצבם הפיננסי של ערבים, אם קיימים, ומחויבותם לתמוך בחוב ויכולת הלווה להשיג מימון מצד ג'.

הפרשה להפסדי אשראי - עם יישום ההוראה למדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי ביום 1 בינואר 2011, הוטמעה בבנק מערכת ממוחשבת לאיתור ולסיווג של חובות בהם קיים, או עלול להיווצר, סיכון להפסדי אשראי. המערכת מקושרת למערכות התשתית השונות בבנק, והיא מרכזת נתונים המאפשרים בחינה של החובות לצורך אמידת איתנותם ותזרימי המזומנים הצפויים מהם. במערכת החדשה הוטמעו תהליכים ממוכנים של איתור, בחינה, סיווג וגיבוש ההפרשות, לרבות תיעוד של התהליכים והיררכיה של אישורים לפי הסמכויות שנקבעו בנהלי הבנק. המערכת מאפשרת גם טיפול בחובות בעייתיים שלא אותרו בתהליכי האיתור האוטומטיים, אלא בבחינות ובדיקות איכותיות המבוצעות על תיק האשראי של הבנק.

ההחלטה על סכום ההפרשה להפסדי אשראי הינה פועל יוצא של איכות האשראי והביטחונות, מצבו הפיננסי והמשפטי של הלווה והערבים והתנאים הסביבתיים והענפיים בסביבת הלקוח.

הבנק קבע נהלים לסיווג אשראי ולמדידת ההפרשה להפסדי אשראי כדי לקיים הפרשה ברמה מתאימה לכיסוי הפסדי אשראי צפויים בהתייחס לתיק האשראי שלו. בנוסף, קבע הבנק נהלים לקיום, הפרשה ברמה מתאימה כדי לכסות הפסדי אשראי צפויים הקשורים למכשירי אשראי חוץ מאזניים (כגון: התחייבויות למתן אשראי, מסגרות אשראי שלא נוצלו וערבויות מסוגים שונים).

ההפרשה לכיסוי הפסדי האשראי הצפויים בהתייחס לתיק האשראי מוערכת באחד משני מסלולים: "הפרשה פרטנית" או "הפרשה קבוצתית". כמו כן, בוחן הבנק את הנאותות הכוללת של ההפרשה להפסדי אשראי.

הבחינה, כאמור של החובות לצורך קביעת ההפרשה והטיפול בחוב מיושמת באופן עקבי לגבי כל החובות בהתאם לרף של 700 אלפי שקלים חדשים ובהתאם למדיניות ניהול האשראי של הבנק ולא מבוצעים מעברים בין מסלול הבחינה פרטנית לבין מסלול הבחינה על בסיס קבוצתי במשך חיי החוב אלא אם בוצע ארגון מחדש של חוב בעייתי כאמור לעיל.

לפרטים בדבר הפרשה פרטנית, הפרשה קבוצתית, הפרשה בגין הלוואות לדיור והפרשה בגין אשראי חוץ מאזני ראה ביאור 1 בדוחות הכספיים לשנת 2017.

ניהול סיכון האשראי - דיור

במסגרת ניהול סיכונים האשראי, נוקט הבנק אמצעים שונים לניהול, בקרת והפחתת סיכונים הנובעים ממתן אשראי לדיור. הבנק מעריך את פרופיל הסיכון הגלום במתן אשראי לדיור כנמוך, כתוצאה מפיזור רחב של לקוחות, פיזור גיאוגרפי של נוטלי האשראי, מינוף נמוך באופן יחסי, שקטן בעת האחרונה עקב הוראות בנק ישראל, נהלי בדיקה מעמיקים של טיב הלווים ושל יכולת החזר שלהם וגיבוי האשראי בביטחון הנכסי.

הבנק מבצע באופן שוטף פעילויות לבקרה ולניהול הסיכון הגלום באשראי לדיור, באחריות החטיבה הקמעונאית, החטיבה לבקרת סיכונים וגורמים נוספים בבנק. פעילות זו כוללת גם ניתוח התיק לפי גורמי הסיכון הטמונים בו (LTV, יחס החזר, מיקום גאוגרפי, גיל ההלוואה, עשירוני הכנסה ועוד) וביצוע מגוון מבחני מצוקה, הבוחנים את השפעת גורמי המקור על רמת הסיכון של התיק, ובעיקר, השפעת אבטלה ושיעור הריבית. הבנק פיתח מודל מתקדם לדיור אשראי לדיור הכולל דירוג לכל הלוואה וחישוב פוטנציאל ההפסד במקרה של כשל. מודל זה מתווסף למערך הניטור הקיים של הבנק.

תיאבון הסיכון בתחום המשכנתאות

הבנק קבע במסגרת מדיניות סיכונים האשראי מגבלות שונות על פעילות האשראי לדיור, בהתחשב בגורמי הסיכון המרכזיים. גורמים אלה נבחנים מעת לעת ובהתאם מתווספות מגבלות על פי הצורך, קרי, על פי פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות בפועל ומגמת התפתחותו והוראות רגולטוריות של בנק ישראל.

תיאבון הסיכון בתחום המשכנתאות מוגדר במספר רב של מדדי סיכון הבוחנים היבטי סיכון אשראי וריכוזיות ברמת הביצועים השוטפים. מדדים אלה כוללים, בין השאר, את פרמיית הסיכון הדיפרנציאלית (המבטאת את רמת הסיכון של נוטל המשכנתא), שיעור המימון בהלוואה, מיקום הנכס (סיכון גיאוגרפי), מדד איכות האשראי (ראה להלן במסגרת בקרת האשראי), יחס החזר מהכנסה, מטרת ההלוואה, תקופת ההלוואה, תמהיל המסלולים בהלוואה, סוג הנכס, איכות המסמכים, ריבית נורמטיבית, עושר פיננסי ומגבלות צולבות על שילוב של מספר פרמטרים.

הבנק מנטר באופן שוטף את פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות, ואת התפתחותו לאורך זמן, לנוכח תיאבון הסיכון שנקבע. בפרט, מתבצע ניטור זה במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק, המוצג ונדון בוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ובדירקטוריון. מניטור זה עולה כי מדדי הסיכון המובילים, ממשיכים להימצא ברמה נמוכה יחסית. מדדים אלה כוללים את שיעורי המימון, יחס החזר להכנסה, שיעורי האובליגו בכשל ובפרט, שיעורי הפיגור בהלוואות חדשות (בנות שנה), נתון המצביע על איכות החיתום הגבוהה בבנק. יצוין כי שיעור המימון הממוצע של תיק המשכנתאות של הבנק (לסוף חודש דצמבר 2017) עומד על כ- 54% (שיעור המשקף את שיעור המימון בעת מתן האשראי). הבנק אומד, בנוסף, את שיעור המימון ה"אמיתי" בתיק, זאת, בהתבסס על השינויים בערכי הנכסים על פי אומדן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אל מול יתרונות התיק הנוכחיות. שיעור זה נמוך משמעותית משיעור המימון המקורי, עקב העלייה המתמשכת במחירי הדיור. נתונים אלה מחזקים את הערכת הבנק כי פוטנציאל ההפסד לבנק בגין תיק המשכנתאות, גם בתרחיש של ירידה מהותית במחירי הדיור, הוא נמוך. בנוסף, בוחן הבנק באופן סדיר את תיק המשכנתאות שלו בתנאי קיצון, כולל תחת שינוי מהותי בתנאי המאקרו, במספר מתודולוגיות. תוצאות מבחני הקיצון מצביעות כי רמת הסיכון של התיק נמצאת ברידה וכי פוטנציאל הנזק מאירוע קיצון חמור במשק הינו נמוך.

האמצעים לניהול הסיכון בהלוואות לדיור

תהליך החיתום

קריטריונים לאישור הלוואה

הבנק קבע קריטריונים אחידים, כמותיים, לפיהם נבחנות ומאושרות בקשות לנטילת אשראי לדיור. לצד הקריטריונים האחידים, קיימים הערכה ושיקול דעת של מקבלי החלטות בבנק. הקריטריונים המנחים למתן אשראי בהלוואות לדיור נקבעו, בין היתר, בהתבסס על הגורמים הבאים:

- הניסיון המצטבר של הבנק בתחום האשראי לדיור, הכולל לקחים שהצטברו במהלך השנים לגבי פרמטרים הקובעים את טיב הלווה ואת טיב הביטחונות להלוואה.
- ממצאי ביקורות אשראי שוטפות, הבוחנות, בין היתר, שינוי באיכות האשראי במגזרים מסוימים.
- בדיקת תיק ההלוואה המבוצעת במרכז בחינה ארצי יעודי.
- הערכות לגבי סיכונים אשראי באזורי הארץ השונים, הנובעים מהתפתחויות ביטחוניות ואחרות.
- בשלב הערכת בקשה להלוואה נבחנים שלושה פרמטרים עיקריים: טיב הלווה ויכולת החזר שלו, לרבות יכולת החזר העתידית בהינתן עלייה בשיעורי הריבית, הבטוחה הנכסית המוצעת, ומהות העסקה. בבנקאות מסחרית מקובל לייחס חשיבות ראשונה במעלה למטרת ההלוואה. בענף המשכנתאות המשקל העיקרי בקבלת החלטת האשראי עובר להערכת טיבו של הלווה מאחר וכמעט כל ההלוואות ניתנות למטרת רכישת נדל"ן על ידי משקי בית. עם זאת, בהלוואות לכל מטרה, בהלוואות לבניה עצמית ובהלוואות לא סטנדרטיות ניתן משקל בקבלת החלטה למהות העסקה ולטיבה.
- הבטוחה הנכסית והערבים מהווים רשת ביטחון של הבנק בעסקה הספציפית, במקרה שהחזר החודשי לא יתנהל על פי המתוכנן.

- קבלת החלטה מצד הבנק נעשית בתהליך שבו נבחנים נתוני העסקה מול קריטריונים שנקבעו. מנגנון קבלת ההחלטות בנושא אשראי הוא היררכי, וחופף במידה רבה את המדרג הניהולי של הבנק. קיימים מספר רמות אישור, כשניתוב הבקשה לרמה הנדרשת נעשה בהתאם לנתוני הבקשה.

קריטריונים אלו מעודכנים מעת לעת בהתאם להתפתחויות בשוק ופרופיל הסיכון של התיק.

סמכויות אשראי

הבנק קבע מדרג סמכויות לאישור הלוואת לדיור (ברמת סניף, מרחב ומטה). קביעת הגורם המוסמך לאשר הלוואה נעשית בהתאם לנתונים בבקשת האשראי ולסיכון הגלום בה (נתונים לגבי הלווים, שיעור המימון, פרמיית סיכון ומהות העסקה). על מנת לחזק את הבקרה על אישור הלוואות מורכבות ובעלות סיכון גבוה ועל הלוואות לאוכלוסיות מיוחדות (כגון: הלוואות בסכומים גבוהים, עסקאות בין בני משפחה, רכישה באמצעות נאמנות, הלוואות בשעבוד נכס בישוים בעלי סיכון גבוה וכדומה), מועברות בקשות אלו לאישור מחלקת חיתום ובקרה הפועלת בסקטור מטה המשכנתאות.

בנוסף, חלק מרכזי בתהליך העמדת הלוואה מבוצע במרכז הבחינה הארצי. המרכז מבצע בקרה על תקינות תהליך העמדת הלוואה לרבות עמידה בנהלי הבנק ובהוראות השונות.

מודל לקביעת פרמיית סיכון דיפרנציאלית

הבנק פיתח מודל לחישוב פרמיית סיכון דיפרנציאלית, על בסיס ממצאים אמפיריים מהעבר, לצורך דרוג סיכון עסקאות כבר בשלב הגשת הבקשה להלוואה. לכל בקשה מחושבת פרמיית סיכון פרטנית המבוססת על כל הגורמים שאותרו כגורמי סיכון, שניתן לזהותם בנתוני הלקוח ובמאפייני העסקה המבוקשת.

פרמיית הסיכון משקפת את אמידת הסיכון הכולל של העסקה, ומאפשרת הערכה לגבי סיכויי הלקוח להיכנס לפיגור בהלוואה, ולהפוך ל"חדל פירעון", כבר בשלב הבקשה הראשוני. הפרמיה משמשת הן לצורך קבלת החלטות אשראי והן לצורך תמחור הריבית ללקוח. הבנק נמצא כיום בסימום של תהליך שדרוג מהותי למודל, והחל בהיערכות לקראת הטמעתו במהלך שנת 2018.

בקורות מובנות במערכת לביצוע הלוואות

הבנק מנהל את פעילות המשכנתאות באמצעות מערכת מחשב ייעודית שפותחה לשם כך, הכוללת בקורות מובנות "בזמן אמת" כדלקמן:

- ויודא שלמות הנתונים הדרושים בהלוואה והפעילויות הדרושות במסגרת עריכת החומר, בחינת הלוואה ואישורה.
- בקורות קשיחות בזמן אמת על ביצוע פעולות על פי הרשאות. שיטת עבודה זו, של בקורות מונעות, מצמצמת בצורה משמעותית את הצורך בביצוע בקורות 'מגלות' לאחר ביצוע הלוואה.
- מנגנון לניתוב תהליכים ("workflow") המבקר בזמן אמת את ביצוע המשימות הנדרשות בכל שלב בתהליך ביצוע הלוואה, ומעביר את הבקשה לגורם המורשה לביצוע הפעולות הנדרשות בכל שלב של תהליך אישור הלוואה.

השימוש במערכת הביא לשיפור הבקרה בשלבים השונים של תהליך ביצוע הלוואה, תוך הקפדה על אחידות בין סניפי הבנק השונים.

הדרכה בתחום המשכנתאות

מרכז הדרכה של הבנק מקיים הדרכות להכשרה, לפיתוח ולשיפור הידע של כל הגורמים העוסקים במתן האשראי לדיור. תכני ההדרכה נקבעים בשיתוף עם סקטור מטה המשכנתאות, שעובדיו אף נוטלים חלק בהדרכת הבנקאים. הקורסים כוללים, בין היתר, דגשים מיוחדים בנושא ניהול סיכונים. בנוסף, נכללת פעילות המשכנתאות במסגרת שנקבעה בבנק לטיפול בסיכון תפעולי, ועובדי מטה המשכנתאות שותפים למהלכי ההדרכה שנקבעו בתחום זה.

כנסים מקצועיים

החטיבה הקמעונאית מקיימת באופן שוטף כנסים מקצועיים למנהלים ובנקאים. בכנסים אלו נסקרות בהרחבה ההתפתחויות בשוק המשכנתאות והצעדים שיש לנקוט על מנת להתמודד עם הסיכונים הנובעים מהתפתחויות אלו.

מעקב שוטף אחר מצב לווים ותיק האשראי לדיור

גורם מרכזי בשמירה על איכות האשראי שהבנק מעמיד ללקוחותיו הינו בקרת האשראי. הבקרה על האשראי לדיור נעשית הן ברמת תיק הלוואה הבודד, והן ברמת תיק המשכנתאות כולו.

הבנק פועל לזיהוי וליתור מוקדם ככל האפשר של תבחינים המעידים על ירידה בכושר הפירעון של הלווים, על מנת לאתר מוקדם ככל האפשר מצב של כשל אשראי. הבנק מפעיל סוגים שונים של בקורות, לרבות בקורות פנימיות שוטפות בסניפים, במרחבים ובמטה. הבנק מקיים בקרה על איכות האשראי החדש הניתן בסניפים באמצעות דוח "איכות אשראי" המופק מידי חודש הכולל את הלוואות שבוצעו בבנק 6-18 חודשים לפני מועד הדוח, ואשר קיים בהן פיגור של 3 חודשים או יותר. הדוח נועד לסייע לסניפים לפעול לצמצום היקף הפיגורים ולהגביר את מודעות הדרג המבצע והמאשר להלוואות בעייתיות, לצורך הפקת לקחים לגבי אישורי אשראי בעתיד. בצד הדוח הפרטני, הכולל את רשימת הלוואות, פרטי הפיגור וכיוצא באלה, מופק גם דוח סטטיסטי המציג את שיעור

הפיגור בכל סניף בהשוואה למרחב ולכלל הבנק, ובהשוואה לחודשים קודמים. הנהלת החטיבה הקמעונאית מקיימת מעקב שוטף אחר הטיפול בחובות בפיגור באמצעות הדוח.

ברמת תיק המשכנתאות הכולל, מתבצעת בקרה אחר המגבלות שנקבעו במסגרת תיאבון הסיכון של הבנק, הן בחטיבה הקמעונאית, והן באגף לבקרת סיכונים ובמדור בקרת אשראי שבחטיבה לבקרת סיכונים.

בנוסף, פעמיים בשנה מופק, על ידי החטיבה לבקרת סיכונים, דוח בקרת אשראי, בו נבדקת בהרחבה התפתחות פרופיל הסיכון של תיק האשראי לדיור במהלך התקופה הנסקרת. דוח זה כולל בין השאר את תיאבון הסיכון, איכות האשראי, ניתוח מאפייני וגורמי הסיכון העיקריים, סקירת מצב הפיגורים וגביית החובות, אוכלוסיות מיוחדות, קבוצות רכישה ומבחני מצוקה. בכלל זה, נכלל גם ניתוח ההתפתחות במתן אשראי לדיור, חלק הבנק במערכת וכן, התפלגות האשראי על פי חתכים שונים. דוח זה עולה לדיון בועדת אשראי עליונה (ועדת הנהלה), בועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ומוצג לדירקטוריון הבנק.

הגורמים השותפים לניהול ובקרת הסיכון בהלוואות לדיור

מחלקת ניהול משכנתאות בחטיבה קמעונאית

המחלקה מטפלת בסוגים שונים של אירועים המתרחשים במהלך חיי הלוואה, הן ביוזמת הבנק והן ביוזמת הלקוח. אחת המשימות המרכזיות היא המעקב אחר קבלת ביטחונות. בעת ביצוע הלוואה, מקבל הבנק על פי רוב ביטחון ביניים, ואילו הביטחון הסופי צפוי להתקבל במהלך חיי הלוואה. בנוסף, מטפלת המחלקה במעקב אחרי קבלת פוליסות ביטוח חיים ונכס במהלך חיי הלוואה.

מרכז הבחינה הארצי בחטיבה הקמעונאית

למרכז מועברים תיקי הלוואה בטרם הביצוע. תיקים אלו נבדקים במרכז על מנת לוודא שבוצעו בסניף הפעולות הנדרשת בהתאם לנהלי הבנק, הרגולציה וההנחיות שנתנו על ידי מאשר הלוואה.

מערך הגבייה

בבנק פועל מערך גבייה מיוחד, המטפל בכל הקשור לתהליכי גביית חובות מלווים המפגרים בתשלומיהם, ובתהליכי מימוש נכסים. תהליך הטיפול מתחיל באופן אוטומטי מהרגע שהלקוח נכנס לכשל ראשוני בתשלום המשכנתא. אם הכשל לא נפתר, עובר הטיפול למוקד הגבייה הטלפוני (בטרם מוגשת תביעה משפטית) אשר מטרתו גיבוש הסדרי תשלום עם הלקוחות. אם הניסיון להגיע להסדר עם הלווים לא מצליח, מועבר החוב לטיפול מערך הגבייה בבנק, הכולל מחלקה ייעודית, בסקטור לקוחות מיוחדים, העוסקת בטיפול בלקוחות בעלי חוב במשכנתא. במקרה הצורך נפתח הליך משפטי נגד החייבים.

פורום פיגורים

אחת לחודש מתכנס "פורום פיגורים", בראשות מנהל החטיבה העסקית, בו מוצגת תמונת המצב לגבי תוצאות הגבייה של החודש הקודם, ההשלכות על הדוחות הכספיים והפרשה להפסדי אשראי. הפורום קובע יעדים לטיפול בחובות ולהקטנת הפיגורים.

החטיבה המשפטית

כחלק מתהליך החיתום, נבדקים הביטחונות בתיקים לא סטנדרטיים (כגון: עסקאות בהן מעורבים בני משפחה) ובהלוואות בסכומים גבוהים, על ידי מחלקה ייעודית בחטיבה המשפטית - מחלקת ייעוץ משכנתאות. בדיקה זו מהווה השלמה לאישור ולבחינת התיק המבוצעים בסניף וביחידת חיתום אזורית.

החטיבה לבקרת סיכונים

האגף לבקרת סיכונים מנטר את איכות תיק האשראי בבנק ואת התפתחות פרופיל הסיכון של תיק הבנק לנוכח תיאבון הסיכון שנקבע. החטיבה אחראית לביצוע שוטף של מבחני מצוקה על תיק המשכנתאות של הבנק, בתיאום עם סקטור מטה המשכנתאות, תוך אתגור גורמי סיכון רבים בתיק זה. חלק ממבחני המצוקה מתבצעים בשיטות מתקדמות, תוך שימוש בנתונים שוטפים של המודלים המתקדמים שפיתח הבנק. מבחני הקיצון של הבנק כוללים את התרחיש האחד של בנק ישראל (תרחיש מאקרו אחד לכל המערכת הבנקאית). בתרחיש זה, מחושב פוטנציאל ההפסד לבנק כתוצאה משינויים קיצוניים במצב המאקרו הנוכחי, ומובאים בחשבון רמת אבטלה גבוהה מאוד יחסית למצב הנוכחי, וירידה חדה במחירי הדיור. מבחני קיצון אלו מלמדים כי רמת הסיכון של התיק נמוכה.

פורום ניטור סיכונים אשראי וריכוזיות אשראי

בבנק פועל פורום ניטור סיכונים (פנ"ס) בתחום האשראי, בראשות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, אשר מקדם נושאים כגון בחינת מדיניות האשראי, ובפרט, השינויים בתיאבון הסיכון שנקבעו בה, ניתוח רמת הסיכון בתיק האשראי ויישום גישות מידול מתקדמות, פיקוח על תהליך התכנון והיישום של מבחני המצוקה, ממצאים של תהליכי תיקוף למודלים למתן אשראי ומעקב אחר פרופיל הסיכון של תיק האשראי של הבנק.

ביקורת פנימית

תוכנית העבודה של הביקורת הפנימית בתחום האשראי כוללת, בין היתר, התייחסות לבדיקת הגורמים העוסקים באישור, ביצוע, תחזוקה ובקרה על האשראי.

ניהול סיכון האשראי הקמעונאי (ללא אשראי לדיור)

אשראי לאנשים פרטיים

מגזר הלקוחות הפרטיים מאופיין ברמת פיזור גבוהה - הן בכמות הלקוחות והן באזור הגיאוגרפי, כאשר מרבית הלקוחות במגזר זה הינם שכירים, בעלי חשבון יחיד או משק בית משותף. מיתון בפעילות הריאלית מהווה גורם סיכון עיקרי בפעילות מול מגזר הלקוחות הפרטיים ולעלייה בשיעור האבטלה השפעה מהותית על סיכויי הכניסה לכשל.

מדיניות האשראי ונהלי העבודה בבנק לעניין מתן אשראי ללקוחות פרטיים נשענים על מספר עקרונות - הן בראיית חיתום אשראי תקין והן בראיית התאמת האשראי לצרכי הלקוח וליכולת החזר שלו. בין העקרונות: בחינת מטרת האשראי; שיעור המימון המבוקש; תקופת ההלוואה; ניתוח כושר החזר ומקורות החזר של הלקוח ביחס לכלל חביוותיו - וזאת תוך בחינת פרמטרים כלכליים שונים של הלקוח ובהתבסס על היכרות הבנק עמו וניסיון העבודה המצטבר מולו.

הבנק עוקב באופן רציף אחרי רמת הסיכון בתיק האשראי לפרטיים, בין השאר באמצעות מודל דירוג אשראי ללקוחות פרטיים וכן באמצעות ביצוע מבחני קיצון שונים ובהם מבחנים ייעודיים הנערכים בהתאם להנחיות בנק ישראל, שבהם כלולים תרחישים כגון מיתון במשק וגידול משמעותי בשיעורי האבטלה.

ביום 6 ביולי 2017 שלח הפיקוח על בנקים מכתב לבנק ולכלל המערכת הבנקאית ובו בקשה לביצוע ניתוח סיכונים לאשראי לענף "מסחר בכלי רכב" ולאשראי הצרכני לרכישת רכב באמצעות תרחישי קיצון שונים. בהתאם לתוצאות נדרש הבנק לבחון את התאמת הפעילות העסקית והבקורות הנלוות לה.

בקרת הסיכונים של הבנק ביצעה סקירה מקיפה בנושא, אשר הובאה לדיון מעמיק, בפורומים ניהוליים כולל דיון בדירקטוריון. ממצאי והמלצות הבחינה, שולבו במסמך מדיניות האשראי לשנת 2018.

בעקבות ניתוח הסיכונים, לא חלה השפעה מהותית על ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי. לפרטים נוספים ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

אשראי לעסקים קטנים

מגזר העסקים הקטנים והזעירים מאופיין בפיזור גבוה של הלקוחות הפועלים בענפי המשק השונים ובעיקר במגזרי התעשייה הזעירה, המסחר, השירותים העסקיים והפיננסיים. המימון במגזר העסקים הקטנים והזעירים ניתן בעיקר לזמן קצר, לצורך פעילות שוטפת ומימון הון חוזר, גישור על פערים בתזרים המזומנים, מימון לקוחות ומלאי ופעילות יבוא. מימון זה ניתן כנגד ביטחונות מתאימים כגון שיקים לביטחון/לגבייה, חשבוניות, שעבוד חוזים ושעבוד שוטף.

במסגרת תהליך חיתום האשראי, מנותחת פעילותו העסקית של בית העסק, גם בהתייחס לענף המשקי בו הוא פועל. במסגרת זו, ובכפוף לבדיקת יכולת החזר ומקורות פירעון, מותאמים היקף האשראי וסוג האשראי לצרכי הלקוח.

גורמי סיכון עיקריים בפעילות מגזר העסקים הקטנים הינם הרעה מאקרו-כלכלית במשק שתוביל למיתון שישפיע השפעת רוחב על בתי העסק הפועלים במגזר; תלות באנשי מפתח בעסק (בעיקר בעלים ומנהלים); תלות בספקים/לקוחות בודדים שעלולים להיקלע לכשל.

הבנק עוקב באופן רציף אחרי רמת הסיכון בתיק האשראי לעסקים קטנים וזעירים, בין השאר באמצעות מודלי דירוג אשראי ייעודיים וכן באמצעות מעקב אחרי ענפי משק בסיכון גבוה תוך קביעת מגבלות פעילות וסמכויות אשראי דיפרנציאליות לדרגי הניהול השונים.

ניתוח סיכון האשראי

להלן התפלגות חשיפות האשראי לפי קבוצות חשיפה ולפי סעיפי המאזן לפני הפרשה להפסדי אשראי (במיליוני שקלים חדשים)⁽¹⁾:

31 בדצמבר 2017

חשיפת אשראי ברוטו ממוצעת	חשיפת אשראי ברוטו ⁽²⁾	אחרים	הלוואות לדיוור	עסקים קטנים	קמעונאיות ליחידים	בביטחון נדל"ן מסחרי	תאגידים	תאגידים בנקאיים	סקטור ציבורי	ריבונות	
217,600	222,546	-	120,399	9,984	19,165	2,441	28,798	1,613	1,248	38,898	הלוואות ⁽³⁾
10,423	9,826	-	-	-	-	-	17	-	173	9,636	ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,885	3,813	-	-	5	18	-	2,653	880	160	97	נגזרים ⁽⁵⁾
											חשיפות חוץ מאזניות
59,650	57,365	-	4,656	3,421	9,866	524	38,608	70	95	125	אחרות
4,667	4,784	4,784	-	-	-	-	-	-	-	-	נכסים אחרים ⁽⁶⁾
296,224	298,334	4,784	125,055	13,410	29,049	2,965	70,076	2,563	1,676	48,756	סך הכל

31 בדצמבר 2016

חשיפת אשראי ברוטו ממוצעת	חשיפת אשראי ברוטו ⁽²⁾	אחרים	הלוואות לדיוור	עסקים קטנים	קמעונאיות ליחידים	בביטחון נדל"ן מסחרי	תאגידים	תאגידים בנקאיים	סקטור ציבורי	ריבונות	
202,821	213,174	-	114,620	9,449	17,781	2,289	27,050	1,794	749	39,442	הלוואות ⁽³⁾
9,397	9,812	-	-	-	-	-	19	113	-	9,680	ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,272	3,306	-	-	5	13	-	1,896	986	369	37	נגזרים ⁽⁵⁾
											חשיפות חוץ מאזניות
61,743	59,635	-	4,231	3,092	10,387	568	40,688	81	588	-	אחרות
4,557	4,585	4,585	-	-	-	-	-	-	-	-	נכסים אחרים ⁽⁶⁾
281,790	290,512	4,585	118,851	12,546	28,181	2,857	69,653	2,974	1,706	49,159	סך הכל

- (1) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
- (2) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (3) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וניירות ערך שנשאלו.
- (4) לא כולל יתרות שנוכו מבסיס ההון והשקעה בניירות ערך בתיק הסחיר.
- (5) כולל סכום נקוב של מכשירים נגזרים (לרבות נגזרי אשראי) לאחר השפעת מקדמי התוספת ("add-on") ושווי הוגן חיובי של נגזרים.
- (6) לא כולל נגזרים ויתרות שנוכו מבסיס ההון ולרבות מזומנים, השקעה במניות, רכוש קבוע והשקעה בחברות מוחזקות

להלן תמצית התפלגות חשיפות לפי אזור גיאוגרפי, ובאזורים משמעותיים לפי סוגים עיקריים של חשיפת אשראי (במיליוני שקלים חדשים), המידע להלן כולל את החשיפות למדינות זרות וחשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך נכסי המאוחד או מעל 20% מההון, לפי הנמוך:

חובות פגומים	חשיפה חוץ מאזנית ⁽¹⁾	חשיפה מאזנית	
31 בדצמבר 2017			
-	654	4,806	ארצות הברית
-	2,565	1,437	צרפת
-	2,999	331	גרמניה
-	1,661	3,436	אחרות
-	7,879	10,010	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	149	546	מזה: סך כל החשיפות למדינות LDC

חובות פגומים	חשיפה חוץ מאזנית ⁽¹⁾	חשיפה מאזנית	
31 בדצמבר 2016			
-	1,268	4,281	ארצות הברית
-	3,411	1,008	הממלכה המאוחדת
-	916	1,430	צרפת
-	3,054	2,758	אחרות
-	8,649	9,477	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	151	510	מזה: סך כל החשיפות למדינות LDC

(1) יתרות החשיפה החוץ מאזנית כוללת סך של 5,237 מיליוני שקלים חדשים בגין רכישת ביטוח לתיק ערבויות מכח חוק מכר ממבטחי משנה בינלאומיים (ליום 31 בדצמבר 2016 - 6,111 מיליוני שקלים חדשים).

החשיפה המוצגת לעיל מייצגת, בהתאם להוראות המפקח על הבנקים, חשיפות על בסיס סיכון סופי. הצד הנושא בסיכון הסופי הוא אדם, עסק, מוסד או מכשיר כלשהו המספק לבנק "חיזוקי אשראי", כגון ערבויות, ביטחונות, חוזי ביטוח ונגזרי אשראי. כאשר לא קיים "חיזוקי אשראי", אזי הצד הנושא בסיכון הסופי הוא החייב עצמו.

לפרטים נוספים ראה "חשיפה למדינות זרות" במסגרת דוח הדירקטוריון וההנהלה.

להלן התפלגות חשיפות האשראי לפני הפרשה להפסדי אשראי לפי יתרה חוזית לפירעון, ממוינות לפי סוגים עיקריים של חשיפות:

אשראי ברוטו (במיליוני שקלים חדשים)⁽¹⁾:

31 בדצמבר 2017						
סך הכל	ללא תקופות לפירעון	מעל חמש שנים	מעל שנה ועד חמש שנים	עד שנה		
222,546	167	119,905	30,122	72,352		הלוואות ⁽³⁾
9,826	-	935	6,406	2,485		ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,813	-	138	1,017	2,658		נגזרים ⁽⁵⁾
57,365	-	316	8,322	48,727		חשיפות חוץ מאזניות אחרות
4,784	1,435	133	940	2,276		נכסים אחרים ⁽⁶⁾
298,334	1,602	121,427	46,807	128,498		סך הכל

31 בדצמבר 2016						
סך הכל	ללא תקופות לפירעון	מעל חמש שנים	מעל שנה ועד חמש שנים	עד שנה		
213,174	158	113,122	28,166	71,728		הלוואות ⁽³⁾
9,812	-	2,214	7,532	66		ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,306	-	207	993	2,106		נגזרים ⁽⁵⁾
59,635	-	1,681	7,510	50,444		חשיפות חוץ מאזניות אחרות
4,585	1,619	116	907	1,943		נכסים אחרים ⁽⁶⁾
290,512	1,777	117,340	45,108	126,287		סך הכל

- (1) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
- (2) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (3) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וניירות ערך שנשאלו.
- (4) לא כולל יתרות שנוכו מבסיס ההון והשקעה בניירות ערך בתיק הסחיר.
- (5) כולל סכום נקוב של מכשירים נגזרים (לרבות נגזרי אשראי) לאחר השפעת מקדמי התוספת ("add-on") ושווי הוגן חיובי של נגזרים.
- (6) לא כולל נגזרים ויתרות שנוכו מבסיס ההון ולרבות מזומנים, השקעה במניות, רכוש קבוע והשקעה בחברות מוחזקות

להלן תמצית סיכון אשראי פגום וסיכון אשראי בפיגור שאינו פגום לפי ענף עיקרי (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2017

חובות לא פגומים בפיגור של 30 ועד 89 ימים ⁽⁴⁾	חובות לא פגומים בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾	חובות ⁽¹⁾ פגומים ⁽²⁾	
140	42	617	פעילות לווים בישראל
			סך הכל מסחרי
390 ⁽⁵⁾	1,071 ⁽⁶⁾	33	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
73	22	70	אנשים פרטיים - אחר
603	1,135	720	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	1	3	סך הכל ציבור - פעילות בחוץ לארץ
-	-	-	בנקים וממשלות
603	1,136	723	סך הכל

31 בדצמבר 2016

חובות לא פגומים בפיגור של 30 ועד 89 ימים ⁽⁴⁾	חובות לא פגומים בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾	חובות ⁽¹⁾ פגומים ⁽²⁾	
102	79	580	פעילות לווים בישראל
			סך הכל מסחרי
407 ⁽⁵⁾	853 ⁽⁶⁾	27	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
64	26	70	אנשים פרטיים - אחר
573	958	677	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	4	סך הכל ציבור - פעילות בחוץ לארץ
-	-	-	בנקים וממשלות
573	958	681	סך הכל

- (1) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט איגרות חוב וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ולמעט פיקדונות בבנק ישראל.
- (2) ככלל, חובות פגומים אינם צוברים הכנסות ריבית. למידע על חובות פגומים מסוימים שאורגנו מחדש בארגון מחדש של חוב בעייתי ראה ביאור 30.ב.2.ג. לדוחות הכספיים.
- (3) מסווגים כחובות בעייתיים שאינם פגומים. צוברים הכנסות ריבית.
- (4) צוברים הכנסות ריבית. חובות בפיגור של 30 ועד 89 ימים בסך 63 מיליוני שקלים חדשים סווגו כחובות בעייתיים שאינם פגומים (ליום 31 בדצמבר 2016 - 31 מיליוני שקלים חדשים).
- (5) בהתאם להוראות הדיווח לציבור, לא כולל יתרת הלוואות לדיור שעומק הפיגור בהן הוא עד חודשיים.
- (6) כולל יתרת הלוואות לדיור בסך 102 שקלים חדשים עם הפרשה לפי עומק פיגור, בהן נחתם הסדר להחזר פיגורים של לווה, כאשר נעשה שינוי בלוח הסילוקין בגין יתרת הלוואה שטרם הגיע מועד פירעונה (ליום 31 בדצמבר 2016 - 125 מיליוני שקלים חדשים).

הפרשה לפי עומק הפיגור

להלן פרטים על ההפרשה להפסדי אשראי של הלוואות לדיור שבגינן נעשתה הפרשה מזערית להפסדי אשראי לפי עומק פיגור לפי הנספח להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 314, ליום 31 בדצמבר 2017 (במיליוני שקלים חדשים):

עומק הפיגור

סך הכל	יתרות בגין הלוואות בפיגור שמוחזרו ⁽²⁾	סך הכל מעל 90 ימים	בפיגור של 90 יום או יותר		בפיגור של 90 יום או יותר		בפיגור של 90 ימים ועד 89 ימים ⁽¹⁾	בפיגור של 90 ימים ועד 6 חודשים
			בפיגור של 90 יום או יותר	מעל 15 חודשים	בפיגור של 90 יום או יותר	מעל 6 חודשים		
301	47	248	209	10	14	15	6	סכום בפיגור
114	6	108	108	-	-	-	-	מזה: יתרת ההפרשה לריבית ⁽³⁾
1,463	112	961	131	68	226	536	390	יתרת חוב רשומה
212	54	158	95	32	31	-	-	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ⁽⁴⁾
1,251	58	803	36	36	195	536	390	יתרת חוב נטו

- (1) בהתאם להוראות הדיווח לציבור, לא כולל יתרת הלוואות לדיור שעומק הפיגור בהן הוא עד חודשיים.
- (2) הלוואות בהן נחתם הסדר להחזר פיגורים של לווה, כאשר נעשה שינוי בלוח הסילוקין בגין יתרת הלוואות שטרם הגיע מועד פירעונן.
- (3) בגין ריבית על סכומים שבפיגור.
- (4) לא כולל יתרת ההפרשה לריבית.

להלן תמצית התנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2017 - הפרשה להפסדי אשראי - אשראי לציבור:

מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
724	615	208	1,547	2	1,549	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
46	24	123	193	(1)	192	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(71)	(9)	(86)	(166)	-	(166)	מחיקות חשבונאיות נטו
699	630	245	1,574	1	1,575	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
119	2	15	136	-	136	מזה: הפרשות פרטנית
81	-	9	90	-	90	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

31 בדצמבר 2016 - הפרשה להפסדי אשראי - אשראי לציבור:

מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
700	614	192	1,506	3	1,509	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
96	13	92	201	(1)	200	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(72)	(12)	(76)	(160)	-	(160)	מחיקות חשבונאיות נטו
724	615	208	1,547	2	1,549	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
132	2	10	144	-	144	מזה: הפרשות פרטנית
98	-	11	109	-	109	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

31 בדצמבר 2015 - הפרשה להפסדי אשראי - אשראי לציבור:

מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
635	624	186	1,445	5	1,450	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
149	9	55	213	(2)	211	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(84)	(19)	(49)	(152)	-	(152)	מחיקות חשבונאיות נטו
700	614	192	1,506	3	1,509	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
118	1	10	129	-	129	מזה: הפרשות פרטנית
97	-	9	106	-	106	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

לפרטים נוספים בדבר תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי ראה ביאורים 13 ו-30 בדוחות הכספיים.

הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

קבוצת הבנק נוקטת אמצעים שונים להפחתת הסיכונים הנובעים ממתן אשראי ומריכוזיות האשראי. להלן תיאור הכלים העיקריים להפחתת הסיכון במסגרת מדיניות האשראי של הבנק.

בטוחות - קבלת ביטחונות לטובת הבנק נועדה להבטיח את החזר האשראי, שהבנק נותן ללקוח, במקרה של חדלות פירעון. טיב וכמות הביטחונות הנדרשים מהלקוח, נקבעים על סמך המאפיינים הבסיסיים של הלווה, מאפייני העסקה, ומהותיות הסיכון לכך שהלקוח לא יוכל להחזיר את האשראי. ככל שהסיכון גבוה יותר, הבנק ידרוש ביטחונות רבים יותר ונזילים יותר.

הבנק קבע את סוגי הנכסים אשר יוכרו כבטוחות למתן אשראי במדיניות ובנהלים. הבטוחות העיקריות המקובלות בבנק הן: פיקדונות, ניירות ערך, שעבוד של נדל"ן ושל רכב, שוברי אשראי, צ'קים, ערבויות בנקאיות וערבויות של מוסדות, של תאגידים או של יחידים. במסגרת מדיניות הבטוחות, נקבעו כללים ועקרונות באשר לרמת ההסתמכות על כל סוג בטוחה, בהתאם לאופייה, סחירותה, התנדוטיות במחירה, מהירות מימושה ומעמדה המשפטי, וזאת בנוסף לבחינת כושר החזר של הלקוח כקריטריון למתן האשראי.

כמו כן, קיימים סוגי ביטחונות נוספים כדוגמת שיעבוד שוטף, חייבים ו/או אמות מידה כספיות ותפעוליות המושתות על לקוח בכדי להבטיח את יכולתו לעמוד בפירעון חובו לבנק.

הבטוחות מותאמות, במידת האפשר, לסוג האשראי אותו הן מבטיחות, תוך התייחסות לטווח הזמן, לסוגי הצמדה, לאופי האשראי, למטרתו וכן למהירות יכולת המימוש שלהן. מקדמי הביטחון קובעים את השיעור בו הבנק מוכן להסתמך על בטוחה מסוימת כביטחון לאשראי. שווי הבטוחות בהתאם למקדמי הביטחון מחושב, ככל שניתן, באופן אוטומטי על ידי מערכות המחשוב. מקדמי הביטחון לסוגי הבטוחות השונים נבדקים אחת לשנה, ומאושרים בועדת אשראי דירקטוריונית, בועדה לניהול סיכונים ובדירקטוריון. כמו כן, קיימים ביטחונות אשר אינם נלקחים בחשבון בחישוב מקדמי הביטחון והם משמשים לחיזוק מערך הביטחונות הקיימים. הבנק מאשר באופן פרטי ומוגבל, גם מתן אשראי כנגד התחייבות הלווה בלבד.

במסגרת נהלי הבנק נקבעו כללים באשר לניהול השוטף של הביטחונות, ובכלל זה עדכון ערכם של הביטחונות: פיקדונות וערבויות בנקאיות מתעדכנים באופן שוטף לפי תנאיהם; ביטחונות שהם ניירות ערך סחירים מתעדכנים באופן שוטף לפי ערכם בשוק; לגבי בטוחות שהן נדל"ן, קובע הנהול את המועד להערכת שווי על ידי שמאי מוסמך בהתאם לסוג האשראי המובטח על ידי הנכס. הערכה זו מתוקפת במקרים המוגדרים במדיניות הבנק, על ידי יחידת השמאות הפנימית של הבנק. כמו כן, מבוצעת הערכת שווי במקרים של חשש לירידה מהותית בערך ביטחון, העלולה להעמיד את הבנק במצב של חוסר ביטחונות.

כפי שפורט לעיל, לרבות בפרק המלצות ועדת באזל, הבנק עושה שימוש נרחב בבטוחות אשר אינן מוכרות במסגרת כללי הפחתת הסיכון (CRM) של באזל II (נדל"ן, שעבוד רכב, ערבויות אישיות) בכדי להפחית את סיכוני האשראי.

ערבים - לעיתים הבנק דורש מהלקוח להמציא ערבויות או ערבים להבטחת האשראי. קיימים מספר סוגי ערבויות כגון ערבויות אישיות, ערבויות בנקאיות לסוגיהן, ערבויות מדינה, פוליסות ביטוח או כתבי שיפוי.

סינדיקציות אשראי - הבנק משתתף בסינדיקציות, ובשנים האחרונות אף הקים מערך מקצועי המאפשר לו להוביל סינדיקציות בהיקפי אשראי משמעותיים. מימון במסגרת סינדיקציה מאפשר פיזור הסיכון בין מספר גופים מממנים בעסקאות אשראי גדולות.

שיתוף/מכירת חובות - כלי נוסף להפחתת סיכון האשראי הוא שיתוף/מכירת נתחים מתיק האשראי של הבנק במגזרים מסוימים לגופים פיננסיים. במהלך השנים האחרונות, יצר הבנק תשתית עסקית, משפטית ותפעולית למכירת סיכון אשראי. מכירת/שיתוף הסיכון יכולה להיעשות הן באמצעות מכירה מוחלטת והן באמצעות שיתוף בסיכון. פעילות זו מובלת על ידי מחלקת הסינדיקציה שבסקטור תאגידים בחטיבה העסקית.

בנוסף, השלים הבנק בסוף שנת 2016 רכישת פוליסת ביטוח לחשיפות אשראי בגין ערבויות שהבנק הוציא בהתאם לחוק מכר. פוליסת הביטוח מכסה שיעור של 80% מתוך ערבויות בסכום של כ-15.5 מיליארדי שקלים חדשים, מתוך כלל ערבויות המכר שהנפיק הבנק, והוא בתוקף מיום 31 בדצמבר 2016.

ההתקשרות האמורה התבצעה באמצעות חברת ביטוח שהינה חברה בת בבעלות מלאה של הבנק, אשר התקשרה בד בבד, עם מבטחי משנה בינלאומיים בעלי דירוג בינלאומי גבוה, המאפשר את הקטנת נכסי הסיכון כאמור להלן. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו ידרש הבנק לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה.

רכישת הביטוח נועדה, בעיקרה להפחית את נכסי הסיכון בגין חשיפת האשראי הנובעת מן הערבויות, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 203 בנושא "מדידה והלימות הון".

רכישת הביטוח האמור הביאה לגידול בשיעור של כ-0.25% ביחס הון עצמי רובד 1 של הבנק ליום 31 בדצמבר 2016.

במהלך הרבעון הרביעי 2017 ביצע הבנק שינוי בהרכב מבטחי המשנה כך שהרכב המבטחים החדש כולל מבטחי משנה בעלי דירוג בינלאומי גבוה יותר.

שינוי הרכב המבטחים בתיק ערבויות חוק המכר הביא לגידול בשיעור של 0.08% ביחס הון עצמי רובד 1 של הבנק ליום 31 בדצמבר 2017.

ריכוזיות - מהותיות סיכון הריכוזיות באשראי בבנק מחייבת את הגורמים השונים בבנק לעקוב, לנטר ולנקוט באמצעים שיאפשרו שליטה של הבנק על מוקדי סיכון אלה.

לפיכך, מגדיר הבנק במסגרת מדיניות האשראי את תיאבון הסיכון בנושאים שונים בתחום האשראי, לרבות תחום ריכוזיות באשראי.

פיזור סיכונים - מדיניות האשראי של הבנק מתבססת על פיזור הסיכונים ועל ניהולם המבוקר.

פיזור הסיכונים מאופיין במספר היבטים:

- פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים, לרבות הגבלת החשיפה ביחס לענפים ספציפיים.
- פיזור על פני קבוצות גודל של לקוחות.
- פיזור על פני מגזרי הצמדה שונים.
- מגבלות על היקף חשיפה למגזרי פעילות ייחודיים.
- מגבלות על היקף חשיפה ללווים בודדים ולקבוצות לוויים.
- פיזור גיאוגרפי במקרים רלבנטיים (ענף הבניה, משכנתאות).

ענפי משק - בהנהלת הבנק ובדירקטוריון נערכים, בהתאם לצורך, דיונים בנושא אשראי לענפים מסוימים, בעיקר ביחס לענפים הרגישים לתנודתיות במחזורי העסקים. מדיניות האשראי לענפים הרגישים נקבעת בהתבסס על ניתוח כלכלי של ההתפתחויות החזויות בענפים אלה. הבנק מקפיד על פיזור החבות בין ענפי המשק השונים, כך שלא תיווצר חבות חריגה בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 315. אשראי לענפים מסוימים, כמו ענף היהלומים וענף הבנייה (לרבות תתי הענפים שלו), מטופל על ידי יחידות מקצועיות ובעלי תפקידים המתמחים בענפים אלה. לענפים האמורים נקבעו כללים ונהלים ספציפיים, בנוסף לנהלים הכלליים הנוגעים להעמדת אשראי, וזאת על מנת להתמודד עם סיכונים האשראי הייחודיים לענפים אלה. בענף היהלומים הבנק מעדיף לדרוש ביטחונות מחוץ לענף על מנת להפחית את סיכון האשראי ולגדרו.

לקוחות גדולים - הבנק פועל בתחום האשראי ללקוחות גדולים באמצעות סקטור תאגידי, במסגרתו פועלים צוותים בעלי התמחויות ענפיות. לעתים, מגביל הבנק את חלקו באשראי ללקוח גדול ביחס להיקף האשראי הכולל לאותו לקוח במערכת הבנקאית, ובמקרים מסוימים מתנה את השתתפותו במימון עסקאות מסוימות ביצירת חבילת מימון כוללת בה ישתתפו גם בנקים נוספים (במסגרת הסדרי קונסורציום). הבנק מקפיד על עמידה במגבלות על חבות לוואי וקבוצת לוויים ועל חבותם הכוללת של הלווים הגדולים וקבוצות הלווים שחבותם נטו לבנק עולה על 10%, בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 313.

מגזרי הצמדה - הפיזור מתבטא גם במתן אשראי במגזרי הצמדה שונים, כך שחלק מהאשראי רגיש יותר לתנודות במדד המחירים לצרכן (אשראי צמוד מדד), חלקו רגיש יותר לשינויים בריבית הפריים (אשראי שקלי לא צמוד), וחלקו לתנודות בשערי החליפין של המטבעות (אשראי במטבע זר או צמוד שער חליפין של מטבע זר).

פיזור גיאוגרפי - הבנק מקפיד על פיזור גיאוגרפי בתחום האשראי לבנייה ובתחום המשכנתאות, במטרה להקטין ריכוזיות יתר במתן האשראי.

הפחתת סיכון האשראי - דיור

ביטחונות

על פי נהלי הבנק בתחום המשכנתאות, ניתן אשראי בגין ביטחונות נכסיים בלבד. במקרים מסוימים דורש הבנק, בנוסף לביטחון הנכסי, גם ערבים לחוב.

לצורך אימות פרטי הנכס המוצע לבנק כבטוחה וקביעת שווי, נדרש בדרך כלל ביקור של שמאי בנכס, ומתקבל דוח הכולל את תיאור הנכס, מיקומו, מצבו הפיזי וכן את שווי השוק שלו. השמאים חתומים על הסכם עם הבנק ופועלים על פי הוראותיו, הכוללות מתכונת עבודה מובנית לביצוע השמאות, לזיהוי חריגים ועוד.

השמאות המקובלות בענף המשכנתאות הינה שמאות מקוצרת. עם זאת, דורש הבנק לגבי חלק מההלוואות שמטרתן רכישת דירה מיד שנייה, בניה עצמית או הלוואה לכל מטרה, בסוגי נכסים בעלי סיכון גבוה, שמאות מורחבת הכוללת בדיקות נוספות בכפוף לקריטריונים שנקבעו לעניין זה.

ביטוחים

על פי נהלי הבנק, כל נכס המשמש כבטוחה מבטוח בביטוח נכס. בנוסף, הלווים עצמם מבוטחים בביטוח חיים לטובת הבנק למקרה של פטירה בטרם נפרע האשראי במלואו.

בהלוואות מסוימות (לרבות הלוואות בשיעור מימון העולה על 75%) התקשר הבנק עם חברת EMI המעניקה ביטוח אשראי למקרה בו התמורה ממימוש נכס המשמש בטוחה להלוואה, אינה מכסה את יתרת האשראי. תהליך ביטוח האשראי הינו גורם מפחית סיכון משמעותי.

שיעור המימון (LTV)

שיעור המימון המרבי אותו מאשר הבנק, נקבע במדיניות האשראי ונבחן מעת לעת. ככלל, הבנק דורש מהלווה להשתתף בחלק ממימון הרכישה. תשלום ההון העצמי מהווה כרית ביטחון במקרה של מימוש הנכס, לרבות בתקופה של ירידת מחירים בשוק הנדל"ן. יתר על כן, שיעור ההשתתפות של הלווה מהווה אינדיקציה נוספת לאיתנותו הפיננסית. החל מיום 1 בנובמבר 2012 הבנק הגביל את שיעור המימון באישור בקשות להלוואות לדיור וזאת בכפוף להוראת בנק ישראל בנושא. שיעור המימון בהלוואה לרכישת זכות במקרקעין המהווים "דירה יחידה" (כמוגדר בהוראה) אינו עולה על 75%, "דירה חליפית" (כמוגדר בהוראה) שיעור המימון אינו עולה על 70%, וברכישת דירה להשקעה, הלוואה לכל מטרה או הלוואה לתושב חוץ - שיעור המימון אינו עולה על 50%.

להלן הרכב חשיפת האשראי נטו לפי סוגי הפחתות סיכון (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2017

חשיפת אשראי ברוטו ⁽¹⁾	חשיפת המכוסה על ידי ערבבויות ⁽²⁾	חשיפת המכוסה על ידי ערבבויות ⁽²⁾ סכומים שנוספו	חשיפת המכוסה על ידי בטחון פיננסי כשיר	חשיפת אשראי נטו	
48,756	(504)	39	-	48,291	חובות של ריבונות
1,676	-	569	(1)	2,244	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,563	-	250	(1)	2,812	חובות של תאגידים בנקאיים
69,997	(11,319)	11,366	(6,338)	63,706	חובות של תאגידים
2,965	(6)	-	(232)	2,727	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
29,032	(1)	-	(2,089)	26,942	חשיפות קמעונאיות ליחידים
13,362	(39)	-	(2,101)	11,222	הלוואות לעסקים קטנים
125,054	(355)	-	(569)	124,130	משכנתאות לדיור
4,784	-	-	-	4,784	נכסים אחרים
298,189	(12,224)	12,224	(11,331)	286,858	סך הכל

31 בדצמבר 2016

חשיפת אשראי ברוטו ⁽¹⁾	חשיפת המכוסה על ידי ערבבויות ⁽²⁾	חשיפת המכוסה על ידי ערבבויות ⁽²⁾ סכומים שנוספו	חשיפת המכוסה על ידי בטחון פיננסי כשיר	חשיפת אשראי נטו	
49,253	(326)	612	(20)	49,519	חובות של ריבונות
1,706	-	351	(1)	2,056	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,879	(1)	281	(1)	3,158	חובות של תאגידים בנקאיים
69,549	(14,123)	13,464	(9,093)	59,797	חובות של תאגידים
2,857	(10)	-	(156)	2,691	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
28,170	(4)	-	(2,153)	26,013	חשיפות קמעונאיות ליחידים
12,510	(244)	-	(1,917)	10,349	הלוואות לעסקים קטנים
118,849	-	-	(692)	118,157	משכנתאות לדיור
4,586	-	-	-	4,586	נכסים אחרים
290,359	(14,708)	14,708	(14,033)	276,326	סך הכל

(1) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון כהגדרתם בכללי באזל.

(2) הפחתת סיכון אשראי באמצעות ערבבויות גורמת למעבר של חשיפות מקבוצת החשיפה המקורית לקבוצות חשיפה בעלות מקדם שקלול סיכון נמוך יותר. כתוצאה מכך, נוצרים לעתים מצבים שבהם היקף החשיפה בקבוצת חשיפה מסוימת, לאחר הפחתת סיכון אשראי, גבוה מהיקף החשיפה בקבוצה זו לפני הפחתת הסיכון.

סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

חישוב סיכון האשראי על פי הגישה הסטנדרטית מבוסס על דירוגי אשראי חיצוניים, הנקבעים על ידי חברות דירוג אשראי חיצוניות (ECAI). הבנק משתמש בנתוני דירוג של שתי חברות דירוג - Moody's ו-S&P.

דירוגי חברות הדירוג משמשים לקביעת משקל הסיכון של קבוצות החשיפה הבאות:

- ריבנויות
- סקטור ציבורי
- תאגידים בנקאיים
- תאגידים

קביעת משקל הסיכון המתאים מתבצעת בהתאם לנתוני הצד הנגדי.

משקל הסיכון של בנקים נקבע לפי משקל הסיכון של המדינה בה הבנק מאוגד והוא נחות בדרגה אחת ממשקל הסיכון הנגזר מדירוג אותה מדינה.

עבור השקעה בהנפקות שיש להן דירוג הנפקה ספציפי, משקל הסיכון של החוב יתבסס על דירוג זה, למעט כאשר המנפיק הוא תאגיד בנקאי או ישות סקטור ציבורי. במקרים אלו, משקל הסיכון יתבסס על דירוג המנפיק ולא על דירוג הנפקה ספציפי.

להלן טבלת המיפוי לדירוגי חברות הדירוג הבינלאומיות בהן עושה הבנק שימוש:

S&P	Moody's
AAA עד AA	Aaa עד Aa3
A + עד A	A1 עד A3
BBB + עד BBB	Baa1 עד Baa3
BB + עד BB	Ba1 עד Ba3
B + עד B	B1 עד B3
CCC + או נמוך יותר	Caa1 או נמוך יותר

יצוין כי החלק העיקרי של סיכון האשראי בנק אינו מדורג בדירוג חיצוני.

ניתוח והכנת מסגרות

כחלק מהפעילות העסקית של הבנק, לצורך הכנת מסגרות הפעילות לחשיפת אשראי וסיכונים אחרים עבור בנקים ומוסדות פיננסיים זרים הבנק משתמש בדירוגים של חברות הדירוג הבינלאומיות המובילות: Moody's, Fitch ו-S&P, אשר משמשים את הבנק הן לניתוח והן לקביעת גבולות חשיפה.

בהכנת מסגרת הפעילות עבור בנקים ישראלים, הבנק נעזרים גם בדירוגים של חברות הדירוג מעלות S&P ומידרוג.

ניתוח סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

להלן התפלגות סכומי חשיפת אשראי⁽¹⁾ לפי קבוצות חשיפה ומקדמי שקלול, לפני ואחרי הפחתת סיכון אשראי⁽²⁾ (במיליוני שקלים חדשים):

לפני הפחתת סיכון אשראי - 31 בדצמבר 2017

סך הכל	הופחתו מההון	חשיפת אשראי ברוטו	1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0	
חשיפות מדורגות:												
48,756	-	48,756	-	-	199	381	-	-	-	3,041	45,135	חובות של ריבונותיות
1,646	-	1,646	-	-	-	-	-	1,473	-	-	173	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,539	-	2,539	-	-	-	214	-	607	-	1,718	-	חובות של תאגידים בנקאיים
920	-	920	-	-	-	-	-	38	-	882	-	חובות של תאגידים
53,861	-	53,861	-	-	199	595	-	2,118	-	5,641	45,308	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
24	-	24	-	-	-	-	-	13	-	11	-	חובות של תאגידים בנקאיים
69,077	-	69,077	-	-	295	68,782	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,965	-	2,965	-	-	10	2,955	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
29,032	-	29,032	-	-	89	28	28,915	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
13,362	-	13,362	-	-	146	42	13,174	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
125,054	-	125,054	-	-	348	1,665	40,230	27,348	55,463	-	-	משכנתאות לדיור
4,871	87	4,784	2	941	77	1,986	-	-	-	-	1,778	נכסים אחרים
244,415	87	244,328	2	941	965	75,488	82,319	27,361	55,463	11	1,778	סך הכל
298,276	87	298,189	2	941	1,164	76,083	82,319	29,479	55,463	5,652	47,086	סך הכל

לאחר הפחתת סיכון אשראי - 31 בדצמבר 2017

סך הכל	הופחתו מההון	חשיפת אשראי ברוטו	1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0	
חשיפות מדורגות:												
48,291	-	48,291	-	-	5	72	-	-	-	3,041	45,173	חובות של ריבוניות
2,151	-	2,151	-	-	-	-	-	1,471	-	-	680	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,538	-	2,538	-	-	-	213	-	607	-	1,718	-	חובות של תאגידים בנקאיים
12,286	-	12,286	-	-	-	-	-	436	-	11,850	-	חובות של תאגידים
65,266	-	65,266	-	-	5	285	-	2,514	-	16,609	45,853	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
93	-	93	-	-	-	30	-	63	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
274	-	274	-	-	-	-	-	101	-	173	-	חובות של תאגידים בנקאיים
51,420	-	51,420	-	-	271	51,149	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,727	-	2,727	-	-	9	2,718	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
26,942	-	26,942	-	-	88	14	26,840	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
11,222	-	11,222	-	-	139	39	11,044	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
124,130	-	124,130	-	-	347	1,665	39,879	27,315	54,924	-	-	משכנתאות לדיור
4,871	87	4,784	2	941	77	1,986	-	-	-	-	1,778	נכסים אחרים
221,679	87	221,592	2	941	931	57,601	77,763	27,479	54,924	173	1,778	סך הכל
286,945	87	286,858	2	941	936	57,886	77,763	29,993	54,924	16,782	47,631	סך כל החשיפות

- (1) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וללא השפעת מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (2) הפחתה באמצעות ערבויות, נגזרי אשראי ובטחונות כשירים אחרים.

לפני הפחתת סיכון אשראי - 31 בדצמבר 2016

סך הכל	הופחתו מההון	חשיפת אשראי ברוטו	1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0	
חשיפות מדורגות:												
49,253	-	49,253	-	-	107	323	-	-	-	2,331	46,492	חובות של ריבוניות
1,706	-	1,706	-	-	-	-	-	1,706	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,859	-	2,859	-	-	-	93	-	155	-	2,611	-	חובות של תאגידים בנקאיים
62	-	62	-	-	-	1	-	53	-	8	-	חובות של תאגידים
53,880	-	53,880	-	-	107	417	-	1,914	-	4,950	46,492	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
												חובות של ישויות סקטור ציבורי
20	-	20	-	-	-	-	-	11	-	9	-	חובות של תאגידים בנקאיים
69,487	-	69,487	-	-	139	69,348	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,857	-	2,857	-	-	21	2,836	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
28,170	-	28,170	-	-	91	20	28,059	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
12,510	-	12,510	-	-	90	30	12,390	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
118,849	-	118,849	-	-	273	1,422	37,061	24,368	55,725	-	-	משכנתאות לדיור
4,673	87	4,586	4	909	87	2,082	-	-	-	-	1,504	נכסים אחרים
236,566	87	236,479	4	909	701	75,738	77,510	24,379	55,725	9	1,504	סך הכל
290,446	87	290,359	4	909	808	76,155	77,510	26,293	55,725	4,959	47,996	סך הכל

לאחר הפחתת סיכון אשראי - 31 בדצמבר 2016

סך הכל	הופחתו מההון	חשיפת אשראי ברוטו	1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0	
חשיפות מדורגות:												
49,519	-	49,519	-	-	-	82	-	-	-	2,331	47,106	חובות של ריבוניות
2,031	-	2,031	-	-	-	-	-	1,705	-	-	326	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,856	-	2,856	-	-	-	92	-	155	-	2,609	-	חובות של תאגידים בנקאיים
13,526	-	13,526	-	-	-	1	-	10,936	-	2,589	-	חובות של תאגידים
67,932	-	67,932	-	-	-	175	-	12,796	-	7,529	47,432	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
25	-	25	-	-	-	-	-	25	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
302	-	302	-	-	-	-	-	120	-	182	-	חובות של תאגידים בנקאיים
46,271	-	46,271	-	-	112	46,159	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,691	-	2,691	-	-	21	2,670	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
26,013	-	26,013	-	-	90	9	25,914	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
10,349	-	10,349	-	-	49	22	10,278	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
118,157	-	118,157	-	-	273	1,418	36,814	24,348	55,304	-	-	משכנתאות לדיור
4,673	87	4,586	4	909	87	2,082	-	-	-	-	1,504	נכסים אחרים
208,481	87	208,394	4	909	632	52,360	73,006	24,493	55,304	182	1,504	סך הכל
276,413	87	276,326	4	909	632	52,535	73,006	37,289	55,304	7,711	48,936	סך כל החשיפות

- (1) סכום היתרות המאזניות והחוז-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוז-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וללא השפעת מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (2) הפחתה באמצעות ערבויות, נגזרי אשראי ובטחונות כשירים אחרים.

סיכון אשראי של צד נגדי

סיכון צד נגדי הינו הסיכון שהצד הנגדי לעסקה יהיה בכשל לפני הסליקה הסופית של תזרימי העסקה. הפסד כלכלי יקרה רק כאשר העסקה עם הצד הנגדי תהיה בעלת שווי כלכלי חיובי בעת הכשל. ערך השוק של העסקה, שיכול להיות חיובי או שלילי לכל אחד מהצדדים, תלוי למעשה בתנודות בגורמי השוק. במידה והצד הנגדי יהיה בכשל, והעסקה בעלת שווי הוגן חיובי, הדבר עלול לגרום להפסד לבנק, לבעיית נזילות ולקושי לבצע עסקאות נוספות. סיכון הצד הנגדי יכול להיות מושפע מסיכונים אחרים, ביניהם: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון נזילות, סיכון תפעולי וסיכון המוניטין של הצד הנגדי לעסקה. סיכון הצד הנגדי הוגדר כסיכון מהותי בבנק. מנהל הסיכון הוא מנהל החטיבה הפיננסית.

הבנק התווה מדיניות ייעודית לטיפול בסיכון הצד הנגדי מול בנקים ומדינות ומסמך נוסף, המהווה חלק ממדיניות האשראי של הבנק, בנוגע לפעילות הלקוחות במכשירים פיננסיים נגזרים. תיאבון הסיכון הגלום בפעילות בנגזרים בא לידי ביטוי במגבלות שהוטלו על מכשירים ומטבעות. הפעילות במכשירים נגזרים מהווה חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, וזאת, בכפוף למגבלות הדירקטוריון. הבנק פועל במכשירים נגזרים הן עבור לקוחותיו, והן לצורך עצמי במסגרת ניהול חשיפות בסיס וריבית במגזרי ההצמדה השונים. תיאבון הסיכון מתייחס לפעילות סקטור הניהול הפיננסי של הבנק, והשקעות אלה נבחנות באופן פרטי בועדה לניהול סיכונים בראשות מנהל החטיבה הפיננסית ומובאות לאישור ועדת ניהול נכסים והתחייבויות בראשות המנהל הכללי. שורה של נהלים מבטיחים כי הבנק יוכל להציע ללקוחותיו מגוון רחב של מכשירים פיננסיים, תוך שמירה על מסגרת נאותה לטיפול בסיכון זה.

החשיפה לבנקים ולמדינות זרות הינה למספר גורמי סיכון ובהם סיכון מדינה בגין מצב כלכלי, פוליטי או מלחמה, וכן, סיכון העברה, הנובע ממגבלות אדמיניסטרטיביות המונעות העברת מטבע חוץ. בפעילות זו, תיאבון הסיכון של הבנק, כפי שגוון במסמך המדיניות, הינו ניתוב עיקר הפעילות היזומה למדינות המפותחות שדרוגן לא יפחת מ- A+ ולבנקים העיקריים הפועלים במדינות. הפעילות מתבצעת תוך שמירה על פיזור נאות של החשיפות בין מדינות ובנקים. לבנק פעילות נמוכה מאוד מול מדינות פחות מפותחות, עם דירוגים נמוכים יותר, וזאת, רק בכדי לתת מענה לצרכי הלקוחות.

מדידת הסיכון מתבצעת באמצעות הפעלת תרחישים המתבצעים באופן שוטף לנוכח מגבלות ספציפיות שהוטלו על הפעילות מול הצד הנגדי, וכן, בחישוב אגרסיבי המגביל את כלל החשיפה של התיק. במקרים, כמו נגזרי OTC, שבהם לא ניתן לצטט מחיר שוק, מתבצע התמחור ומתבצעת אמידת החשיפה באמצעות מודלים מקובלים לתמחור. מודלים אלה נמצאים בתיקוף מתמשך של יחידת התיקוף של הבנק. לצורך הפעילות מול בנקים ומדינות פיתח הבנק מודל פנימי לחישוב המסגרות מול כל צד נגדי, בהסתמך על איכותם, דירוגם וההון של הבנקים והמדינות.

לצורך אמידת החשיפה משתמש הבנק במגוון מערכות, באופן דומה לפעילותו העסקית, כאשר הבקרה מתבססת על המידע הנכלל במערכות אלה, ועל מערכת בקרה ייעודית שפותחה על ידי הבנק, כדי לאמוד את חשיפת הלקוחות ולהתריע בעת חריגה. מנגנון הבקרה בפעילות מול בנקים זרים מתבסס על דוחות ייעודיים שהוקמו במערכת התשתית של הבנק ודוחות חריגה המופקים לצורך המעקב אחר הפעילות בארץ ומחוץ לה, ביניהם דוח בנקים המרכז את כלל החשיפות מולם, וכן דוחות חריגים, המשקפים חריגות מהמסגרות שנקבעו, לו התרחשו כאלה. בנוסף, קיימת בחדר העסקאות מערכת בקרה נוספת, הכוללת מנגנון המציג תמונה של מסגרות המסחר מול בנקים ומדינות.

הבנק מתאים את מסגרות החשיפה שלו מול בנקים ומדינות באופן שוטף, וכן, מתבצעת בחינה שוטפת של פרסומים לגבי דירוגים של המוסדות הפיננסיים להם הבנק חשוף על ידי היחידה לקשרי מוסדות פיננסיים, הפועלת בחטיבה הפיננסית. בנוסף נבדקים באופן שוטף אינדיקטורים מבוססי מדדי שוק לשם התראה על אירועים שעשויים להצביע על שינויים במצב הפיננסי של המוסדות הפיננסיים המרכזיים אליהם הבנק חשוף.

פרופיל הסיכונים הנוכחי של הבנק מלמד כי עיקר החשיפה של הבנק לסיכון הצד הנגדי היא לתאגידים ולבנקים זרים, כאשר רמת החשיפה אינה מהותית. כמו כן, לבנק חשיפה נמוכה לפעילות מול מדינות.

הבנק בוחן ומנטר באופן שוטף את הפעולות הנדרשות למזעור הסיכון. יש לציין כי במהלך שנת 2017, בדומה לשנה החולפת ניתן דגש לניטור השפעות האירועים הפוליטיים והכלכליים ובדגש על אירופה, על פעילות הבנק מול צדדים נגדיים החשופים להשפעות אלה. רמת הסיכון של הבנק בהתייחס לאירועים אלה היא נמוכה.

מגבלות ובקרות - לבנק פעילות במכשירים פיננסיים נגזרים המתבצעת ברובה מול לקוחות הנדרשים להלימות הון או לשמירה על רמת ביטחונות על פי תרחישים. פעילות זו מנוטרת על ידי הבנק באופן שוטף תוך יומי על ידי מערכת בקרה ייעודית שפותחה על ידי הבנק. לבנק פעילות מעטה יחסית מול לקוחות שעיקר עיסוקם במכשירים פיננסיים נגזרים ומכירות בחסר, או מול לקוחות שאינם מחויבים בדרישת הון או ביטחונות. ניטור לקוחות אלה מתבצע בצורה קפדנית ובתדירות גבוהה יותר, יחסית ללקוחות האחרים.

בבנק קיימת מגבלת מסגרות עבור בנקים ומדינות הכוללת התייחסות לנגזרים. כמו כן, קיימת מגבלת מסגרות לקוחות בהתאם לפרמטרים מסוימים. במסגרת החטיבה לבקרת סיכונים פועלת יחידה ייעודית המתמחה בבקרת חשיפות הנובעות מפעילות בשוק ההון, ובוחנת באופן יומי לקוחות הפעילים בתחום זה. כמו כן, כחלק מפעילות בקרת הסיכונים, מתבצעת גם בקרה על פעילות חדר עסקאות, כולל בדיקת עמידה במגבלות שונות שקבעו הדירקטוריון והנהלה.

הפחתת סיכון - לשם השתתפות בפעילות שוק ההון על הלקוח לספק ביטחונות, בהתאם לנוהל שקבע הבנק. בפעילות מול בנקים ומדינות, הבנק חותם על הסכמי ISDA ועל נספחי CSA. הדבר מאפשר קיזוזים בין העסקאות, כך שהסכום שיעבור בין הצדדים לעסקה הוא רק סכום החשיפה נטו, ועל ידי כך להקטין את החשיפה של כל אחד מהצדדים. נספחי CSA מסדירים העברות של כספים בין הצדדים לעסקה כל אימת שהחשיפה מגיעה להיקף מסוים שנקבע מראש, ועל ידי כך קטנה החשיפה לצד הנגדי.

ביום 2 ביולי 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא דרישות הון בגין חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים. במסגרת המכתב הודיע הפיקוח על הבנקים כי לאור הצהרת רשות ניירות ערך ובעקבותיה עם הוראות ועדת באזל לפיקוח בנקאי (BCBS), מסלקת הבורסה ומסלקת מעו"ף יסווגו כצדדים נגדיים מרכזיים כשירים לצרכי חישוב דרישות הון בגין חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים, כאמור בנספח ג' להוראה 203.

להלן הרכב חשיפות שקשורות לסיכון אשראי של צד נגדי (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2017

סך הכל	נגזרי אשראי ⁽²⁾	חוזי סחורות	חוזים בגין מניות	חוזי מט"ח	חוזי ריבית	
						סכום נקוב של מכשירים נגזרים לאחר השפעת מקדם התוספת ("add-on")
2,487	-	2	633	1,708	144	
3,671	5	1	647	2,045	973	שווי הוגן ברוטו חיובי של נגזרים ⁽¹⁾
(2,345)	-	(1)	(82)	(1,619)	(643)	השפעת הסכמי קיזוז
3,813	5	2	1,198	2,134	474	סך הכל חשיפה בגין מכשירים נגזרים
(1,547)	-	(2)	(784)	(728)	(33)	ביטחונות בגין מכשירים נגזרים (לפני מקדמי ביטחון)
547	-	-	353	184	10	השפעת מקדמי ביטחון על הביטחונות
2,813	5	-	767	1,590	451	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית לאחר הפחתת סיכון אשראי

31 בדצמבר 2016

סך הכל	נגזרי אשראי ⁽²⁾	חוזי סחורות	חוזים בגין מניות	חוזי מט"ח	חוזי ריבית	
						סכום נקוב של מכשירים נגזרים לאחר השפעת מקדם התוספת ("add-on")
1,851	-	2	504	1,202	143	
3,671	4	2	641	1,618	1,406	שווי הוגן ברוטו חיובי של נגזרים ⁽¹⁾
(2,217)	-	-	(85)	(1,080)	(1,052)	השפעת הסכמי קיזוז
3,305	4	4	1,060	1,740	497	סך הכל חשיפה בגין מכשירים נגזרים
(1,266)	-	(2)	(706)	(552)	(6)	ביטחונות בגין מכשירים נגזרים (לפני מקדמי ביטחון)
503	-	-	293	209	1	השפעת מקדמי ביטחון על הביטחונות
2,542	4	2	647	1,397	492	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית לאחר הפחתת סיכון אשראי

(1) לרבות חשיפה הנובעת מסיכון אשראי של צד נגדי בגין פעולות לקוח בבורסה, המחושבת על פי כללי הבורסה.

(2) פעילות נגזרי האשראי של הבנק אינה מוגדרת כפעילות תיווך. למידע על עסקאות רכישה ומכירת הגנת אשראי, ראה ביאור 28 ב. לדוחות הכספיים.

איגוח

הבנק אינו פועל בתחום איגוח נכסים. מדיניות הבנק הינה להימנע, באופן עקרוני, מהשקעה במכשירי איגוח מורכבים.

ניהול סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי

סיכון שוק (Market Risk) - הינו הסיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוף מאזניות הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשיר פיננסי עקב שינוי בגורמי הסיכון בשוק (שיעורי ריבית, שערי חליפין, מחירי מניות, סחורות ואינפלציה). לבנק אין חשיפה לסחורות וחשיפתו למניות איננה מהותית, כך שהחשיפה העיקרית שלו לסיכון השוק נובעת מסיכון הבסיס - הסיכון הקיים כאשר הנכסים וההתחייבויות של הבנק נקובים במטבע או מגזרי הצמדה שונים, ומסיכון הריבית (Interest Rate Risk), שהינו הסיכון לרווחי הבנק (שינוי בהכנסות) או להון הבנק, הנובע בעיקר, מתזוזות בשיעורי הריבית, תזוזות שונות של עקומים שונים שבהם הבנק משתמש לפעילותו העסקית, או מהעובדה ששינוי בריבית יכול לגרום לשינוי במבנה הנכסים וההתחייבויות של הבנק, כתוצאה ממימוש אופציות לפירעון מוקדם, בגין שינוי ברמת הריבית במשק. שינויים בשיעורי הריבית משפיעים על רווחי הבנק (שינוי בהכנסות) ועל שווי נכסיו (שינוי בשווי הוגן).

סיכוי שוק וריבית הינם חלק בלתי נפרד מעסקי הבנקאות ומניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק. עם זאת, רמות חריגות של סיכון שוק ו/או סיכון ריבית עלולות לחשוף את הבנק להפסדים, ולהוות איום על הונו. לפיכך, קבעו דירקטוריון והנהלת הבנק, במסגרת התהליך המוסדר של הבנק למיפוי וזיהוי סיכונים, כי סיכוי השוק והריבית הינם סיכונים מהותיים, וכי ניהול סיכונים אלה הינו חיוני ליציבות הבנק, בפרט לאור סביבת הריבית הנמוכה, והפוטנציאל לשינוי מגמת הריבית במשק. לפיכך, התווה דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון השוק והריבית, הקובע את העקרונות לפיהם על הבנק לפעול על מנת לזהות, למדוד, לנטר, לבחון ולבקר את סיכוי השוק והריבית באופן שוטף, הן למהלך עסקים רגיל והן לעתות קיצון. ניהול סיכונים אלו נועד לשמור על רמת סיכון סבירה, בהתאם למגבלות החשיפה, קרי, תיאבון הסיכון שנקבע בגין סיכונים אלה, תוך ניצול הזדמנויות וניטור מתמשך של פרופיל הסיכון, כך שהבנק לא ייחשף להפסדים משמעותיים.

ניהול סיכון השוק והריבית בבנק נחלק לשני מוקדי סיכון עיקריים: תיק בנקאי ותיק סחיר. התיק הסחיר כולל תיקים המנוהלים בחדר עסקאות (תיק אגרות חוב למסחר של יחידת המסחר בריבית עושה שוק), עסקאות נגזרים המסווגות לתיקים של חדר עסקאות וכן אופציות ריבית המסווגות לתיקים של חדר עסקאות), ותיקי אגרות חוב למסחר ואסטרטגיה במטבע ישראלי ובמטבע חוץ המנוהלים במחלקת ניהול הנכסים - כמו גם הנגזרים שנועדו לביצוע אסטרטגיות. כמו כן, כולל התיק עסקאות גידור למכשירים הכלולים בתיק הסחיר. תיק זה מאופיין בפעילות קטנה יחסית לפעילות בתיק הבנקאי, ונמצא ברמת סיכון נמוכה.

התיק הבנקאי, המהווה את עיקר הפעילות של הבנק, מכיל את כל העסקאות שאינן כוללות בתיק הסחיר, לרבות מכשירים פיננסיים נגזרים המשמשים כעסקאות הגנה לתיק הבנקאי. תיק זה חשוף בעיקר לסיכון ריבית ואינפלציה. מידת החשיפה אליה רוצה הבנק להישאר חשוף נובעת מפעילותו העסקית של הבנק ובאה לידי ביטוי בדוחות הכספיים של הבנק. חשיפה זו הוגבלה במסגרת תיאבון סיכון שהוגדר באופן ייעודי עבור סיכון השוק וסיכון הריבית בתיק הבנקאי, כאשר היא נבחנת על ידי הבנק בתדירות יומית, באמצעות מגוון כלים ומודלים. חריגה או אף התקרבות לגבולות החשיפה שנקבעו, מדווחות באופן שוטף ומטופלות באופן מיידי, בהתאם לעקרונות שנקבעו במסמך המדיניות שהתווה הבנק.

ניהול סיכוי שוק וריבית מתבצע ברמה קבוצתית, כולל שלוחות חוץ לארץ וחברות הבת של הבנק. עקרונות המדיניות נקבעו באופן ההולם את אסטרטגיית הבנק ואת דרישות הרגולציה, קרי, הוראות ניהול בנקאי תקין של בנק ישראל, הוראות ועדת באזל הרלבנטיות, ובהתאם לפרקטיקה המקובלת בעולם (ה-Best Practice). הוראות בנק ישראל הרלבנטיות לנושא ניהול סיכוי שוק הן: הוראת ניהול בנקאי תקין 339 - ניהול סיכוי שוק, הוראת ניהול בנקאי תקין 333 - ניהול סיכון ריבית, המרחיבה את ההוראות בהתייחס לסיכון ריבית, בעיקר בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, והוראת ניהול בנקאי תקין 208 - מדידה והלימות הון בהתייחס להקצאת ההון בנדבך הראשון בגין התיק הסחיר.

ההוראה כוללת את הנחיות באזל II בקשר עם הגדרת התיק הסחיר, ניהולו ושערוכו וקובעת כי הכללה של מכשיר ו/או פוזיציה בתיק הסחיר כפופה לעמידה בקריטריונים אובייקטיביים (חופשיים מאמנה המגבילה את סחירותם, או שקיימת אפשרות לגדרם באופן מלא) וסובייקטיביים (כוונת מסחר או גידור רכיבים אחרים בתיק למסחר, ניהול פעיל של התיק והערכה של התיק באופן תכוף ומדויק).

הבנק נדרש להקצות הון בגין סיכון ריבית ומניות בתיק הסחיר, סיכוי שער חליפין על כל הפעילות הבנקאית וסיכון האופציות. הבנק משתמש בשיטת משך החיים הממוצע (מח"מ) במדידתו את סיכון הריבית ובשיטת דלתא פלוס במדידתו את הסיכון בגין אופציות. שיטה זו מכמתת את הסיכון הכרוך בפעילות תיק האופציות כפונקציה של ערכי "היוניות". אלה מבטאות את רגישות תיק האופציות לתזוזות בנכס הבסיס ובסטיית התקן.

הקצאת הון עבור חשיפת מטבע (סיכון בסיס) עומדת על 8% בגין פוזיציה פתוחה בכל מטבע. לחשיפת אינפלציה (פוזיציה ש"ח/מדד) אין הקצאת הון. כחלק מהנחיות הוראה.

פעילות הבנק בתיק הסחיר מנוהלת תחת מגבלות המשקפות תיאבון סיכון ברמה נמוכה, ולפיכך, הקצאת ההון של הבנק בגין סיכון שוק הינה נמוכה מאוד.

התיק הבנקאי כולל את הפוזיציות שלא הוגדרו כפוזיציות סחירות בתיק הסחיר. טיפול הבנק בסיכון הריבית בתיק הבנקאי והקצאת ההון הכולל הנוספת בגינו, מתוארים ומתבצעים במסגרת הנדבך השני של באזל. הקצאת ההון במסגרת הנדבך השני של באזל, נבחנת הן בתרחישים המדמים מצב חיים רגיל והן בתרחישי קיצון, לרבות תרחישים מערכתיים ותרחישי איום. זאת כחלק מתהליך הערכת ההון הפנימי, ה-ICAAP, כמתואר בפרק הלימות ההון.

מבנה הבנק המוטה תיק משכנתאות, מייצר שימושים לטווחים ארוכים, אשר כנגדם מגייס הבנק מקורות. עקב אי התאמה מלאה בין מח"מ השימושים למח"מ המקורות, חשוף השווי הכלכלי של הבנק לעלייה בעקומי הריבית.

התפתחויות בסיכון השוק והריבית

סיכון זה מנוטר באופן שוטף, הן במסגרת ניהול סיכון הריבית על התיק הכולל במונחי VAR, והן במונחי EVE - Economic Value of Equity, ושורה נוספת של תרחישים המבטאים ברובם מצבי קיצון. לפרטים בדבר מודלים אלה, השימוש בהם והמגבלות שלהם, ראה להלן.

רמת סיכון השוק הכולל מוגדרת כנמוכה-בינונית. סיכון השוק בתיק הסחיר הינו מזערי, על פי מדיניות הבנק. התיק הבנקאי חשוף לעליית עקומי הריבית, עקב מבנה השימושים הארוכים יחסית (תיק המשכנתאות) והירידה המתמשכת בשיעורי הסילוקים המוקדמים במשכנתאות. הערכת החשיפה של הבנק לסיכונים ריבית לרבעון הרביעי של שנת 2017, נותרה ברמת סיכון בינונית. יצוין כי הבנק עדכן במהלך שנת 2017 את אופן מדידת הסיכון, תוך יישום המלצות מסמך העמדה של באזל מחודש אפריל 2016, בהתייחס לניהול סיכון הריבית. החשיפה מנוטרת במגוון מדדים במהלך חיים רגיל ובקיצון. בעקבות העדכונים שבוצעו במודלים לסיכון ריבית, עודכנו המגבלות במונחי מודל ה-EVE וה-VAR במסמך המדיניות. פרופיל הסיכון נמצא בתחומי תיאבון הסיכון שהוגדר.

הבנק פעל במהלך שנת 2017 לגיוס מקורות לטווחים בינוניים וארוכים. מקורות אלה משמשים את הבנק לניהול חשיפת הריבית במסגרת תיאבון הסיכון שנקבע.

ניהול מגזרי הצמדה

חשיפות מטבע - מדיניות הבנק היא פוזיציות מטבע מזעריות (תפעוליות), למעט פוזיציות אסטרטגיות ספציפיות אשר אושרו בוועדות השונות ו/או פוזיציות חדר עסקאות על פי מגבלות הסיכון שאושרו. הפוזיציות האסטרטגיות במטבע חוץ תחומות לרוב ב-Stop Loss המהווה מנגנון לבלימה וקישור הסיכון.

חשיפות אינפלציה - תיאבון הסיכון משתנה בהתאם לתוחלת הרווח הצפויה בהחזקת הפוזיציה, ויכולת הבנק לצמצם את החשיפה תוך פרק זמן סביר. החשיפה כלולה במסגרת מדדי תיאבון הסיכון והמודלים שמפעיל הבנק על כלל סיכונים השוק. הערכת הסיכון היא ברמה נמוכה-בינונית, המשקפת את היקף החשיפה והערכות האינפלציה החזויות.

אמצעי פיקוח ומימוש המדיניות

הבנק קבע מבנה ארגוני לניהול סיכונים השוק והריבית בתיק הבנקאי, הכולל את הדירקטוריון, ההנהלה ושלושת קווי ההגנה. מבנה זה נתמך על ידי ועדות ופורומים יעודיים, שמוסדו לשם ניהול סיכונים אלה, ולשם הקמת מערך בקרה פנימית שנועד למנוע סטיות ממדיניות הבנק בפעילותו בתיק הסחיר ובתיק הבנקאי.

בקורות אירועים חריגים בשוקי הכספים וההון, כגון שינוי בלתי צפוי בשיעורי הריבית, זעזועים בשוק מטבע החוץ, שינויים במדיניות הפיסקלית או המוניטרית, מתכנסות הוועדות והפורומים המיוחדים שנקבעו בבנק למצבים כגון אלה, לדיון מיוחד, על מנת לקבל החלטות המתחייבות מאירועים אלה.

להלן המבנה הארגוני שנקבע בבנק לצורך ניהול ובקרת סיכונים הריבית והשוק:

דירקטוריון הבנק - דירקטוריון הבנק מאשר לפחות אחת לשנה את מסמך המדיניות אשר מעגן את אופן ניהול החשיפות לסיכונים שוק וריבית בתיק הבנקאי, וזאת לאחר שאושר בהנהלת הבנק ובוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון. המסמך מתווה, בין היתר, את מדרג הסמכויות לניהול סיכונים השוק, את תיאבון הסיכון (תקרות החשיפה המותרות), ואת תדירות הדיונים והדיווחים על מצב החשיפות ברמות השונות. למסגרת תיאבון הסיכון שנקבע הדירקטוריון, נוספו קווים מנחים (מגבלות) הנהלה, שנקבעו כנמוכות יותר ממגבלות הדירקטוריון, בכדי לאפשר צמצום החשיפות, עוד טרם הופר תיאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון. תיאבון הסיכון נקבע בשגרה ובקיצון, על ידי שורה של מדדים המגבילים את סיכון השוק, וכן, נקבעו מדדי תיאבון סיכון מפורשים בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, ובגין פעילותו בתיק הסחיר. מגבלות הדירקטוריון, וכן, הקווים המנחים של ההנהלה, משקפים את תיאבון הסיכון, שהנו עקבי עם האסטרטגיה העסקית, תכנון הנזילות, מקורות המימון, ותכנון ההון של הבנק.

הוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון משמשת כגוף מיעץ למליאת הדירקטוריון בנושאי סיכונים שוק וריבית בתיק הבנקאי. ברבעון הראשון של שנת 2017, עודכן כאמור מסמך המדיניות לניהול סיכונים השוק והריבית. במהלך שנת 2017 לא אירעו חריגות מתיאבון הסיכון שנקבע. הבנק ממשיך בתהליך יישום עקרונות ניהול סיכון הריבית, שפורסמו במסמך העמדה של ועדת באזל מחודש אפריל 2016.

ניטור שוטף של פרופיל סיכון השוק והריבית מתבצע ברמה היומית על ידי החטיבה הפיננסית והחטיבה לבקרת סיכונים, ברמה השבועית במסגרת הוועדה לניהול סיכונים, בראשות מנהל החטיבה הפיננסית, וברמה החודשית בוועדת הנהלה לנכסים והתחייבויות, בראשות המנהל הכללי. פרופיל סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי מוצג לדירקטוריון הבנק באמצעות מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק. הדיון בדירקטוריון עוסק בהתפתחות פרופיל הסיכון, בפעולות העיקריות שביצע הבנק בתיקים השונים, במהלך התקופה הנסקרת, ובהתפתחויות בשווקים, ובפרט, בגורמי הסיכון בשווקים בארץ ובחוץ לארץ שיש להם השפעה פוטנציאלית על הפרופיל העסקי של פעילות הבנק ובפרופיל סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי שלו ורגישות הבנק לשינויים בגורמי הסיכון. כל חריגה, לו תתרחש, מדווחת לדירקטוריון, כולל האמצעים שנקטו לשם סגירתה.

כאמור לעיל, הבנק מקיים ממשקים עם החברות הבנות בכל הקשור לקביעת תיאבון הסיכון על בסיס קבוצתי. דיווחים של היחידות בקבוצה אודות פרופיל הסיכון לנוכח תיאבון הסיכון, מוצגים במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק.

המנהל הכללי של הבנק - עומד בראש ועדת ניהול נכסים והתחייבויות (נ"ה), המשמשת כגוף מיעץ למנהל הכללי בנושאי סיכונים שוק. ועדה זו מתכנסת בדרך כלל אחת לחודש או לעיתים תכופות יותר, כאשר קיימות או חזויות התפתחויות מיוחדות בשווקים השונים. בידי המנהל הכללי, בהתאם לנוהל החשיפות ובכפוף למסגרות שנקבעו על ידי הדירקטוריון, סמכות קבלת ההחלטות בנוגע

לניהול חשיפות שוק. מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק נדונה, מגובשת ומבוקרת במסגרת ועדת הנהלה לניהול נכסים והתחייבויות כאמור.

קו הגנה ראשון - הנהלת קווי העסקים

מנהל החטיבה הפיננסית (CFO) הינו מנהל סיכונים השוק, הריבית והנזילות של הבנק. הועדה הפנימית לניהול הסיכונים משמשת כגוף המייעץ למנהל החטיבה. הועדה מתכנסת בתדירות שבועית, ודנה בפעילות השוטפת בתחום ניהול הנכסים וההתחייבויות. מנהל החטיבה הפיננסית קובע קווים מנחים לפעילות השוטפת של ניהול סיכונים השוק והריבית, בכפוף למגבלות שנקבעו על ידי הדירקטוריון והנהלה.

במקרה של זיהוי והכרזת אירוע פיננסי המחייב היערכות מיוחדת, מכוס על ידי מנהל החטיבה הפיננסית, באישור המנהל הכללי, פורום ייעודי, לשם דיון וקבלת החלטות לגבי דרכי ההתמודדות במהלך האירוע. פעילות פורום זה מעוגנת בנוהל ייעודי.

סקטור ניהול פיננסי בחטיבה הפיננסית הינו הגוף המנהל את החשיפות לסיכונים שוק, ריבית ונזילות באופן שוטף ופועל ליישום המדיניות וההחלטות שנקבעו, לניהול סיכונים אלה ולבקרה המתחייבת מפעילות הקו הראשון, בהתאם להנחיות בנק ישראל.

קו הגנה שני - פונקציית ניהול הסיכונים

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים (מנהל הסיכונים הראשי - CRO) הינו האחראי על מסגרת העבודה הכוללת לניהול סיכונים. פורום ניהול סיכונים שוק, ריבית ונזילות, משמש כגוף מייעץ למנהל הסיכונים הראשי בנושא ניהול חשיפות הבנק לסיכונים שוק והריבית בתיק הבנקאי ומתכנס אחת לחודשיים לפחות. הפורום, לו שותפים, בין היתר, נציגי החטיבה הפיננסית ונציגי החטיבה לבקרת סיכונים, מבצע מעקב שוטף אחר פרופיל סיכון השוק והריבית הן בתיק הבנקאי והן בתיק הסחיר לרבות הפעילות הפרטנית בחדר המסחר, וכן, תוצאות של תרחישי קיצון, כמו כן, דן וקובע מתודולוגיות לניהול ולבקרת הסיכונים, כולל שיטות מדידה היכולות לתמוך בפעילות לניטור התיק, ומטפל בהיבטים השונים העולים מתוך ניהול ובקרת סיכון השוק, הריבית והנזילות, לרבות מסקנות מתהליכי תיקוף המודלים הרלבנטיים המתבצעים על ידי האגף לבקרת סיכונים, הבקרה והניטור של חשיפות השוק והריבית נעשית במסגרת הקו השני באמצעות: יחידה ייעודית לבקרת סיכונים שוק ריבית ונזילות ומחלקת בקרת חדר עסקאות המשמשת כקו האמצעי לניטור פעילות החדר, לרבות בנושאים של ציות ואכיפה מנהלית.

קו הגנה שלישי - ביקורת פנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול סיכונים בבנק, ומבצעת ביקורת באופן שוטף, לבחינת והערכת אפקטיביות הבקורות הפנימיות בבנק, בהתאם לתוכנית העבודה הרב שנתית של חטיבת הביקורת הפנימית.

מדיניות גידור והפחתת הסיכונים

אחד הכלים העיקריים לניהול והפחתת סיכון הריבית הינו קביעת מחירי הצל בבנק (מחירי מעבר). מחירי הצל בבנק נקבעים בתדירות יומית במחלקת נ"ה שבסקטור ניהול פיננסי, ומשקפים את צרכי ניהול החשיפות השונות תחת מדיניות ניהול הרווח והסיכון.

כלי נוסף הוא פעילות קנייה/מכירה באיגרות חוב ממשלתיות. כמו כן, פועלת מחלקת ניהול נכסים והתחייבויות שבסקטור ניהול פיננסי, לניהול פוזיציות הריבית ו/או הבסיס באמצעות עסקאות Forward, עסקאות Swap ואופציות. היתרונות בשימוש בכלים אלו נובע מיכולת ביצוע מהירה ובסכומים גדולים, דבר המאפשר ניהול דינמי ואפקטיבי של חשיפות השוק והריבית לצורכי ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, בפרק זמן סביר. בנוסף, העסקאות הן ללא מימון (Unfunded), קיימת בהן נזילות גבוהה והן מבוצעות באמצעות חדר העסקאות של הבנק.

עסקאות נגזרים, אשר מזוהות כמגדרות פוזיציות מאזניות בהתאם לכללי החשבונאות, יוגדרו בהתאם לנוהל גידור שקיים בבנק כעסקאות גידור חשבונאי. אפקטיביות הגידור הינה מידת ההתאמה בין השינויים בשווי ההוגן או בין תזרימי המזומנים של הפריט המגודר ושל הנגזר המגדר. הגידור נחשב כבעל אפקטיביות גבוהה, אם השינויים בשווי ההוגן או בתזרימי המזומנים של הפריט המגודר, מתקזזים כמעט במלואם על ידי השינויים בשווי ההוגן או בתזרימי המזומנים של המכשיר המגדר. בדיקות אפקטיביות הגידור מתבצעות אחת לרבעון.

נגזרים בתיק הבנקאי שבוצעו על מנת לגדר כלכלית את הפעילות המאזנית, אך שלא ניתנים להגדרה כגידור לפי כללי הגידור החשבונאי, יוצרים השפעה על רווח והפסד החשבונאי. הפער נוצר כתוצאה משוני ברישום החשבונאי בין הפריטים המאזניים לבין הנגזרים הלא מגדרים חשבונאית. השפעה זו מנוטרת ומנוהלת תחת קווים מנחים שנקבעו על ידי הנהלה, באופן שוטף בסקטור ניהול פיננסי ומדווחת ונדונה בוועדות השונות לניהול סיכונים.

אחת לשנה לפחות, נבחנות הנחות המודלים המשמשים לניהול סיכונים שוק וריבית, לרבות הנחות ההתנהגותיות הנלקחות לצורך קביעת הפריסות במכשירים שונים. רגישות ערכי הסיכון לשינויים בהנחות ההתנהגותיות, נבחנת באופן שוטף.

הבנק בוחן את מידת ריכוזיות סיכון הריבית לפי מגזרי ההצמדה ולפי סוגי מכשירים עיקריים. מפת הריכוזיות נידונה בוועדות לניהול סיכונים בתדירות שנתית.

כלים לניהול מדידה של הסיכון

מידת סיכונים השוק והריבית נתמכת על ידי מגוון רחב של מערכות מידע, מודלים, תהליכים, מדדי סיכון ומבחני מצוקה. מערכות המידע המעורבות בחישוב נבחנות באופן שוטף, באמצעות מהלכי הבקרה הפנימית של הבנק, ביניהם סקרים ייעודיים לניטור הפעילות והמידע ותהליכי תיקוף מתמשכים, וזאת, על מנת להבטיח את שלמות ודיוק הנתונים והחישובים.

סיכונים השוק בשני התיקים, הבנקאי והסחיר, מנוהלים ברמה הכוללת באמצעות מודל ה-VAR ומבחני המצוקה. לצורך יישום מודלים אלה, הוגדר ההון הפנוי של הבנק כמקור שקלי לא צמוד. הבנק פועל תחת תיאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון לסיכונים שוק וריבית במונחי VAR ומבחני מצוקה. תיאבון הסיכון קובע כי ערך ה-VAR של כלל פעילותו של הבנק, לאופק השקעה של חודש,

לא יעלה על 11% מההון העצמי, וכי ההפסד המרבי במבחני המצוקה, הגבוהה מבין כל שיטות החישוב, לא יעלה על 18% מההון העצמי. לשיטת מגבלות אלה נקבעו גם קיום מנחים של ההנהלה. הבנק שומר על פרופיל סיכון הנמצא בתחום מגבלות אלה.

מודל ה-VAR הוא מודל סטטיסטי האומד את ההפסד הצפוי לבנק, במהלך אופק השקעה מסוים וברמת ביטחון סטטיסטית הנקבעת מראש. המודל מודד את רמת הסיכון במונחי כסף, כאשר הבנק מתאים את אופק ההשקעה לתיקים אותם הוא בוחן באמצעות מדד זה. הבנק משתמש בשיטה, המשלבת בין השיטה ההיסטורית והשיטה האנליטית, לניטור אפקטיבי של גורמי הסיכון. לחישוב ה-VAR נלווה חישוב BACK TESTING, שנועד לבחון את איכות אומדני החישוב שלו, קרי, לבחון את תחזית המודל לעומת התוצאה בפועל. הבנק קבע תיאבון סיכון במונחי VAR, על התיק הכולל שלו, וכן משתמש במדד זה ככלי נוסף לניטור פעילותו בתיקי האופציות השונים.

מבחינה מצוקה (קיצון) - אלה הן מגוון שיטות שנועדו לאמוד את ההפסד הצפוי לבנק, כתוצאה מתנודות חריפות במחיריהם של גורמי הסיכון בשוק. מודל זה אומד, בשיטותיו השונות, את ההפסד הפוטנציאלי ב"זנב השמאלי" של ההתפלגות, קרי, מעבר לרמת המובהקות שנקבעה בעת חישוב ה-VAR. שיטות מבחני המצוקה של הבנק נחלקות בעיקרון לשתיים: שיטות סובייקטיביות, המסתמכות על מתווה כלכלי כפי שנקבע על ידי מומחי הבנק, ושיטות אובייקטיביות, המסתמכות בין היתר על אירועים ותרשימים קיצוניים, שאירעו בעבר, וכן, על תרשימים שנקבעו על ידי בנק ישראל בהוראה 333 לניהול סיכון הריבית, בהם זז העקום לאורכו באופן מקביל בשיעורים הנעים בין 1% ל-4%.

במסגרת בחינת ה"זנב השמאלי" של התפלגות תיק הבנק, בוחן הבנק מדדים נוספים כמו STRESSED VAR, האומד את ערך ה-VAR הצפוי, לו יחזרו התנאים ששררו בשוק בעת המשבר הכלכלי בשנים 2008-2009, וכן הוא מחשב את מדד ה-EXPECTED SHORTFALL VAR, האומד את ממוצע ההפסדים, מעבר לרמת המובהקות שנקבעה (ממוצע "הזנב השמאלי"), כדי לשקלל אירועים קיצוניים הנמצאים מעבר לרמת המובהקות, ואינם באים לביטוי בעת חישוב ה-VAR.

ניהול סיכון הריבית מתבצע בשתי גישות: גישת הרווחים וגישת השווי הכלכלי. הבנק קבע את גישת השווי הכלכלי, כשיטה המרכזית לניהול הסיכון, אך פיתח מודל נוסף המתבסס על גישת הרווחים.

על פי גישת הרווחים - המרווח המימוני הנו ההפרש בין הכנסות ריבית (מצטברות) המתקבלות על כלל השימושים ובין הוצאות ריבית (מצטברות) המשולמות על כלל המקורות. מודל המרווח המימוני מאפשר את בחינת הרווחיות הצפויה תחת הנחות פעילות שונות (מחזור בהיקפים שונים של היתרות, הן בצד הנכסים והן בצד ההתחייבויות, שינויים בעקומי הריבית, הנחת פעילות לפי תוכניות העבודה), כולל ניתוחי רגישות של שינויים בעקומי הריבית השונים.

החישוב מתבצע באמצעות מערכות מכוניות מתקדמות שפותחו בבנק, על בסיס העסקה הבודדת. המודל משמש כמערכת תומכת החלטה (Decision Support System) למנהלי הסיכון בבנק. החישוב מתבצע מרמת העסקה הבודדת, המאפשר יכולת פילוח וניתוח בחיתוכים שונים כגון: סוג מכשיר, בסיס הצמדה, תקופה לפירעון ועוד.

גישת הרווחים מיושמת בשתי רמות: סטטית ודינמית. ברמה הסטטית- חישוב ההכנסה הממונית נטו של הבנק בנקודת זמן מסוימת. ברמה הדינמית- חישוב ההכנסה הממונית בתרחישי פעילות וריבית שונים לשנה הקרובה.

גישת השווי הכלכלי - מודל EVE (Economic Value of Equity) הוא מודל המבטא את גישת השווי הכלכלי. מודל זה הוא המודל העיקרי של הבנק לאמידת סיכון הריבית בתיק הבנקאי. מודל ה-EVE בוחן את השפעתם של שינויים בעקומי הריבית על השווי הכלכלי של התיק הבנקאי, הסחיר והכולל (סחיר ובנקאי), תחת הנחות שונות של שינויים בעקומי הריבית (תוך חלוקה למגזרי פעילות, כגון: נגזרים, פיקדונות ומשכנתאות בחלוקה למגזרי הצמדה). הנחות השינויים בעקומי הריבית, הן במצב חיים רגיל והן במצבי קיצון, לרבות עלייה/ירידה מקבילה של עקום הריבית בשיעורים גבוהים ותרשימים היסטוריים לעלייה/ירידה של עקומי הריבית שאינם בהכרח משקפים שינויים מקבילים בעקומי הריבית.

השווי הכלכלי של התיקים השונים מחושב כערך נוכחי של תזרימי המזומנים הנובעים מנכסי הבנק (החשופים לשינויים בריבית), בניכוי הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים הנובעים מהתחייבויות הבנק (החשופים לשינויים בריבית). השינוי בשווי הכלכלי בגין שינויים בעקומי הריבית (מדד ה-EVE) מחושב כהפרש בין היוון התזרימים העתידיים של הנכסים והתחייבויות לפי ריביות נוכחיות, לבין היונם לפי ריביות צפויות בתרחישי הריבית. הפריסות העתידיות של המכשירים הפיננסיים השונים מבוצעות בהתאם לפרקטיקה המקובלת בעולם לחישוב שווי הוגן. המכשירים הפיננסיים בריבית קבועה נפרסים עד למועד הפירעון הסופי, בהתאם ללקוח הסיילוקין והמכשירים הפיננסיים בריבית משתנה נפרסים עד למועד שינוי הריבית הקרוב. המרווח הקבוע מעל עוגן הריבית המשתנה נפרס עד למועד הפירעון הסופי. היוון התזרימים מתבצע בעקומי Zero Coupon (עקומים חסרי סיכון) במגזרי הצמדה השונים.

הבנק בוחן את מדד ה-EVE גם בהפרדה בין השפעות קרן וריבית, המשמש ככלי עזר נוסף בקבלת החלטות יזומות לניהול פוזיציות הריבית. אחד התרחישים הוא תרחיש תזוזה מקבילית של 2% בעקומים. תרחיש זה, המשקף אירוע קיצון, נקבע בהוראת בנק ישראל כתרחיש המחייב דיווח של הבנק לפיקוח על הבנקים, לו תגיע תוצאתו ל-20% מהון הליבה של הבנק.

לצורך מדידת הסיכון בתיק הכולל, מתווספות לסיכון הריבית בתיק הבנקאי מגבלות התיק הסחיר במצב מצוקה/במצב עסקים רגיל.

האופי והיקף של מערכות דיווח על סיכון שוק וריבית

הבנק משתמש במערכת, המאפשרת לנהל ולבקר במערכת אחת את סיכון השוק וסיכון הריבית, ולחשב את הלימות ההון הנדרשת בגין סיכונים שוק. ככלל חישוב ערכי סיכון השוק מופקים אוטומטית מהמערכת, על בסיס יומי. לבנק מבנה נתונים כולל לנתוני השוק הפוזיציות המשמש את החישובים.

מגבלות המודלים המשמשים את הבנק לצורך ניהול סיכון השוק והריבית

למודלים העיקריים שבשימוש הבנק לצורך אמידת סיכון השוק והריבית, בדומה לכל מודל, יש מגבלות היכולות לנבוע מהנחות המודלים, נתוני הקלט בהם נעשה שימוש או חוסר ההתאמה שלהם למצב בשווקים, ובמיוחד, למצב קיצון. הבנק מודע למגבלות אלה, ולפיכך, הוא מגבה את המודלים בכלים ותהליכים נוספים. מודל ה-VAR אינו מתאים לשימוש בעת קיצון, שכן הוא מתבסס על נתונים היסטוריים, שאינם אומדים בהכרח פוטנציאל לאירוע קיצון בשוק. השימוש במבחני מצוקה, אשר הינם בעלי "מבט קדימה", קרי, הם אינם מסתמכים על הנתונים ההיסטוריים, משלימים את מודל ה-VAR. הבנק פיתח שיטות מגוונות לביצוע מבחני מצוקה, כדי לתמוך בחישובי ה-VAR. כמו כן, משתמש הבנק בשיטות המתבססות על ניתוח רווחים כדי לקבל מבט נוסף על פרופיל הסיכון שלו, שלא באמצעות מודל המבוסס על שווי כלכלי. שיטות אלה כוללות בין היתר את מדד ה-Net Interest (Income) האומד את השינוי הצפוי בהכנסה המימונית, תחת תרחיש שינוי בריבית ואת מדד סיכון קצר/ארוך האומד את חשיפת הבנק לשינויים בעלויות המימון. מגבלה נוספת היא שימוש במודלים התנהגותיים לבניית פריסות של המכשירים הכוללים רכיב כזה. נדבך נוסף ביכולת הבנק לאתר ולהתמודד עם מגבלות המודלים הוא תהליך התיקוף המתמשך שמבצע הבנק למודלים שבשימוש, הבוחנים את כל מרכיבי המודל. תהליך תיקוף זה בוחן גם את המודלים בהם משתמש הבנק לתמחור עסקאות הנגזרים.

טיפול באופציות התנהגותיות גלומות במכשירים המאזניים

במכשירים מסוימים קיימות אופציות גלומות, הרגישות לשינוי ברמת הריבית. פריסת מכשירים אלו מחייבת שימוש בהנחות התנהגותיות מבוססות מודלים ו/או תחשיבים אמפיריים שנבנו בבנק. מודלים אלו עוברים תיקוף מתמשך, לרבות Back Testing, שנועדו לבחון את התחזית למול המצב בפועל. להלן מיפוי של האופציות ההתנהגותיות הגלומות העיקריות:

סילוק מוקדם במשכנתאות - מודל התנהגותי

המשכנתאות נפרסות על בסיס הפירעון החוזי, בתוספת הנחות התנהגותיות המבוססות על בחינה אמפירית של התנהגות הלווים, במגזרי ההצמדה השונים. פרמטרי המודל ההתנהגותי נבחנו כל חודש ומובאים לדיון בועדות ההנהלה הרלבנטיות.

פיקדונות - מודל התנהגותי

בבנק מגוון רחב של פיקדונות הכוללים אופציות התנהגותיות גלומות: משיכה בתחנות יציאה תקופתיות, מימוש שוטף של אופציות נזילות והפקדות עתידיות בהוראות קבע. התזרים העתידי הצפוי בגין פיקדונות אלה נבנה בהתבסס על ניתוחים היסטוריים התנהגותיים של מימוש אופציות, המשיכה וההפקדה על ידי המפקדים. נתונים אלו נבחנו בשוטף, במסגרת בדיקת הנחות המודל.

עובר-ושב זכות

יתרות העובר-ושב בזכות שלא צפוי כי תושפענה משינוי בשער הריבית נפרסו בהתאם לבחינה האמפירית של התנהגות יתרות אלה.

ניתוח סיכון השוק

להלן דרישת ההון הנובעת מסיכון שוק לפי רכיבי סיכון (במיליוני שקלים חדשים):

רכיב סיכון ⁽³⁾	31 בדצמבר 2017	31 בדצמבר 2017	31 בדצמבר 2017	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2016
	דרישות הון ⁽¹⁾	דרישות הון ⁽¹⁾	דרישות הון ⁽¹⁾	דרישות הון ⁽²⁾	דרישות הון ⁽²⁾	דרישות הון ⁽²⁾
	סיכון ספציפי	סיכון כללי	סך הכל	סיכון ספציפי	סיכון כללי	סך הכל
סיכון ריבית ⁽⁴⁾	-	152	152	-	119	119
סיכון מניות	-	-	-	-	-	-
סיכון שער חליפין של מטבע חוץ	-	62	62	-	38	38
סך הכל סיכון שוק	-	214	214	-	157	157

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.36%.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26%.

(3) סיכון הגלום בפעילות אופציות נכלל ברכיבים השונים, וחושב לפי גישת "דלתא פלוס", כהגדרתה בהוראות המפקח על הבנקים.

(4) חושב לפי גישת המח"מ, כהגדרתה בהוראות המפקח על הבנקים.

להלן ערך ה-VAR של קבוצת הבנק (במיליוני שקלים חדשים):

	שנת 2017	שנת 2016
לסוף התקופה	533	386
ערך מקסימלי במהלך התקופה	781 (אפריל)	386 (דצמבר)
ערך מינימלי במהלך התקופה	388 (פברואר)	235 (ינואר)

מרבית סיכון השוק נובע מסיכון הריבית בתיק הבנקאי, כפי שיוצג להלן. תוצאות בחינת ה-Back-Testing על מודל ה-VAR ההיסטורי-אנליטי מצביעות על מקרה אחד שבו ההפסד היומי עלה על ערך ה-VAR שנחזה. החריגה שנרשמה, בסכום נמוך, נבעה בעיקר מעלייה בעקום השקלי (בתקופות הארוכות). מספר מקרים זה עומד בקריטריונים, כפי שהוגדרו על ידי ועדת באזל, לבחינת איכות מודל ה-VAR.

ניתוח סיכון הריבית בתיק הבנקאי

להלן השפעת תזוזה מקבילה של העקום ב-2% על השווי הכלכלי של התיק הבנקאי במונחי EVE (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2017 - שינוי בשווי הוגן

	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי
	לא צמוד	צמוד למדד	דולר	אירו	אחר	סך הכל
עליה של 2%	(714)	(1,112)	26	(47)	(1)	(1,848)
ירידה של 2%	1,285	1,408	(5)	53	2	2,743

31 בדצמבר 2016 - שינוי בשווי הוגן

	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי	מטבע ישראלי
	לא צמוד	צמוד למדד	דולר	אירו	אחר	סך הכל
עליה של 2%	(1,221)	421	(55)	(25)	5	(875)
ירידה של 2%	1,710	(574)	75	29	(5)	1,235

במסגרת ערכת התחזית לתזרימים הצפויים מפירעון משכנתאות בבנק, נלקחות בחשבון הנחות לגבי שיעור ואופן הסילוקים המוקדמים. סיכון שוק בתיק הסחיר של הבנק, שמורכב בעיקרו מתיקים המנוהלים בחדר עסקאות, מנוהל באמצעות מגבלות כמותיות המוגדרות לכל תיק בהתאם לפעילותו.

העלייה בערכי הסיכון נובעת בעיקרה מעדכון אופן מדידת סיכון הריבית, מביצועי משכנתאות ומירידה מתמשכת בשיעורי הסילוק המוקדם במשכנתאות. עלייה זו קוזזה חלקית על ידי גיוסי פיקדונות, ביצועי הנפקות של איגרות חוב וממכירת תיקי משכנתאות.

סיכון מחירי מניות

מדיניות הבנק בתחום השקעות בתאגידים ריאליים הינה מימוש התיק הקיים תוך בחינה של השקעות חדשות בצורה פרטנית. מניות התאגידים הריאליים שבהן השקיע הבנק כאמור, נרכשו למטרת השגת רווחי הון ומוצגות בתיק ניירות הערך הזמינים למכירה ובמסגרת ההשקעה בחברות כלולות, כאשר לבנק השקעה מהותית בתאגיד. ההשקעות בתאגידים הריאליים מנוהלות בחטיבה לבנקאות עסקית. ועדת היגוי להשקעות ריאליות מתכנסת אחת לרבעון ומייעצת להנהלת הבנק בנושא השקעות בתאגידים ריאליים. ועדת ההיגוי אחראית לניהול ולתחזוקת התיק הקיים, תוך ניסיון להשביחו, כך שיתאפשר לממש את התיק, בצורה מושכלת, בטווח זמן סביר אך ללא לוח זמנים מפורט, על מנת לאפשר קבלת תשואה מקסימלית. דיווחים רבעוניים מועברים לחטיבה לבקרת סיכונים ולחטיבות נוספות.

כ-1% מההשקעות בתאגידים ריאליים בבנק הן סחירות, ומוצגות בהתאם לערכי השוק שלהן. יתר ההשקעות מוצגות בהתאם לעלותן או בהתאם לשוויין המאזני. במקרים של ירידת ערך שעל פי הערכת ההנהלה אינה בעלת אופי זמני, נרשמת הפרשה לירידת ערך ההשקעה כהפסד בספרי הבנק.

לפרטים נוספים בדבר השקעות במניות בתיק הבנקאי, ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה וכן, ביאורים 12 ו-15 לדוחות הכספיים.

להלן פרטים על הרכב השקעות במניות בתיק הבנקאי:

31 בדצמבר 2017

דרישת הון ⁽¹⁾	שווי הוגן	
7	56	מניות
10	74	קרנות הון סיכון / הון פרטיות
17	130	סך הכל השקעה במניות בתיק הבנקאי

31 בדצמבר 2016

דרישת הון ⁽²⁾	שווי הוגן	
8	58	מניות
10	77	קרנות הון סיכון / הון פרטיות
18	135	סך הכל השקעה במניות בתיק הבנקאי

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.36%.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26%.

ניהול הסיכון התפעולי

הסיכון התפעולי מוגדר על ידי בנק ישראל כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים, מערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

הבנק הגדיר מסגרת לניהול סיכונים תפעוליים, הכוללת הגדרה של הממשל התאגידי המפרטת את תחומי הסמכות והאחריות של קווי ההגנה, ואת חשיבותה של הטמעת תרבות נאותה לניהול הסיכונים התפעוליים בבנק.

הסיכון התפעולי בבנק מטופל באופן אקטיבי ובמטרה לתמוך בפעילות היחידות העסקיות, לשפר את התהליכים העסקיים העיקריים הכרוכים בפעילותם, ועל ידי כך, להגדיל את הערך העסקי, ולא רק למזער את ההפסדים הצפויים מהסיכון התפעולי.

עם ההתפתחות בשוקים הגלובליים, והעלייה במורכבות הפעילות הפיננסית והתשתיות הטכנולוגיות התומכות, גברה ההבנה כי חשיפת הבנק להפסדים פוטנציאליים כתוצאה מכשלים בפעילות התפעולית השוטפת, עלולה לפגוע בפעילות העסקית. אירועי הכשל התפעולי, שהתרחשו במוסדות הפיננסיים במהלך השנים האחרונות, הגבירו את מודעות המחוקקים והמוסדות הפיננסיים לאירועי הכשל התפעולי, לפוטנציאל הגבוה של הנזק היכול להיגרם מאירוע סיכון תפעולי, ולמאפיינים העיקריים שלהם, כאמור להלן:

- אירועים תפעוליים יכולים להתרחש בכל תחומי הפעילות ובכל יחידות הבנק.
 - לסיכון התפעולי פוטנציאל פגיעה ברווח, בהכנסות, בהון ובמוניטין הבנק.
 - לסיכון התפעולי יחסי גומלין עם סיכונים אחרים כגון סיכון שוק, סיכון אשראי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין וסיכונים נוספים. כך לדוגמה, יכול אירוע סיכון תפעולי לגרום להתממשות סיכון המוניטין, שבעקבותיו יעמוד הבנק בפני אירוע נזילות.
 - לחלק לא מבוטל מהכשלים התפעוליים יש הסתברות נמוכה ביותר, אך פוטנציאל נזק גדול באופן יחסי עד כדי איום על יציבות הבנק.
 - לסיכון התפעולי מגוון מופעים, החל מטעות אנוש, תקלת מערכות טכנולוגיות, מעילה, הונאה, מלחמה, שריפה, שוד וכדומה.
 - אירועים תפעוליים מתרחשים לעיתים שלא בשליטת המוסד הפיננסי, ועלולים להתפתח כתוצאה מאירועים חיצוניים, בחלקם לא צפויים, בעלי סיכון התממשות שלא ניתן להערכה מראש כגון: אסון טבע (רעידת אדמה, שיטפון), אירוע ביטחוני.
- הסיכון התפעולי בבנק מטופל באופן אקטיבי ובמטרה לתמוך בפעילות היחידות העסקיות, לשפר את התהליכים העסקיים העיקריים הכרוכים בפעילותם, ועל ידי כך, לשפר את יכולתם העסקית ולמזער את הסיכונים הצפויים מהסיכון התפעולי.
- לבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון התפעולי. מנהל הסיכון התפעולי הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, שהוא גם מנהל הסיכונים הראשי של הבנק. מסגרת הטיפול שנקבעה כוללת גם את המסגרת הנדרשת לטיפול בסיכונים מעילות והונאות, המהוות חלק מקטיגוריות הסיכון התפעולי, על פי הנחיות בנק ישראל.

מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי מבוססת על פעילותם של שלושת קווי ההגנה:

- **קו ההגנה הראשון:** כולל את כל היחידות העסקיות והתפעוליות בבנק. באחריות היחידות לנהל את הסיכון התפעולי בהתאם לעקרונות מסמך מדיניות הסיכונים התפעוליים.
- **קו ההגנה השני:** החטיבה לבקרת סיכונים, ובפרט, מדור סיכונים תפעוליים באגף לבקרת סיכונים, מופקדת על ראייה כוללת וניטור של מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי, ועל ריכוז הטיפול בסיכון לנוכח פעילות הקו הראשון, באמצעות מגוון תהליכים, כלים ושיטות: איתור מוקדי סיכון עיקריים בפעילות העסקית של הקו הראשון בעזרת איסוף נתוני כשל תפעולי בפועל, ביצוע סקרים ייעודיים לאיתור פוטנציאל לכשלים בעתיד, והתאמת מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי לצרכי הבנק, בהתאם להתפתחויות העסקיות בבנק ודרישות הרגולציה. בנוסף, החטיבה פועלת ליצירת אינטגרציה בין גורמים שונים בבנק, שיש להם תפקידי ניטור של הסיכונים המשקים לסיכון התפעולי (ציות, המשכיות עסקית, טכנולוגיה, אבטחת מידע והגנת סייבר, SOX), כחלק מהטמעת מערך הבקרה הפנימית בבנק.
- **קו ההגנה השלישי:** הביקורת הפנימית עורכת ביקורת על ניהול הסיכון התפעולי לבחינת אפקטיביות הטיפול בו, בהתאם לתוכנית העבודה.

מדיניות הבנק קובעת את תיאבון הסיכון התפעולי של הבנק במספר היבטים כמותיים ואיכותיים במהלך עסקים רגיל ובקיצון. כמו כן, הוגדה סיבולת הסיכון של הבנק בקטגוריות סיכון ספציפיות בתחום הסיכון התפעולי. סיכון זה מנוטר באופן שוטף באמצעות מעקב אחר אירועי כשל שגרמו להפסד, המנוהלות לפי הקטגוריות השונות של הסיכון התפעולי.

המדיניות קובעת את ערוצי הניהול והדיווח על הסיכון התפעולי, במטרה להבטיח ניהול הולם של הסיכון בכל המוצרים, הפעילויות, התהליכים והמערכות המהותיות של הבנק. לצורך כך, פועלים בבנק פורומים בכל הרמות, המופקדים על הטיפול בסיכון התפעולי:

- ועדת היגוי סיכונים תפעוליים - משמשת כוועדה מיעצת למנהל הסיכונים הראשי בתחום ניהול הסיכונים התפעוליים. הועדה כוללת נציגים רלבנטיים מהיחידות העסקיות ומיחידות הבקרה והביקורת.
- פורומים לניטור סיכונים תפעוליים (פנ"סים) - פורומים ייעודיים בראשותו של מנהל הסיכונים הראשי, עם כל אחת מהחטיבות הרלבנטיות בבנק (עסקית, פיננסית, קמעונאית, תכנון תפעול ונכסי לקוחות וטכנולוגיה). פורומים אלה נועדו לדון בהיבטי בקרה פנימית, ובפרט, בהיבטים העולים מתוך מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי, לרבות תוצאות סקרי הערכת סיכונים, אירועים מהותיים ותוצאות תחקירים.

לשם ניהולו של הסיכון ביחידות הבנק, מונו בבנק נאמני סיכון תפעולי. נאמני הסיכון התפעולי, אשר מרביתם פועלים במסגרת הקו הראשון, אחראים לטיפול בסיכון התפעולי ובסיכון אבטחת המידע ביחידה בה הם פועלים. הנאמנים מדווחים על כל אירוע של סיכון תפעולי שהתרחש ביחידתם, למערכת ייעודית (פסת"ל - פורטל סיכונים תפעוליים) המשמשת את הבנק לניתוחים ולדיווחים בגין סיכון תפעולי, בחתכים שונים. דיווחי הנאמנים מופצים לרשימה מוגדרת מראש של מנהלים בבנק ולכל אירוע נקבעת דרגת חומרה בנוסף לתיאור האירוע. בבנק פועלים כ-200 נאמני סיכון תפעולי, מרביתם במערך הסיכונים של הבנק המקיימים קשר שוטף עם המדור לסיכון תפעולי הפועל בחטיבה לבקרת סיכונים.

הבנק מבצע סקרים לזיהוי ומיפוי סיכונים תפעוליים בחטיבות השונות כהליך מתמשך, כאשר המיקוד הוא מיפוי והערכת הסיכונים המהותיים בכל יחידה. הבנק פועל כדי להגדיר, במקומות שניתן, גם אינדיקטורים לסיכון (KRI) כדי לזהות התממשות הסיכונים טרם התממשותם. תוצאת הסקרים, AI (פעולות לביצוע) נידונים, כחלק מתהליכי ההערכה העצמית, בפורומים ייעודיים להם שותפים מנהלי היחידות הנסקרות ונציגי החטיבה לבקרת סיכונים.

בנוסף לסקרים אלו, מנתח הבנק אירועים חיצוניים בארץ ובעולם, אשר עשויים לספק מידע על נסיבות ונזקים פוטנציאליים בהם עלול להתממש סיכון תפעולי. ניתוחים אלו משמשים את הבנק ליישום מהלכים מתאימים על התהליכים המקבילים המתקיימים בבנק.

הבנק מקצה הון בגין סיכון תפעולי לפי השיטה הסטנדרטית. לפי שיטה זו, פולח הבנק לשמונה קווי עסקים, כנדרש על ידי בנק ישראל, כשלכל קו עסקים ניתן משקל סיכון סטנדרטי, המבטא את רמת הריגישות שלו להפסדים בגין סיכון תפעולי. הפילוח והטיפול בהקצאת ההון הנדרש מעוגן במסמך מדיניות ייעודי המסדיר את ההיבטים הנדרשים לשם הקצאת ההון בשיטה הסטנדרטית, ובפרט, מגדיר את קווי העסקים בפעילות הבנק.

מסגרת הטיפול של הבנק בסיכון תפעולי נסקרת מדי רבעון, במסגרת מסמך הסיכונים של הבנק. כחלק מזה, מוצג פרופיל הסיכון, קרי, רמת ההפסדים בפועל, לנוכח תיאבון הסיכון, וכן, מוצגים ומנותחים האירועים המהותיים ביותר שהתרחשו במהלך הרבעון. במהלך שנת 2017, לא חלו אירועים תפעוליים מהותיים.

הבנק פועל לשיפור אפקטיביות הטיפול בסיכון המעילות וההונאות. כחלק ממהלך זה מפעיל הבנק שורה של חוקים עסקיים לאיתור פעילות חריגה. הטיפול במעילות והונאות מתבצע בהתאם למסמך מדיניות מסגרת לניהול סיכונים תפעוליים, ומסגרת הטיפול כוללת שילוב בין מספר גורמים בבנק: בקרת סיכונים, אבטחת מידע וסייבר, משאבי אנוש וחטיבת הטכנולוגיה.

הקו השלישי לפעילות בנושא הסיכונים התפעוליים היא הביקורת הפנימית, הפועלת באופן עצמאי ובלתי תלוי. מדיניות הסיכון התפעולי קובעת את תפקידה של הביקורת הפנימית כאחראית על ביצוע ביקורות תקופתיות על תהליכי ניהול הסיכון, תחקור אירועי מעילות והונאות, השתתפות כ-"משקיפה" בועדות, ומעורבות בפורום בקרה פנימית.

הפחתת הסיכון התפעולי

בשל מהותיות הסיכון התפעולי נוקט הבנק מגוון אמצעים להפחתת סיכון זה. האמצעי החשוב ביותר הינו הנחלת תרבות ארגונית הכוללת מודעות גבוהה לסיכון התפעולי ולהטמעת תהליכים מפחיתי סיכון. נאמני הסיכונים התפעוליים הפרושים לרוחב הבנק משמשים כזרועו הארוכה של מנהל הסיכונים התפעוליים בתהליך זה.

הבנק מקיים כנסי הדרכה ייעודיים לנאמנים אלה, הכוללים בין השאר, הדרכה ייעודית לנושא ביצוע תחקיר ותהליך הפקת לקחים. שינוי בתהליכים מעודכנים וחדשים שיש בהם פוטנציאל להתממשות הסיכון התפעולי עובר תהליך סדור של אישורים על ידי הגורמים העסקיים וגורמי הבקרה טרם הפעלתם באמצעות רשימת תיוג ועולים לאישור ועדת היגוי. בעזרת מנגנון זה נסקרים כל ההיבטים הכרוכים בשינוי, ומובטחת בחינה מקצועית של הסיכונים השורשיים ומנגנוני ההפחתה שלהם.

אחד הכלים בהם משתמש הבנק הוא ביצוע תחקירים להפקת לקחים, כתוצאה מאירועים פנימיים ו/או חיצוניים. המסקנות המגובשות בתהליך זה מוטמעות בתהליכי העבודה, במערכות בתכני ההדרכה ובנהלים מחד, ומופצות בעזרת מערכת הסיכון התפעולי לנאמני הבקרה הפנימית לשם הטמעתם ביחידות מאידך.

הבנק גיבש מדיניות ותוכניות פעולה לשעת חירום, לגיבוי התאוששות והמשכיות עסקית במקרה של נזק פיזי לתשתיות הבנק. תוכנית זו, הנתמכת בנהלי חירום ובבעלי תפקידים קבועים מראש, מתורגלת על בסיס שנתי ומסקנות התרגולים מוטמעות בתוכנית הפעולה.

הפחתת סיכון תפעולי באמצעות ביטוח - הבנק מבטח בפוליסת ביטוח בנקאי, כנגד נזקים העלולים להיגרם במהלך פעילותו השוטפת, כתוצאה מאירועים של טעות אנוש, מעילות, הונאות וכדומה. בנוסף, רוכש הבנק פוליסת ביטוח לנושאי משרה, החלה על כל נושאי המשרה בבנק ובחברות השונות בקבוצת הבנק, ומעניקה כיסוי ביטוחי כנגד תביעות אישיות שיוגשו כנגד נושאי המשרה בגין פעילותם במסגרת תפקידם בחברות הקבוצה. רכישת פוליסת הביטוח לנושאי משרה כאמור, כפופה לאישור האסיפה הכללית של בעלי המניות של הבנק.

כנגד נזקי רכוש ותביעות חבות, רכש הבנק פוליסות ביטוח ספציפיות המעניקות כיסוי ביטוחי לרכוש הבנק ולחביוותיו. לבנק מסמך מדיניות ייעודי המסדיר את היבטי הביטוח הכרוכים במסגרת פעילותו.

המשכיות עסקית

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין 355 בנושא ניהול המשכיות עסקית. במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2017 התקיים תרגיל DRP (אתר הגיבוי למחשב) מקיף שכלל קבוצת מערכות ותהליכי עבודה מרכזיים, במסגרתו בוצעו בדיקות של שירותים מלאים מקצה לקצה בנוסף לבדיקת המערכות עצמן. התרגיל הסתיים בהצלחה ומסקנותיו דווחו בהנהלה. כמו כן במהלך הרבעון בוצע ריענון של רשימות עובדי החרום ועודכן תיק התרגול של הבנק לשנים 2018-2022 כולל התייחסות לסוגי התרגילים ותדירות הביצוע.

אבטחת מידע והגנת הסייבר

הוראה 361 בנושא ניהול הגנת הסייבר, מתווה עקרונות לניהול נאות של סיכונים סייבר באופן המחייב הרחבה והתאמה של המסגרת לניהול סיכונים טכנולוגית המידע, בהיבט תפיסת מרחב האיום ויכולות ההגנה הנדרשות. בהתאמה, אושרה בבנק אסטרטגיה ומדיניות הגנת סייבר מקיפה ונקבעו קווי ההגנה ליישומה, מונה מנהל אבטחת מידע והגנת סייבר הכפוף למנהל החטיבה לבקרת סיכונים ובאחריותו, בין היתר, קביעת מדיניות אבטחת המידע והגנת הסייבר בבנק, פיתוח תוכנית עבודה להגנת הסייבר, מעקב אחר יישום תוכנית העבודה בתחום זה ובחינה של אפקטיביות מערכות ותהליכי אבטחת המידע והגנת הסייבר.

יחסי הגומלין וזרימת המידע בין המערכים הוגדרו בנהלים, והם כוללים בין היתר התייחסות לתחומי: אבטחת מידע, אבטחה פיזית, ממשל מערכות מידע, תפעול מערכות מידע, ניהול סיכונים, הונאות, ניהול כוח אדם, המשכיות עסקית, ניהול יחסי לקוחות, דוברות, וייעוץ משפטי.

יישום מדיניות אבטחת המידע והגנת הסייבר בבנק נעשה, בין היתר, באמצעות החטיבה לטכנולוגיה של מזרחי טפחות בע"מ. במסגרת זו, מיושמת תפיסת ניהול הכוללת בין היתר, עקרונות מנחים לניהול הגנת הסייבר. יישום עקרונות אלו והבטחת עדכנותם, תוך שילובם בהחלטות אסטרטגיות ובפעילות העסקית והתפעולית של הבנק, יבטיח את עקביותה ושלמותה של תפיסת ניהול הגנת הסייבר, לאורך זמן.

מדיניות אבטחת המידע והגנת הסייבר, מתבססת על העקרונות הבאים:

- מיפוי וזיהוי סיכונים הסייבר.
- יישום וביסוס מערך בקורת אפקטיבי, תוך שילוב חוצה ארגון של טכנולוגיות, כוח אדם, תהליכים ונהלים.
- קביעת מנגנונים להגנה על פעילות לקוחות ועסקים במרחב המקוון, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 367.
- הגנת סייבר פרואקטיבית המיושמת באמצעות מיפוי והכרת הסביבה, חיזוי וחקר איומים, שקלול תמונת מצב עדכנית, פיתוח תהליכי תגובתיות, שימוש בטכניקות הטעיה, הסטה ועיכוב, יכולת עמידות והתאוששות, וביצוע תהליכי חקירה, תחקיר ומיצוי הדין.
- יישום אבטחה רב שכבתית, במספר מעגלים ודיסציפלינות (לוגית ופיזית) החל מהמערך החיצוני הנגיש ללקוחות וכלה במערכות הפנימיות, שיתוף מידע ומודיעין.
- שימוש במערך ניטור, בקרה ותגובה לניהול אירועי סייבר תוך התייחסות בראייה משולבת כלל תאגידי עבר מרכיבי כוח אדם, דרכי תקשורת ונהלים.
- דיווחים תקופתיים ושוטפים על ניהולם של מכלול הסיכונים.
- ניתוח והערכה שוטפים של איומי הסייבר ותרגול מכלול הגורמים בטיפול באירועי סייבר.
- פיתוח תרחישי קיצון בתחום אבטחת המידע והסייבר.
- שיפור והגברת הבקורות בקרב הספקים של הבנק, בבחינת הקטנת הסיכון בשרשרת האספקה.

כמשלים לכך, מוסמך תחום הבנקאות המקוונת בבנק בתקן ניהול אבטחת מידע ISO 27001.

החל משנת 2017 הופעלו במערכות הבנקאות הישירה בבנק תהליכי הזדהות ומנגנונים בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 367.

במהלך שנת 2017 לא התרחשו אירועי סייבר משמעותיים שגרמו נזק לבנק.

במהלך שנת 2017, הוקמה ועדת היגוי ייעודית לסיכונים סייבר ואבטחת מידע המייעצת למנהל הסיכונים הראשי בנושאי אבטחת מידע וסייבר, ומבצעת בקרה ניהולית על יישום אבטחת מידע וסייבר בבנק. עד להקמתה, נידונו נושאים אלו בועדת היגוי משותפת עם הסיכונים התפעוליים.

במהלך הרבעון השלישי של השנה, התקבלה בהנהלת בנק יהב, דרישה לתשלום כופר, תמורת אי פרסום נתוני לקוחות בנק יהב ומכירתם. בנק יהב עדכן בנושא את בנק ישראל והרשות הלאומית להגנת הסייבר ופנה בנושא ליחידת הסייבר של המשטרה. בעקבות פעילות המשטרה נעצר חשוד במעשה והוגש נגדו כתב אישום. לא נגרם נזק כלשהו לבנק.

סיכון טכנולוגיית המידע

במשך השנים האחרונות התרבו הסיכונים הכרוכים בניהול טכנולוגיית המידע, כפונקציה של פיתוח והטמעת טכנולוגיות חדשות והתפתחויות של סיכונים ואיומים חדשים. לבד ממצב שגרה מסגרת ניהול טכנולוגיית המידע מטפלת במצבי כשלים מערכתיים כגון: תקלות מערכת ובהיערכות למצב חירום. זאת על מנת להבטיח לבנק שמירה על רצף פעילות עסקית גם בעת התראה או חירום. בכך ניתן יהיה למזער סיכונים מוניטין וסיכונים עסקיים העלולים להתפתח במצבים אלו.

מנהלת חטיבת הטכנולוגיה היא האחראית על ניהול נכסי טכנולוגיית המידע ומסגרת הניהול מעוגנת במסמך מדיניות ייעודי התואם לעקרונות שנקבעו במסמכי המדיניות לניהול ובקרת סיכונים שונים בבנק. מדיניות ניהול נכסי טכנולוגיית המידע תואמות את דרישות הפיקוח על הבנקים ובפרט את העקרונות שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין 357 - ניהול טכנולוגיית המידע, 350 - ניהול הסיכון התפעולי, 355 - ניהול המשכיות עסקית ו-361 - ניהול הגנת הסייבר. תיאבון הסיכון של הבנק לסיכון זה הוא מזערי והוא כלול כאמור לעיל, במסגרת ניהול תיאבון הסיכון בשגרה ובקיצון של הסיכון התפעולי.

לאור ההתפתחויות הקיימות בשוק הפיננסי, גילן של המערכות הקיימות בבנק ומעבר בנק יחב לפלטפורמה חדשה, החל הבנק לבחון התכנות של מעבר מערכת שוק ההון של הבנק למודול שוק ההון של פלטפורמת BANCS מבית TATA.

לפרטים בדבר פרויקט החלפת מערכת הליבה הבנקאית בבנק יחב ראה פרק התפתחויות משמעותיות במערך טכנולוגיית המידע בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

סיכון משפטי

סיכון משפטי הוגדר, במסגרת הוראת ניהול בנקאי תקין 350 בנושא סיכונים תפעוליים והוא כולל העדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם וכן "כולל, אך אינו מוגבל, לחשיפה לקנסות או צעדי עונשין כתוצאה מפעילות פיקוחית, כמו גם מהסדרים פרטניים".

הבנק מתייחס אל הסיכון המשפטי על דרך ההרחבה בכל הקשור להתנהלות של הבנק ביחסיו עם מחזיקי העניין השונים שלו (לקוחות, ספקים, צדדים שלישיים אחרים וכו'). בגדר הסיכון המשפטי נכללים סיכונים הנובעים מהוראות חקיקה, הוראות רגולטוריות, פסיקה של ערכאות שיפוטיות או מעין שיפוטיות והסיכונים המשפטיים הנובעים מפעילות הבנק השוטפת. מנהלת הסיכונים המשפטיים בבנק הינה היועצת המשפטית הראשית. הבנק פועל באורח מתמיד על מנת למזער במידת האפשר את הסיכונים המשפטיים הנלווים לפעילותו השוטפת וכן פועל להנחלת תרבות, הלכה למעשה, של איתור הסיכון המשפטי ומזעורו באופנים שונים.

החטיבה המשפטית של הבנק מנתחת באורח שוטף את מרכיבי הסיכון המשפטי, את גבולותיו (כפי שנובעים למשל מזהות הצד הנגדי, מאופן יצירת הבטוחות וכדומה) וכן את מאפייניו הספציפיים, תוך בחינה של רמת הסיכון והחשיפה אליו בשים לב לקווי הפעילות העסקית השונים של הבנק.

בחטיבה המשפטית של הבנק מיושמים תהליכים פנימיים המבטיחים מעקב שוטף אחר התפתחויות בחקיקה, בפסיקה ובהוראות רגולטוריות אחרות, העשויות להשליך על הפעילות השוטפת של קבוצת הבנק. במסגרת זו, מנחה החטיבה המשפטית את הגורמים הרלבנטיים בבנק לעניין יישום ההשלכות הנובעות מהתפתחויות אלה. החטיבה המשפטית נותנת יעוץ שוטף ליחידות הבנק השונות, ובכללן חלק מחברות הבת. זאת, בין היתר, על דרך מתן חוות דעת, עריכה ועדכון של מסמכים משפטיים, תמיכה בעדכון נהלים וכדומה.

בבנק נקבעו נהלים המסייעים למזעור הסיכונים המשפטיים, לרבות הסדרת הממשק בין החטיבה המשפטית לבין יחידות הבנק השונות. כמו כן, מעורבת החטיבה המשפטית במהלכי ההדרכה השונים בסניפים, במרכז ההדרכה של הבנק ובעריכת לומדות מקצועיות לצורך הנחלת ידע משפטי נדרש לפעילותו השוטפת של הבנק.

התייחסות דומה קיימת אף לגבי שלוחות הבנק בחוץ לארץ (סניפים וחברות בת), תוך שאלו מסתייעים בשירותי עורכי דין חיצוניים מקומיים, אשר אושרו על ידי החטיבה המשפטית של הבנק. חברות הבת של הבנק ושלוחותיו בחוץ לארץ אימצו נהלים דומים לעניין ניהול הסיכון המשפטי ומדווחות בדיווחים מיידיים ורבעוניים למנהלת הסיכון המשפטי של הבנק אודות סיכונים משפטיים אשר אותרו אצלן.

לפרטים בדבר חקירה של משרד המשפטים בארצות הברית הנוגעת לעסקי קבוצת הבנק עם לקוחותיה האמריקאים, ראה ביאור 26 ג.12 לדוחות הכספיים.

סיכון נזילות ומימון

ניהול סיכון הנזילות והמימון

סיכון נזילות נובע מאי הוודאות לגבי זמינות המקורות, ויכולת מימוש נכסים בזמן קצוב ובמחיר סביר. סיכון הנזילות מנוהל במסגרת הוראות ניהול בנקאי תקין 310 (ניהול סיכונים), 342 (ניהול סיכון נזילות) ו-221 (יחס כיסוי נזילות). הסיכון מנוהל בכפוף למגבלות הדירקטוריון והנהלה, תוך מאמץ למזער הפסדים הנובעים מהשקעת עודפי נזילות בנכסים עם נזילות גבוהה, אך בעלי תשואה נמוכה.

ניהול סיכון הנזילות מעוגן במסמך מדיניות המובא בתדירות של לפחות אחת לשנה לאישור הדירקטוריון. מסמך המדיניות כולל את אופן ניהול הסיכון, לרבות סמכויות ואחריות האורגנים השונים, מנגנון הניהול השוטף של סיכון הנזילות, אפיון כל הפרמטרים למדידת הסיכון במהלך עסקים רגיל ובתרחישי הלחץ השונים, מגבלות הדירקטוריון והנהלה, לרבות מגבלות בתחום הריכוזיות ומבנה המקורות, ותוכנית חירום מפורטת לטיפול במקרה של משבר נזילות לרבות מצבי הכוננות השונים בניהול סיכון הנזילות והאמצעים האפשריים בכל אחד מסוגי התרחישים ופרק הזמן המוערך לביצוע.

דירקטוריון הבנק קובע את האסטרטגיה לניהול סיכון הנזילות ואת תיאבון הסיכון על פי הדרישה הרגולטורית באמצעות סדרה של מגבלות בשלושת הממדים של הסיכון: מצב עסקים רגיל, תרחישים (יחס כיסוי נזילות ויחס נזילות מזערי - מודל פנימי) וריכוזיות. הנהלת הבנק קבעה סדרה נוספת של מגבלות המהווים קווים מנחים לניהול - מעבר למגבלות שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

הניהול השוטף והתקופתי של סיכון הנזילות נעשה על בסיס קבוצתי, תוך התחשבות במגבלות משפטיות, רגולטוריות ותפעוליות על יכולת ההעברה של נזילות. הניהול מבוצע תחת המסגרת הכללית לניהול הסיכונים בבנק. מסגרת זו כוללת את הקו הראשון - מנהלי הסיכון בחטיבה הפיננסית, הקו השני - בקרי הסיכון בחטיבה לבקרת סיכונים והקו השלישי - הביקורת הפנימית. הניהול השוטף כולל, כאמור, מעקב אחר מגבלות הדירקטוריון והנהלה והאינדיקטורים לסיכון, לרבות בתחום ריכוזיות מקורות המימון, חשיפות נזילות ברמת הבנק והקבוצה וכן פערי נזילות הנובעים מכלל הפעילות, מאזנית וחוף מאזנית.

ניהול הנזילות בבנק הינו אקטיבי והדוק וכולל כלים מגוונים להפחתת סיכון הנזילות, הן בהפעלת מודלים מפורטים במצבי עולם שונים, הן בהקפדה על החזקת אמצעים נזילים עם סיכון אשראי מזערי ויכולת מימוש מיידית, והן בניהול אקטיבי של המקורות להארכת התקופה לפירעון של המקורות ופיזורם. בבנק פועל פורום "נזילות יומי", באחריות החטיבה הפיננסית הדן במצב הנזילות ופועל לתיאום בין "צרכי" הנזילות של היחידות השונות בבנק לבין "ספקי" הנזילות ומנהלי הנזילות. כמו כן פועל בבנק פורום בראשות מנהל החטיבה הפיננסית למעקב שוטף אחר יישום הוראות יחס הנזילות המזערי (הוראה 221) ועמידה ביעדי היחידות העסקיות בבנק בתחום גיוס וניהול המקורות. בנוסף, מבצע האגף לבקרת סיכונים בקרות שוטפות בלתי תלויות על מדי הסיכון, התפתחות הסיכון ותחקירי אירועים בהתאם לצורך.

הבנק פיתח מודל פנימי לאמידה יומית של צרכי הנזילות והאמצעים הנזילים, כנדרש בהוראה 342 ובהתאמה להנחיות באזל, במסגרתו הוגדרו תרחישי קיצון פנימיים, מערכתיים ומשולבים במטבעי ישראל ומטבע חוץ, לאופק של חודש, לחישוב יחס נזילות מזערי - יחס כרית נזילות לתזרים יוצא חזוי נטו בתרחישים אלה, זאת, בהתבסס על מאפייני התנהגות המפקידים ומוקדי הסיכון בהתאמה לתרחישים השונים. בתחילת שנת 2017 עודכן המודל הפנימי, במסגרת העדכון אופיינה מחדש נאמנות המפקידים לפי מודל Scorecard בהתבסס על סוג הלקוח ואופי הפעילות.

הבנק מפעיל, בנוסף, מודלים לתקופות ארוכות וקצרות יותר, כגון מודל יחס מימון יציב (NSFR) - יחס בין מקורות מימון יציבים (Available Amount of Stable Funding) - מקורות קיימים, הצפויים בהסתברות גבוהה לעמוד לרשות התאגיד הבנקאי בטווח הזמן של שנה ומעלה) לבין סך השימושים הארוכים (Required Amount of Stable Funding) - שימושים קיימים שהתאגיד צפוי להידרש להמשיך לממנם בטווח הזמן של שנה ומעלה). האמידה היא על פי הנחיות האחרונות שפורסמו בעניין זה, על ידי ועדת באזל. כאמור לעיל, נקבעו מגבלות דירקטוריון והנהלה ליחסי הנזילות בתרחישים שונים, לרבות תקופות השונות מחדש ימים ומהלך עסקים רגיל.

בנוסף, מופעלים כלים לניטור סיכון הנזילות באמצעות אינדיקטורים אנדוגניים ואקסוגניים העשויים להצביע על עליית הסיכון למצב של משבר. בבנק פותח מדד משולב למעקב אחר השווקים הפיננסיים בישראל לזיהוי ואבחון מצב של אי יציבות במערכת הפיננסית בארץ - מדד זה הינו מדד תומך החלטה להכרזה על מצב כוננות בשל תרחיש מערכת. במהלך שנת 2017 לא נצפו אירועים חריגים. יצוין, כי במהלך חודש אוגוסט העלה הבנק את רמת הכוננות לכוננות מוגברת, עקב שיבושי העבודה. בפועל לא נצפו כל אירועים ו/או אינדיקטורים שיש בהם בכדי להצביע על התממשות של אירוע נזילות. לפרטים בדבר שביטה של עובדי הבנק המיוצגים על ידי ארגון העובדים ראה פרק התפתחויות עיקריות בפרופיל הסיכון של הבנק לעיל.

הדירקטוריון והנהלת הבנק מקבלים דיווחים שונים בתדירות יומית, שבועית, חודשית ורבעונית, כולל דיווח על אירועים חריגים בניהול הנזילות, לרבות התפתחויות חריגות במקורות הנזילים של הבנק. במהלך שנת 2017 לא נרשמו חריגות ממגבלות הדירקטוריון.

תוכניות מימון של הבנק לשעת חירום מתייחסות לאופן הניהול של כל מצב חירום ומגדירות את הצוות הניהולי האחראי לטיפול בו (לפי רמות שונות). תוכניות אלו כוללות הגדרה מפורטת של אמצעים נזילים נוספים לשעת חירום, וכן רשימה של צעדים אופרטיביים (לרבות הגורם המוסמך להפעלתם) ומתייחסות גם לניהול ממד התקשורת הן תקשורת פנים ארגונית והן תקשורת חוץ ארגונית.

סיכון מימון

סיכון מימון נובע ממחסור במקורות מימון או עלויות גבוהות מידי לגיוס מקורות. סיכון זה מנוהל כחלק מסיכון הנזילות באמצעות מגבלות דירקטוריון והנהלה על ריכוזיות מקורות המימון, והפחתת התלות בצדדים נגדיים מהותיים.

ריכוזיות מקורות המימון, כאמור, מנטרית באמצעות מגוון רחב של מגבלות דירקטוריון, הנהלה וכן אינדיקטורים לניהול הסיכון (Key Risk Indicators) תחת מספר תתי קטגוריות: גודל, סוג לקוח, מפקיד בודד, כמות לקוחות, מוצר ואורך חיים של הפקדה ממוצעת. הוגדר "מדד על" המשקלל את כלל האינדיקטורים הקשורים לריכוזיות מקורות המימון. הניהול השוטף של מבנה המקורות, כולל התוויה של מדיניות לגיון המקורות ותקופות המימון וכן קביעת יעדים ספציפיים למדדי הסיכון. ניטור הריכוזיות מבוצע בתדירות יומית, מדווח ומנוהל באופן שוטף.

מקורות המימון העיקריים של הבנק הינם מקורות מימון יציבים ומגוונים לטווחי זמן שונים - פיקדונות קמעונאיים ועסקיים, פיקדונות ארוכים מגופים פיננסיים, וכן הנפקות אגרות חוב וכתבי התחייבות. הבנק מייחס חשיבות רבה לפיזור מקורות המימון ופועל באופן יזום לגיוס מקורות לטווחים ארוכים, בין השאר על ידי מגוון הפיקדונות הרחב המוצע לציבור הלקוחות על ידי הבנק, פיקדונות עם מאפיינים ייחודיים המאפשרים ללקוח ליהנות מריבית גבוהה יחסית בטווח הארוך ואופציות לנזילות במהלך התקופה. הבנק המשיך בפעילותו במהלך שנת 2017 לגיון מקורות המימון והפחתת סיכון הריכוזיות.

כמו כן, החשיפות לנגזרים מנוהלות באופן שוטף, בהתאם למצב החשיפה מול כל צד נגדי, מבוצעת השלמה מיידי של ביטחונות נדרשים לצד נגדי או דרישה מיידי לביטחונות מצד נגדי.

לפרטים נוספים בדבר מקורות המימון, ראה פרק התפתחויות במקורות המימון בדוח הדירקטוריון והנהלה.

יחס כיסוי הנזילות

הוראת ניהול בנקאי תקין 221 "יחס כיסוי נזילות" קבעה יחסי נזילות מינימאליים בתרחיש קיצון, לתקופה של 30 ימים ("LCR רגולטורי"), בין מלאי הנכסים הנזילים באיכות גבוהה לצרכי הנזילות באופק זמן זה. החל מיום 1 בינואר 2017 הדרישה המזערית הינה 100%. כחלק ממדיניות ניהול הסיכונים, דירקטוריון הבנק קבע כי תישמרנה כריות ביטחון נוספות מעבר ליחס המזערי הרגולטורי כך שיעד יחס כיסוי הנזילות של הבנק והקבוצה יעמוד על שיעור הגבוה ב-5% מהדרישה המזערית. היחס מנוהל ומדווח בסך כל המטבעות יחדיו ובמטבע חוץ בנפרד, הן ברמת הבנק והן על בסיס קבוצתי. היחס בתאגיד הבנקאי "סולו" והן היחס במאוחד מחושב יומית, ומדווח בדוח כממוצע התצפיות היומיות, בתקופת 90 הימים שקדמו לתאריך הדוח. הוראה זו הינה בנוסף לניהול סיכון הנזילות תחת מודלים פנימיים, כנדרש בהוראה 342, כפי שתואר לעיל.

החל מתחילת שנת 2018 הבנק מיישם את כללי הוראה 221 בקשר עם זיהוי וטיפול בפיקדונות תפעוליים.

הבנק שמר במהלך שנת 2017, על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת עודפי הנזילות בנכסים נזילים באיכות גבוהה מאד - נכסי רמה 1. יחס כיסוי הנזילות הממוצע (מאוחד) לרבעון הרביעי של שנת 2017 הסתכם ב-118%. במהלך שנת 2017, לא נרשמו חריגות ממגבלות יחס זה.

הגורמים העיקריים המשפיעים על תוצאות יחס כיסוי הנזילות הם הרכב המקורות והשימושים של הבנק. הנכסים הנזילים באיכות גבוהה (HQLA) הינם נכסים ברמה 1, המאופיינים ברמת סחירות גבוהה ורמת סיכון נמוכה, אלו כוללים - מזומנים, עובר-ושב ופיקדונות בבנקים מרכזיים, איגרות חוב של ריבונות בעלות משקל סיכון 0% ואיגרות חוב של מדינת ישראל. עיקר תזרים המזומנים היוצא הינו כנגד מימון סיטונאי בלתי מובטח - פיקדונות שהופקדו בבנק על ידי תאגידים וגופים פיננסיים וכן תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים. עיקר תזרים המזומנים הנכנס הינו בגין תקבולי אשראי וכן תזרימים נכנסים בגין חשיפה לנגזרים.

להלן פירוט נכסים נזילים לפי רמות כנדרש בהוראה 221 (במיליוני שקלים חדשים):

ממוצע לרבעון הרביעי 2017	ליום 31 בדצמבר 2017	
39,925	40,845	נכסי רמה 1
13	13	נכסי רמה 2
-	-	נכסי רמה 3
39,938	40,858	סך הכל HQLA

היחס נע בצורה מחזורית ברובה, הניתנת לחיזוי לפי אומדנים פנימיים של הבנק. הגורם המרכזי המשפיע, לאורך זמן, על התפתחות היחס הוא הצמיחה בפעילות הבנק, הן בצד גיוס וניהול מבנה המקורות והן בצד הגידול בשימושים. הדירקטוריון והנהלת הבנק קבעו תוספת של שולי ביטחון מעל היחס המינימאלי הנדרש, כך שהמגבלות האפקטיביות, המשמשות לניהול השוטף, גבוהות מהנדרש בהוראה האמורה.

להלן פרטים בדבר יחס כיסוי הנזילות⁽¹⁾ (במיליוני שקלים חדשים) - שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2017:

סך ערך לא משוקלל ⁽²⁾ (ממוצע)	סך ערך משוקלל ⁽³⁾ (ממוצע)	
סך כל נכסים נזילים באיכות גבוהה		
		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
	39,938	
תזרימי מזומנים יוצאים		
		פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
5,920	96,011	
		פיקדונות יציבים
1,436	28,718	
		פיקדונות פחות יציבים
3,417	31,730	
		פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים
1,067	35,563	
		מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
29,476	45,666	
		פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
29,406	45,596	
		חובות לא מובטחים
70	70	
		מימון סיטונאי מובטח
142	-	
		דרישות נזילות נוספות, מזה:
19,668	72,132	
		תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
15,544	15,544	
		קווי אשראי ונזילות
2,195	29,522	
		מחויבויות מימון מותנות אחרות
1,929	27,066	
		סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
55,206		
תזרימי מזומנים נכנסים		
		הלוואות מובטחות
144	380	
		תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
5,542	7,945	
		תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
15,724	20,333	
		סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים
21,410	28,658	
סך ערך מתואם⁽⁴⁾		
		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
	39,938	
		סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו
	33,796	
		יחס כיסוי נזילות (%)
	118	

- (1) המידע מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון הרביעי של שנת 2017 הינו 77.
- (2) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק, תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (3) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (4) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת: מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא וכן יתר המגבלות הרלבנטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ומגבלה על תזרימים נכנסים כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221).

להלן פרטים בדבר יחס כיסוי הנזילות⁽¹⁾ (במיליוני שקלים חדשים) - שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2016:

סך ערך לא משוקלל ⁽²⁾ (ממוצע)	סך ערך משוקלל ⁽³⁾ (ממוצע)	
סך כל נכסים נזילים באיכות גבוהה		
		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
	38,923	
תזרימי מזומנים יוצאים		
		פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
5,695	90,466	פיקדונות יציבים
1,383	27,669	פיקדונות פחות יציבים
3,368	31,334	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים
944	31,463	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
29,425	46,960	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
29,227	46,762	חובות לא מובטחים
198	198	מימון סיטונאי מובטח
163	-	דרישות נזילות נוספות, מזה:
20,196	72,979	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
16,325	16,325	קווי אשראי ונזילות
2,070	29,264	מחויבויות מימון מותנות אחרות
1,801	27,390	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
55,479		
תזרימי מזומנים נכנסים		
		הלוואות מובטחות
163	352	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
5,632	7,830	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
16,433	21,227	סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים
22,228	29,409	
סך ערך מתואם⁽⁴⁾		
		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
	38,923	
		סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו
	33,251	
		יחס כיסוי נזילות (%)
	117	

- (1) המידע מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון הרביעי של שנת 2016 הינו 72.
- (2) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק, תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (3) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרימים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (4) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת: מקדמי ביטחון ושיעורי תזרימים נכנס ויוצא וכן יתר המגבלות הרלבנטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ומגבלה על תזרימים נכנסים כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221).

סיכון ציות ורגולציה

פעילותו העסקית של הבנק כפופה להוראות רגולציה. סיכון הציות (Compliance Risk) הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי או לנזק תדמיתי, אשר הבנק עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את "הוראות הציות".

הבנק פועל על פי הוראת ניהול בנקאי תקין 308, המחילה את חובות ניהול סיכון הציות על כלל הוראות הציות, הכוללות חוקים, תקנות, הוראות רגולציה (לרבות עמדות שקבע הפיקוח על הבנקים בטיפול בפניות ציבור), נהלים פנימיים וקוד אתי, החלים על הפעילויות הבנקאיות של הבנק.

הוראות הציות כוללות גם את חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011, חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994 וחוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול חוקי השקעות, התשנ"ה-1995 (להלן - "חוק הייעוץ") (להלן ביחד - "דיני ניירות ערך"), וכן את חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988. הטיפול בציות לחוקים אלה מבוצע גם במסגרת תוכניות אכיפה פנימיות של דיני ניירות ערך ודיני הגבלים עסקיים, בהתאמה.

סיכון הציות כולל גם את נושא ההוגנות.

תיאבון הבנק לסיכונים ציות ורגולציה, בכל הקשור לציות להוראות הדין החלות על הבנק, הוא מזערי. משכך, קבע הבנק כי ליקויים שיאותרו בציות להוראות הדין יטופלו על ידי יחידות הבנק בעדיפות עליונה. הבנק קבע תוכנית עבודה רב שנתית, הכוללת פעולות נדרשות להפחתת סיכון הציות.

מנהל סיכון הציות והרגולציה הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים. קצין הציות הינו האחראי לניהול השוטף של הסיכון.

סיכון הציות והרגולציה מנוהל בשלושה קווי הגנה:

קו ההגנה הראשון, הכולל את היחידות העסקיות ויתר היחידות נוטלות הסיכון בבנק, האחראיות לצמצום סיכון הציות ולבקרה עליו. יפעלו באחריות, בהוגנות ובשקיפות מול לקוחותיהם ויראו את הלקוח במרכז עשייתם הבנקאית.

קו ההגנה השני, הכולל את החטיבה לבקרת סיכונים ואת אגף הציות, וכן יחידות "קו שני" נוספות (חטיבת משאבי אנוש ומינהל, חטיבת החשבונאות ודיווח כספי, החטיבה לתכנון ותפעול, חטיבה משפטית, מזכירות הבנק) האחראיות על חלק מתחומי הציות. אגף הציות אחראי להטמעת תרבות ארגונית של ציות לנהלים ולדין ולפעילות הוגנת מול לקוחות של כלל היחידות בבנק, ולזהות סיכונים בתחום ההוגנות באמצעות ביצוע בקורות המבוססות סיכון על היחידות הרלבנטיות, וכן על ידי ניתוח ממצאים המועברים אליו מיחידות הקו השני השונות.

קו ההגנה השלישי כולל את הביקורת הפנימית, המבצעת ביקורת בלתי תלויה על פונקציית הציות, לרבות בחינה של נאותות ואפקטיביות פונקציית הציות, ובכלל זה בדיקת הבקורות בהתאם לרמה הנאמדת של הסיכון.

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים ומנהל הסיכונים של הבנק (CRO) משמש כממונה על האכיפה בדיני ניירות ערך ובדיני הגבלים עסקיים. בהתאם למתחייב מהוראה 308 ("קצין ציות") מונה בבנק קצין ציות ראשי העומד בראש אגף הציות (בכפופות למנהל החטיבה לבקרת סיכונים). תפקידם לסייע לדירקטוריון ולהנהלת הבנק לנהל באופן אפקטיבי את סיכון הציות.

הבנק פועל על פי מדיניות לניהול סיכון הציות והרגולציה, שאושרה בדירקטוריון הבנק. קצין הציות פועל על פי כתב מינוי שאושר בדירקטוריון, להטמעת תרבות הציות בבנק, בחברות הבת ובשלוחות הבנק בחוץ לארץ, באמצעות יישום מדיניות קבוצתית, הטמעת תרבות הציות בכל חלקי הארגון ופיקוח על יישום תהליכי ציות נאותים בחברות הבת ובשלוחות. ניהול סיכונים הציות מתבצע על ידי זיהוי, תיעוד והערכה של סיכונים הציות הגלומים בפעילויות העסקיות של הבנק, ובכלל זה התפתחויות הנוגעות למוצרים חדשים, נוהגים עסקיים, קווי עסקים או לקוחות חדשים, או בשינויים מהותיים בכל אחד מאלה, באמצעות דרכי מדידה שונות.

הבנק פועל בצורה הוגנת אל מול כל מחזיקי העניין. ערך ההוגנות הינו חוצה ארגון ומושתת על יישום ערכי ייסוד בדמות יושרה, הגינות ושקיפות. הבנק פועל לשמירה על מערכת יחסים הוגנת עם לקוחותיו ועם שאר מחזיקי העניין, רואה את הלקוח במרכז פעילותו העסקית ומקפיד על הגינות עסקית בכל פעולותיו. ההוגנות מהווה ערך בסיסי במסגרת הקוד האתי של הבנק.

הבנק פועל גם לקיום תוכניות אכיפה אפקטיביות בדיני ניירות ערך ובדיני הגבלים עסקיים, המותאמות לבנק ולנסיבותיו הייחודיות, כחלק מן המערך של ניהול הסיכונים הכולל בבנק. זאת, במטרה להבטיח את הציות לדיני ניירות ערך ולמנוע את הפרתם. הממונה על האכיפה, באמצעות קצין הציות, מרכז את הטיפול בנושא הציות של הבנק לחובות המוטלות עליו על פי דיני ניירות ערך, בכלל, ובהתאם לתוכנית האכיפה בפרט. הממונה על האכיפה יהיה אחראי, מטעם הנהלה, על יישומה השוטף של תוכנית האכיפה והטמעתה בבנק.

אגף הציות מנהל מיפוי של סיכונים הציות בתחומים השונים ופועל לצמצומם, וכן מבצע מהלכי הדרכה להטמעת מדיניות הציות בבנק. קצין הציות חבר בפורומים שונים בבנק לשם הבטחת ראייה מערכתית של היבטי ציות שונים. על מנת להבטיח ציות לכלל הוראות הדין, בנושאים השונים, כפי שפורטו לעיל, מקיים קצין הציות מערך בקרה, בהתאם לתוכניות בקרה. מטרת הבקורות הינה לבדוק את עמידת סניפי הבנק ויחידותיו בהוראות הדינים השונים, ואת אפקטיביות הבקורות המבוצעות על ידי היחידות העסקיות ויחידות המטה השונות.

סיכון הציות המובנה אינו נמוך, זאת, על רקע הגברת הרגולציה, ופרסום הוראות חדשות בתכיפות גבוהה.

עם זאת, רמת הסיכון בתחום הציות והרגולציה נמצאת, להערכת הבנק, במגמת ירידה במהלך שנת 2017. הירידה נובעת מהמשך הטיפול בסיכונים שסווגו ברמות הגבוהות, מהמשך הגברת הבקרה הן ביחידות הקו הראשון והן בקו השני, משיפור מערכות ומהגברת המודעות הארגונית.

סיכון חוצה גבולות

סיכון חוצה גבולות (Cross Border Risk) הוא הסיכון להפסד כספי (לרבות בשל הליכים משפטיים, קנסות או סנקציות על ידי רשויות חוק או גורמים אחרים בישראל ובמדינות זרות) ולפגיעה במוניטין, הנובעים מאי עמידה של הבנק בהוראות דין שמקורן במדינות אחרות, בין הוראות המחייבות את הבנק, ובין הוראות שאינן מחייבות אך אי קיומן עלול להסב לבנק נזקים, או מפעילות בחוץ לארץ של לקוחות הבנק בניגוד להוראות דין כלשהו.

הסיכון חוצה הגבולות כולל גם, אך לא רק, סיכון לנזק, לרבות פגיעה במוניטין, בשל תביעות או הליכי אכיפה אחרים מצד רשויות במדינות זרות, בקשר עם דיני מס זרים החלים על לקוחות מסוימים של הבנק, חוקי איסור הלבנת הון ומימון טרור, סנקציות של גופים בינלאומיים ורשויות זרות, או דין אחר. הסיכון חוצה הגבולות חל גם בשלוחות הבנק בחוץ לארץ; בפעילות עם לקוחות תושבי-חוץ; בפעילות עסקית שמקיימים נציגי הבנק במדינות זרות וביחס לכספים של לקוחות ישראליים המושקעים בחוץ לארץ.

הסיכון חוצה הגבולות כולל גם את הסיכון הנובע מהחובות הנגזרות מדיני מס אמריקאים, החלים על פעילות קבוצת הבנק מחוץ לארצות הברית (FATCA - Foreign Account Tax Compliance Act, וכן QI - qualified intermediary). הסיכון נובע גם מהחובות הנגזרות מהתקן שפורסם על ידי ארגון ה-OECD (CRS - Common Reporting Standard). לפרטים נוספים בדבר חוק FATCA, ראה חקיקה והוראות פיקוח על פעילות קבוצת הבנק בפרק ממשל תאגידי בדוחות הכספיים.

תיאבון הסיכון לסיכונים חוצי הגבולות הוא אפסי. משכך, קבע הבנק כי ליקויים שיאותרו בקשר עם סיכונים חוצי גבולות יטופלו על ידי יחידות הבנק בעדיפות עליונה. הבנק קבע תוכנית עבודה רב שנתית לפונקציית הציות, הכוללת פעולות נדרשות להפחתת סיכון הציות בכלל הבנק.

מנהל הסיכון חוצה הגבולות הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים. קצין הציות הינו האחראי לניהול השוטף של הסיכון חוצה הגבולות.

הסיכון חוצה הגבולות מנוהל בשלושה קווי הגנה:

קו הגנה ראשון, הכולל את היחידות העסקיות ואת יתר היחידות נטולות הסיכון בבנק, אחראי לצמצום הסיכון חוצה הגבולות ולבקרה עליו. הקו הראשון כולל את הפעילות הבינלאומית, האחראית על הפעילות בסניפי התיירים והבנקאות הפרטית בישראל, וכן על שלוחות הבנק בחוץ לארץ באמצעות יחידות ציות מקומיות בכל שלוחה. כמו כן, כולל הקו הראשון את החטיבה הקמעונאית ואת החטיבה העסקית, בפעילותן עם לקוחות רלבנטיים.

קו ההגנה השני מבוסס על אגף הציות, שבמסגרת החטיבה לבקרת סיכונים, אחראי להטמעת תרבות ארגונית של ציות לנהלים ולדין, לזיהוי והערכה של הסיכונים חוצי גבולות, לקיום הדרכות מתאימות ולקביעת נהלים. אגף הציות נעזר לשם כך גם בחטיבה המשפטית, בחטיבה לתכנון ותפעול התומכת ומלווה יישום של תהליכים ומערכות מיכון, ובחטיבת הטכנולוגיה המפתחת כלים ממוכנים לזיהוי הסיכון, לניטור ולהפחתתו.

קו ההגנה השלישי הינו הביקורת הפנימית, המבצעת ביקורת תקופתית על ניהול הסיכון חוצה-הגבולות.

הבנק מיישם את הוראות החוק ליישום FATCA ומעביר דיווחים לרשות המס הישראלית במועד, הבנק עומד בתנאי הסכם ה-QI ונערך ליישום תקנות ה-CRS.

גופים בינלאומיים וביניהם OFAC (ממשרד האוצר האמריקאי) והאיחוד האירופי הטילו סנקציות בינלאומיות על מדינות, גופים ויחידים. כחלק מניהול פעילות פיננסית בינלאומית ויחסים עסקיים תקינים עם בנקים קורספונדנטים, הבנק מציית לסנקציות אלה, הגם שאינו כפוף להן במישרין. במסגרת ניהול הסיכון חוצה הגבולות, מנטר הבנק ובודק בחינה מיוחדת, תנועות כספיות אשר אחד הצדדים להן הוא במדינה, שלגביה קיימות סנקציות בינלאומיות.

הבנק הכשיר 15 סניפים כמתמחים בניהול חשבונות לקוחות תושבי חוץ, והוא מאפשר לתושבי חוץ לפתוח חשבונות רק בסניפים אלה. לקוחות תושבי חוץ קיימים, בעלי יתרת פאסיבה משמעותית, הועתקו מכלל סניפי הבנק לסניפים המתמחים.

הסיכון חוצה הגבולות הצטמצם במידה מתונה בשנת 2017 לעומת אשתקד, כתוצאה מהמשך הפעילות לניהול הסיכון.

סיכון איסור הלבנת הון

סיכון איסור הלבנת הון ומימון טרור הינו סיכון להפסד כספי ולפגיעה במוניטין, אשר עלולים להיגרם לבנק בשל הפרת הוראות הדין השונות הקשורות בחובות המוטלות על הבנק בקשר עם הלבנת הון ומימון טרור.

תיאבון הסיכון של הבנק בכל הקשור לסיכון הנובע מהלבנת הון הינו אפסי.

מנהל סיכון איסור הלבנת הון הינו מנהל החטיבה לבקרת סיכונים.

אגף הציות פועל להטמעת הוראות הדין בנושא.

סיכון אסור הלבנת הון מנוהל בשלושה קווי הגנה:

קו ההגנה הראשון - כולל את הסניפים והיחידות העסקיות המבצעות בקורות מיידיות על פעילותם. במסגרת זו פעילים גם בקרי הציות המרחביים המבצעים בקורות שוטפות על הסניפים בהתאם למפרט בקורות של אגף הציות.

קו ההגנה השני - כולל את אגף הציות האחראי על ביצוע בקורות מתאימות, על הטמעת הוראות החוק הרלבנטיות ועל ביצוע הדרכות לשיפור הידע בנושא. החטיבה משפטית אחראית לנהל במסגרת הקו השני את הוראות החקיקה הכלליות החלות על הבנק. אגף הציות בתיאום ובהנחיית החטיבה משפטית, בוחן את ההוראות הרגולטוריות בתחום ופועל ליישם בהתאם ובהתאם לכך מעריך את סיכון איסור הלבנת הון במסגרת סיכון הציות הכולל בקבוצת הבנק.

קו ההגנה השלישי - כולל את הביקורת הפנימית, המבצעת ביקורת בלתי תלויה על הקו הראשון ועל פונקציית הציות, לרבות בחינה של נאותות ואפקטיביות פונקציית הציות, ובכלל זה בדיקת הבקורות בהתאם לרמה הנאמדת של הסיכון.

הבנק רואה עצמו כשותף למאבק הבינלאומי בהלבנת הון ובמימון טרור ונרתם למאבק הבינלאומי בשוחד ושחיתות ופועל לאיתור, ניטור ומעקב אחר פעילויות ולקוחות אשר עלולים להיות חשופים לשוחד ושחיתות. כמו כן, נמנע הבנק מלבצע פעילויות המנוגדות לתכניות הסנקציות הבינלאומיות של OFAC (ממשרד האוצר האמריקאי) ושל האיחוד האירופי.

בבנק פועלות מערכות מחשב שונות לצורך איתור פעולות בלתי רגילות ולצורך מעקב אחר הטיפול בדיווחים הסובייקטיביים המועברים לרשות לאיסור הלבנת הון על ידי אגף הציות. בתחילת שנת 2018 החלה מופעלת בהדרגה מערכת איסור הלבנת הון חדשה - מערכת מא"ה (מערכת איסור הלבנת הון), אשר מחליפה את המערכות הקיימות לאיתור פעילות בלתי רגילה ולדיווחים. האגף פועל להטמעתה כנדרש בסניפי הבנק.

בנוסף, מבצע האגף בקורות שונות על פעילות בחשבונות שונים על פי פרופיל הסיכון שלהם, וכן עוסק במתן ייעוץ שוטף לסניפים ובביצוע הדרכות המותאמות לעובדים השונים בבנק, על פי תפקידיהם. כמו כן, בהתאם למדיניות הבנק, נערך מידי שנתיים מבחן ידע לכלל עובדי הבנק.

הבנק מיישם על בסיס קבוצתי, בשינויים המחויבים, את מדיניותו בתחום ואת הוראות הדין, בחברות הבת שלו ושלוחותיו השונות בארץ ובחוץ לארץ.

במסגרת פתיחת חשבון, וכן במהלך הפעילות העסקית השוטפת, הבנק פועל לאיתור לקוחות העלולים להיות חשופים למתן, לקבלה או לתיווך של שוחד.

בתחילת שנת 2018 נכנסה לתוקפה הוראה ניהול בנקאי תקין 411 - "ניהול סיכונים איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור". הבנק מיישם את ההוראה אשר החילה שינויים משמעותיים בהגדרות, בהיכרות עם הלקוח, קביעת רמת הסיכון ועדכונים נוספים, תוך מתן דגש לניהול מבוסס סיכון.

סיכון איסור הלבנת הון נותר ללא שינוי בשנת 2017. גידול הסיכון מהתווספות הוראות חדשות, צמצם על ידי היערכות כוללת, הרחבת תהליכי הבקרה, ההטמעה והפעילות השוטפת ביחידות העסקיות.

סיכון מוניטין

סיכון המוניטין מופה על ידי הבנק כסיכון מהותי, שכן, מאירועי עבר ניתן ללמוד כי פגיעה במוניטין של גוף פיננסי עשויה להביא לאובדן ערך משמעותי. סיכון המוניטין הינו סיכון עצמאי, אך יכול גם לנבוע מהתממשות סיכונים אחרים בבנק, כגון, התממשות אירוע סיכון תפעולי. כמו כן, פגיעה במוניטין הבנק יכולה לגרום להתממשות של סיכונים אחרים, ובפרט, סיכון הנזילות, במסגרתו תהיה דרישה גוברת של לקוחות למשיכת פיקדונות.

הבנק הגדיר את תיאבון הסיכון לסיכון מוניטין כתיאבון סיכון מזערי. במהלך השנים האחרונות פעל הבנק ליצירת מסגרת לטיפול בסיכון המוניטין. ראיית הבנק היא שיש לטפל בסיכון זה לפי עקרונות דומים לאלה הנהוגים בטיפול בסיכונים האחרים, כגון, סיכון האשראי או סיכון השוק, זאת למרות שסיכון זה נחשב בעייתי יותר לכימות. לכן, בדומה לסיכונים האחרים, קבע דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון מוניטין בו נקבעו העקרונות לניהול הסיכון, תיאבון הסיכון, מדידתו, והדרכים להפחתתו. בהתאם, שילב הבנק את סיכון המוניטין בתהליכי ניהול הסיכונים השוטפים שלו, כולל בתהליך לאישור מוצר או פעילות חדשים ובתהליכי ההערכה העצמית שמבצע הבנק, ויצר מסגרת למדידת הסיכון באופן שוטף. דגש רב ניתן על הקמת שרשרת דיווחים והפעילות הנדרשת בעת מצב קיצון, זאת בכדי להפחית את השפעתו של הסיכון, לו יתממש. פעילות זו דורשת זיהוי התממשות הסיכון כבר בשלבים הראשונים להופעתו, בכדי לאפשר הפעלת כלים איכותיים וכמותיים מוקדם ככל שניתן, לצורך הטיפול בסיכון. המדיניות מתייחסת לכל חברות הבת של הבנק, וקובעת את חובת הדיווח ואת דרכי הדיווח והפעולה הנדרשות מהן, בעת אירוע שהוגדר כאירוע מוניטין. תיאום שוטף מתקיים עם בנק יהב בנושא.

מנהלת סיכון המוניטין הינה מנהלת חטיבת השיווק, פרסום ופיתוח עסקים של הבנק.

סיכון המוניטין מנוהל בהתאם למדיניות בשלושה מישורים: מראש (בשגרה), בזמן אמת (מצב התראה) ובדיעבד.

כמו כן, מדיניות הבנק מגדירה את תפקידי מנהלת הסיכון וקובעת את דרכי ההתמודדות עם הסיכון בשגרה ובעת אירוע קיצון. מנהלת הסיכון עומדת בראש ועדת סיכון המוניטין, המתכנסת בשגרה אחת לרבעון, ולפי הצורך, בעת חשש להתממשות אירוע קיצון. הבנק מנטר באופן שוטף מגוון של אינדיקטורים שיש בהם בכדי להתריע על חשש להתממשות סיכון מוניטין וקבע ספי התראה לדיון בצורך בכינוס אד הוק של ועדת המוניטין. הועדה דנה בשגרה בתוצאות הניטור השוטף של הסיכון, המתבצע, בין היתר, מתוך מקורות מידע פנימיים וחיצוניים, באמצעות סקרים ומחקרים, שיח רשת, סקירת אמצעי תקשורת, דיווחים של מנהלי סיכונים אחרים בבנק. תהליך העבודה בעת קיצון, קרי, בעת אירוע אשר עלול לגרום לפגיעה במוניטין מעוגן בנוהל דיווח ופעולה ייעודי. מטרת הנוהל הינה להגדיר את אופן איתור המידע, שרשרת הדיווח, לרבות ההכרזה על אירוע מוניטין, דרכי הטיפול בעת האירוע, ואופן ההכרזה על סימומו, כולל ביצוע תחקירים ואמידות נוספות לבחינת השפעת האירוע על תדמיתו של הבנק, לאחר שהאירוע הסתיים. כמו כן, הגדיר הבנק, במסגרת תוכנית ההמשכיות העסקית שלו, הקמת חמ"ל תקשורת בראשות מנהלת הסיכון, שיאפשר התמודדות בחירום עם סיכון המוניטין.

הבנק מודד בשגרה את סיכון המוניטין שלו בשוק ההון, בקרב הציבור, ובקרב הלקוחות והקהילה העסקית. מדידה זו מתבססת על מחקרים רבעוניים יעודיים הבוחנים את עמדות הציבור (לקוחות הבנק ולקוחות בנקים אחרים), על ניטור חודשי של שיח הרשת, על מחקרי שביעות רצון בקרב לקוחות הבנק ועוד. דיווחים בגין סיכון מוניטין מועברים להנהלה ולדירקטוריון הבנק במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני, כפי שמקובל לגבי כל הסיכונים שמופו על ידי הבנק.

במהלך שיבושי העבודה שאירעו בבנק במחצית הראשונה של חודש אוגוסט, ניטר הבנק באופן שוטף את מדדי המוניטין וקיים מספר דיונים מיוחדים במסגרת ועדת המוניטין.

בתקופה זו ניכרה ירידה לא משמעותית בפרמטרים תדמיתיים בקרב המודעים לסכסוך ובעיקר בקרב לקוחות הבנק, כאשר רמת המודעות לסכסוך בקרב כלל הציבור אינה גבוהה, עם סיום השיבושים נרשמה התאוששות מהירה בפרמטרים הנמדדים וחזרה לרמת מדדים גבוהה.

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הינו סיכון בזמן אמת או פוטנציאל עתידי לפגיעה ברווחים, בהון או במוניטין הבנק, הנובע מהחלטות עסקיות שגויות, הטמעה לא נאותה של ההחלטות, או בהיערכות לא מספקת לשינויים בסביבה העסקית. קרי, הסיכון שהבנק בחר אסטרטגיה שגויה או שהוא לא יוכל לממש את התוכנית העסקית והאסטרטגית על פי התכנון. מהותיות הסיכון האסטרטגי מחייבת את הבנק לנקוט אמצעים שיאפשרו את ניהול הסיכון, תוך נקיטת אמצעים להערכה ולזיהוי מקדים של אירועים, העלולים למנוע את יישום האסטרטגיה.

הבנק פועל תחת מתווה של תוכנית חומש אסטרטגית, אשר האחרונה אושרה בדירקטוריון הבנק ביום 21 בנובמבר 2016 ועקרונותיה פורסמו לציבור. סטייה מהותית מאסטרטגיית הבנק מחייבת את אישור דירקטוריון הבנק. הסיכון מנטר על ידי החטיבה לתכנון, תפעול ונכסי לקוחות (להלן: "החטיבה לתכנון ותפעול") ומאותגר על ידי החטיבה לבקרת סיכונים.

מנהל הסיכון האסטרטגי הוא המנהל הכללי, ובהתאם להנחייתו בוחנת ההנהלה באופן תקופתי את יישום האסטרטגיה: עורכת מעקב אחר התפתחויות רגולטוריות, כלכליות או טכנולוגיות בעלות השפעה על האסטרטגיה, ויוזמת תוכניות עבודה שנתיות הנגזרות ותואמות את התוכנית האסטרטגית. בנוסף ובאופן שוטף עוקבות החטיבה לתכנון ותפעול והחטיבה לבקרת סיכונים אחר הסיכון האסטרטגי באופן בלתי תלוי, בהיבטי בקרה שונים ובעיקר: העמידה ביעדים, מיפוי וזיהוי הסיכונים, מבחני מצוקה, מבחני איום וניטור פרופיל הסיכון המתמשך לנוכח תיאבון הסיכון של הבנק. מעבר למעקב הרציף אחר יישום תוכניות העבודה והתאמתן לתוואי האסטרטגי, הבנק עוקב גם אחר התפתחויות של גורמים אקסוגניים אשר עלולים להשפיע על הסיכון האסטרטגי של הבנק. תוכניות העבודה של חטיבות הבנק מותאמות בעת הצורך לסביבה העסקית המשתנה במטרה לעמוד ביעדים העסקיים ובתוואי האסטרטגי. הבנק ערוך למצבי חירום בצורה שתצמצם את מידת הפגיעה בתוכנית העסקית והאסטרטגית שלו, לו יתפתחו תנאי קיצון כלכליים או ביטחוניים.

התממשותה של עסקת רכישת בנק אגוד תאתגר את הבנק בשל מהלך המיזוג התפעולי של שני הבנקים לצד המשך מימוש יעדי התוכנית האסטרטגית הקיימת של מזרחי טפחות.

התפתחויות בסביבה העסקית שעלולות להשפיע על הסיכון האסטרטגי

- הכלכלה העולמית מאופיינת בשנים האחרונות בחוסר יציבות ובהתמתנות של הצמיחה הכלכלית לצד סביבת ריבית אפסית וצמיחה ממונתת של הביקושים העולמיים, בנוסף להתגברות המתיחות הגאו-פוליטית בעולם בעקבות התחזקות הפונדמנטליזם האסלאמי. קצב הצמיחה של המשק הישראלי הואט בשנים האחרונות בשל התמתנות בצמיחת הייצוא. הבנק עוקב באופן שוטף אחר השלכות אפשריות של האטה בפעילות הכלכלית העולמית ובפעילות המשק הישראלי, העלולה להרע את מצבם של משקי הבית או לפגוע בפעילות העסקית בענפי משק שונים. בפרט, הבנק נערך לאפשרות כי יהיה שינוי במגמת הריבית במשק הישראלי. בעקבות עליית סביבת הריבית בארצות הברית.
- התגברות התחרות במערכת הפיננסית על רקע הרחבת פעילותם של גופים חוץ בנקאיים בייחוד בתחום האשראי, ועל רקע כניסתן של חברות טכנולוגיה לזירת התיווך הפיננסי, בעיקר במגזר משקי הבית והעסקים הקטנים.
- השפעתן של הוראות רגולציה בתחומי ליבה של הפעילות הבנקאית, ובכללן השפעותיו האפשריות של החוק ל"הגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל". מטרת החוק הינה הגברת התחרות בשירותי הבנקאות הקמעונאיים תוך התייחסות לצד ההיצע - הוספת שחקנים חדשים ולצד הביקוש - הגברת יכולת הצרכן להשוות בין עלויות של שירותים פיננסיים.

בעקבות חקיקת חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג) התשע"ו-2016 ("חוק שכר בכירים") וכן בעקבות עדכונים להוראת ניהול בנקאי תקין 301A בנושא תגמול, ביום 14 בפברואר 2017, אישרה האסיפה הכללית של הבנק, לאחר קבלת אישורו של הדירקטוריון והמלצת ועדת התגמול, מדיניות תגמול מעודכנת לנושאי המשרה בבנק (להלן – "מדיניות התגמול המעודכנת"), בתוקף שלוש (3) שנים, החל מיום 1 בינואר 2017. לצורך אישור מדיניות התגמול המעודכנת, הסתייעה ועדת התגמול, אשר חברים בה דירקטורים חיצוניים בלבד (על פי חוק החברות ועל פי הוראת ניהול בנקאי תקין 301 בנושא דירקטוריון), ביועצים מתחומים שונים: משרד מיתר, ליקוורניק, גבע, לשם, טל, עורכי דין כיועצים משפטיים ופרופסור שרון חנס.

בהתאם למדיניות התגמול לנושאי המשרה המעודכנת, אושרה על ידי ועדת התגמול וכן על ידי הדירקטוריון, תוכנית תגמול לנושאי המשרה. כאמור, תוכנית התגמול מבחינה בין נושאי משרה עסקיים לבין נושאי משרה שומרי סף, אשר לגביהם נקבע, בין היתר, מנגנון "מענק שימור כספי" שאינו מותנה בביצועים וכן נקבעו מדדי ביצוע אישיים שאינם תלויים בעסקים עליהם הם מפקחים.

בהתבסס על עקרונות התגמול, אשר הוטו על ידי ועדת התגמול ואומצו על ידי הדירקטוריון, כפי שבאו לידי ביטוי במדיניות התגמול לנושאי המשרה, המליצה ועדת התגמול ואישר הדירקטוריון בחודש מרץ 2017, מדיניות תגמול לכלל עובדי הבנק, למעט נושאי משרה ("מדיניות התגמול לכלל עובדי הבנק").

מדיניות התגמול לכלל עובדי הבנק, קובעת את תנאי התגמול של כל העובדים המרכזיים בבנק, של המנהלים האחרים ושל שאר עובדי הבנק לשנים 2017-2019. כעובדים מרכזיים הוגדרו, לעניין מדיניות התגמול, קצין הציות ואיסור הלבנת הון וכן מנהל בכיר נוסף.

קבוצת העובדים המרכזיים בבנק, שאינם נושאי משרה, מונה בשנת 2017 - 4 מנהלים, וכן 13 מנהלים מחברות בנות (למעט בנק יהב).

למדיניות התגמול לכלל עובדי הבנק תחולה קבוצתית, באופן שהיא חלה בשינויים המחויבים גם על חברות הבת של הבנק, למעט בנק יהב, אשר מדיניות התגמול שלו הובאה לידיעת הבנק.

מטרת מדיניות התגמול לכלל עובדי הבנק הינה להבטיח שהסדרי התגמול לעובדי הבנק, ובכללם העובדים המרכזיים, יהיו עקביים עם מסגרת ניהול הסיכונים של הבנק, עם מטרותיו ארוכות הטווח, עם התוכנית האסטרטגית של הבנק וסביבת הבקרה שלו ועם ביצועי העובדים בפועל, בטווח הקצר, הבינוני והארוך. בהתאם לכך, המטרות שהיוו בסיס לגיבוש מדיניות התגמול היו יצירת מבנה תמריצים לעובדי הבנק, השומר על איזון ראוי בין רכיב התגמול הקבוע לבין רכיב התגמול המשתנה, והמקדם ניהול סיכונים מבוסס ואפקטיבי, שאינו מעודד נטילת סיכונים מעבר לתיאבון הסיכון של הבנק ומאפשר שמירה על בסיס הון איתן; התאמת תמריצי התגמול המוענקים לעובדי הבנק, לתוכנית האסטרטגית של הבנק, ליעדים ארוכי הטווח של הבנק, לתוצאות הבנק על פני זמן ולתרומתם בפועל של עובדי הבנק להשגת יעדי הבנק כאמור; התאמת תנאי ההתקשרות של הבנק עם עובדי הבנק שאינם נושאי משרה, במטרה ליצור תנאים מאוזנים שאינם מסכנים את איתנותו ויציבותו של הבנק וכן שימור הדרג הבכיר בבנק והבטחת יכולתו של הבנק, ככל הניתן, לגייס מנהלים איכותיים בעתיד, בהתחשב בשיקולים כלל ארגוניים, כגון עלויות התגמול ופערי התגמול הרצויים בין הדרגים השונים בבנק, וכן בתחרותיות השוררת בענף הבנקאות, בגודלו של הבנק, בהיקף פעילותו ובאופי עסקיו.

רכיבי התגמול של עובדי הבנק כוללים תגמול קבוע (שעיקרו שכר ונלוות) ותגמול משתנה, כמקובל בבנק וכל הטבה, תשלום אחר או התחייבות לתשלום כאמור, הניתנים בקשר עם העסקתם בבנק.

חלקם הארי של העובדים המרכזיים וכן של יתר המנהלים הבכירים בבנק מועסק על פי חוזה אישי. באשר לנושאי המשרה, כוללים תנאי הכהונה וההעסקה אף פטור ושיפוי כמקובל בבנק.

התגמול המשתנה לעובדים המרכזיים ולשאר המנהלים כולל מענק כספי ותגמול הוני לטווח ארוך. התגמול המשתנה מיועד לקדם את זהות האינטרסים שבין המנהלים והעובדים המרכזיים בכללם, לבין הבנק וכן לחזק את הקשר בין ביצועי הבנק בכללותו ותרומתו של העובד המרכזי להשגת הביצועים האמורים, לבין התגמול של העובד המרכזי, תוך התאמה לפרופיל הסיכון של הבנק.

התגמול המשתנה הינו תלוי יעדים וביצועים וככזה מעודד את המנהלים הבכירים והעובדים המרכזיים בכללם, ליצירת ערך כלכלי ולקידום יעדי הבנק לטווח הבינוני והארוך, תוך שמירה על מסגרת ניהול הסיכונים ותיאבון הסיכון של הבנק. לפיכך, התגמולים מותני הביצועים שיוענקו לעובדים המרכזיים מותנים בביצועי הבנק בטווח הבינוני והארוך, בהתחשב בתוכנית האסטרטגית של הבנק, אך לא יעודדו לקיחת סיכונים מעבר לתיאבון הסיכון של הבנק וישמרו על איזון הולם בין רכיבי התגמול המשתנים לבין כלל רכיבי התגמול הקבועים.

התגמול ההוני מוענק בדרך של כתבי אופציה, אשר הוקצו מראש, בשלוש מנות שנתיות, בגין כל תקופת מדיניות התגמול, הכל כמפורט במתאר הצעה לעובדים אשר אושר על ידי הדירקטוריון ביום 31 באוגוסט 2017, לאחר אישור ועדת התגמול. וכן מענק כספי קצוב אף הוא בתקרה, באופן ששוויו הכולל של התגמול המשתנה, לא יעלה על 85% מסך התגמול הקבוע של העובד המרכזי, זאת למעט בהתקיים תנאים חריגים, בהם התגמול המשתנה המירבי לא יעלה על 170 אחוזים מהתגמול הקבוע. כמו כן, קבע דירקטוריון הבנק כי התגמול המשתנה המירבי לנושאי משרה שהינם שומרי סף, לא יעלה על 55 אחוזים מהתגמול הקבוע וכי נושאי משרה אלה יהיו זכאים למענק שימור בגובה שתי משכורות המהווה תגמול קבוע בהתאם למדיניות התגמול. לעניין מתאר ההצעה לעובדים משנת 2017 ראה האמור בדוח מיידי מספר 2017-01-088584 (אזכור דוח זה מהווה הכללה של האמור בו על דרך ההפניה) (להלן - "המתאר").

זכאות עובד מרכזי לתגמול משתנה מותנית בקיומם המצטבר של כל תנאי הסף הקבועים במדיניות התגמול לנושאי המשרה בהתאם למדיניות התגמול לנושאי המשרה, קרי: בכך שיחס הלימות ההון הכולל ויחס הון עצמי רוברד 1 של הבנק, על פי הדוחות הכספיים השנתיים (המאוחדים) של הבנק לאותה שנה, לא יפחתו מיחסי המינימום שנקבעו או שיקבעו לכך בהוראות בנק ישראל, ובנסיבות מיוחדות, אם שיעור התשואה יפחת מיחסי המינימום שנקבעו או שיקבעו לכך בהוראות בנק ישראל אך יתקיים תנאי הסף השני, ניתן להעניק מענק מיוחד בגובה של עד שתי משכורות.

זכאות העובדים המרכזיים והמנהלים הבכירים האחרים למענק כספי מבוססת על מדדים כמותיים, כלל חברתיים, וזהים לאלה החלים לגבי נושאי המשרה: שיעור התשואה להון, תשואת מניית הבנק ביחס למדד הייחוס, יחס יעילות תפעולית והיחס הממוצע של פיקדונות לאשראי. בנוסף, מבוססת זכאות העובדים המרכזיים והמנהלים הבכירים האחרים למענק כספי על מדדים איכותיים המורכבים ממדדי ביצוע אישיים (הנקבעים מידי שנה בהתאם ליעדי הביצוע על פי תוכנית העבודה לאותה שנה), והכוללים, בין היתר, יעדים בנושא ניהול סיכונים וציות, וכן שיקול דעת של הממונה. מדדי הביצוע האישיים של כל עובד מרכזי הינם מתחום הסיכונים המטופלים על ידו, בהתאם לתחום עיסוקו. כמו כן, נקבע רף מתוך רכיב שיקול הדעת, אשר מתחת לו תישלל לחלוטין הזכאות למענק כספי שנתי לעובד המרכזי. מדדי הביצוע האישיים שנקבעו למנהלים בתחום בקרת סיכונים וציות קשורים לפיתוח ויישום מנגנוני ניטור סיכונים ופיתוח ויישום מנגנוני התראה אפקטיביים לחריגות מהגדרות שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק והנהלה וביצוע פיקוח ובקרה על יישום הוראות החוק הנדרשות, לפי העניין. מדדי הביצוע האישיים שנקבעו למנהלים בתחום הביקורת, קשורים להיקף ואיכות הביקורות המבוצעות בתחום אחריותם ביחס לכיסוי הסיכונים העיקריים בתחום, יישום מדיניות מקצועית ברורה שתומכת במטרות הבנק והטמעת סטנדרטים מקצועיים גבוהים. מדדי הביצוע האמורים אינם תלויים באופן הביצוע של קווי העסקים ויחידות הבנק, אשר עליהם הם מפקחים או אותם מבקרים, לפי העניין.

זכאות העובדים המרכזיים לכתבי האופציה, לגבי כל אחת מן המנות השנתיות, תיקבע על בסיס ארבעת המדדים הכלל חברתיים, כמפורט לעיל (באשר לנושאי המשרה, שאינם המנהל הכללי או יושב ראש הדירקטוריון), משקלם המצטבר של המדדים הכלל חברתיים הינו עד 42%, יעדי ביצוע אישיים במשקל עד 40% ושיקול דעת ממונה עד 30%.

הבנק קבע מדרגות, ("עד התחלתי", "יעד מטרה", "יעד מירבי") אשר עמידה בהן תקנה זכאות לתגמול המשתנה בשיעורים שונים.

בהתאם למתאר ההצעה לעובדים, הוקצו אופציות לנושאי המשרה, ליתר העובדים המרכזיים וכן למנהלים נוספים בבנק ובחברות בנות של הבנק, בגין תקופת המדיניות. באשר לנושאי המשרה ולעובדים המרכזיים, נקבע במתאר כי כמות האופציות אשר התגבשה לגביהן זכאות בגין כל מנה שנתית, תהיה ניתנת למימוש בשלושה חלקים שווים, במשך שלוש תקופות בנות 18 חדשים, המתחילות במשך שלוש שנים עוקבות החל ממועד התגבשות הזכאות (שנה לאחר מועד פרסום הדוחות הכספיים של השנה שבגינה הוקצתה המנה). אף לגבי הזכאות למימוש בתקופות הנדחות נקבעו תנאי סף ומדרגות.

בהתאם למדיניות התגמול, ישיב עובד מרכזי, לרבות בדרך של קיזוז, תגמול משתנה שהוענק לו, אם הוענק על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים (המאוחדים) של הבנק במהלך שלוש השנים שלאחר תום השנה שבגינה הוענק התשלום המשתנה, ולא יאוחר מחלוף שלוש שנים ממועד סיום העסקתו בבנק.

כמו כן, קובעת מדיניות התגמול, והניצעים לכתבי האופציה התחייבו בהתאם, כי אין ליצור הסדרי גידור פרטיים שיש בהם כדי לבטל את השפעת הרגישות לסיכון הגלומה בתגמול שיוענק להם.

באשר למנהלים אחרים, אשר אינם עובדים מרכזיים, מועדי ההבשלה של שלוש המנות שהוענקו הינן בחלוף שנתיים ממועד ההקצאה של כתבי האופציה, ומימושו יהא אפשרי למשך תקופה בת חמש שנים. הזכאות לגבי כמות האופציות שתגבש בהתאם למדדים הכלל חברתיים, וזהים לגבי נושאי המשרה ויתר העובדים המרכזיים.

לגבי מנהלים שאינם מועסקים במסגרת חוזה אישי ולגבי שאר עובדי הבנק, המענק הכספי מורכב ממענק כללי וממענק אישי, בהתאם ליחידות אליהן הם משתייכים, ובשים לב ליעדי הכנסות, ניהול סיכונים, ציות, עמידה בדרישות רגולטוריות וממצאי ביקורת פנימית, תלונות הציבור, איכות השירות ללקוחות, תרומתו האישית של העובד והערכת הממונה.

תנאי הכהונה או ההעסקה של עובדי הבנק, כוללים תגמול קבוע ותגמול משתנה, כמקובל בבנק, וכן תנאי פרישה וכל הטבה, תשלום אחר או התחייבות לתשלום כאמור, הניתנים בשל כהונה או העסקה כאמור.

להלן ריכוז הנתונים הכמותיים של התגמול המשתנה (במיליוני שקלים חדשים):

שנת 2017

עובדים מרכזיים סך הכל תגמול	עובדים מרכזיים מספר עובדים	נושאי משרה סך הכל תגמול	נושאי משרה מספר עובדים	
-	17	-	13	עובדים שקיבלו תגמול משתנה במהלך שנת הדיווח
-	-	-	-	בנוספים מובטחים שהוענקו במהלך שנת הדיווח
-	-	-	-	מענקים בעת החתימה שהוענקו במהלך שנת הדיווח
-	-	-	-	תשלומי פיצויים ששולמו במהלך שנת הדיווח
סך הכל יתרת התגמול הנדחה שטרם שולם:				
1	11	-	-	מבוסס מזומן
3	17	20	13	מכשירים מבוססי מניות ⁽¹⁾

שנת 2016

עובדים מרכזיים סך הכל תגמול	עובדים מרכזיים מספר עובדים	נושאי משרה סך הכל תגמול	נושאי משרה מספר עובדים	
-	51	1	13	עובדים שקיבלו תגמול משתנה במהלך שנת הדיווח
-	-	-	4	בנוספים מובטחים שהוענקו במהלך שנת הדיווח
-	-	-	-	מענקים בעת החתימה שהוענקו במהלך שנת הדיווח
4	1	-	-	תשלומי פיצויים ששולמו במהלך שנת הדיווח
סך הכל יתרת התגמול הנדחה שטרם שולם:				
3	52	-	-	מבוסס מזומן
13	52	18	13	מכשירים מבוססי מניות ⁽¹⁾

להלן פרטים נוספים על סכום התגמול בגין שנת הדיווח (במיליוני שקלים חדשים):

שנת 2016 נדחה	שנת 2016 לא נדחה	שנת 2017 נדחה	שנת 2017 לא נדחה	נושאי משרה שווי כולל של תגמול בגין שנת הדיווח
-	26	-	24	תגמול קבוע מבוסס מזומן
-	6	-	6	תגמול משתנה מבוסס מזומן
6	-	6	-	מכשירים מבוססי מניות ⁽¹⁾

שנת 2016 נדחה	שנת 2016 לא נדחה	שנת 2017 נדחה	שנת 2017 לא נדחה	עובדים מרכזיים שווי כולל של תגמול בגין שנת הדיווח
-	49	-	15	תגמול קבוע מבוסס מזומן
2	6	1	2	תגמול משתנה מבוסס מזומן
4	-	1	-	מכשירים מבוססי מניות ⁽¹⁾

(1) על בסיס שווי הוגן ביום ההקצאה.

נספח - הרכב ההון הפיקוחי

להלן הרכב מפורט של ההון הפיקוחי בהתאם לדרישות הגילוי בדבר השלישי של באזל ליום 31 בדצמבר. על מנת להציג את הקשר בין המאזן המאוחד של הבנק ובין רכיבי ההון הפיקוחי, כוללת הטבלה להלן הפניות לטבלה נוספת המופיעה בהמשך פרק זה (להלן שלב 2). בטבלה הנוספת ניתן ללמוד באילו סעיפי מאזן נכללים רכיבי ההון הפיקוחי. בהתאם להוראות, נדרש למלא כל שורה בטבלה, גם אם רכיב ההון הפיקוחי או ההתאמה הפיקוחית שווים לאפס או זניחים. (במיליוני שקלים חדשים)

	2016		2017	
	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 2	2016	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם 3 לבאזל	2017

הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים

1	הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1	-	2,221	-	2,245
2	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן	-	10,821	5	11,828
3	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי	44	85	26	(93)
4	מכשירי הון עצמי רובד 1 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	-	-	-	-
5	מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג (זכויות מיעוט)	98	463	50	451
6	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים	143	13,421	81	14,431

הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים

7	התאמות יציבותיות להערכות שווי	-	-	-	-
8	מוניטין, בניכוי מיסים נדחים לשלם, אם רלבנטי	-	87	-	87
9	נכסים לא מוחשיים אחרים למעט זכויות שירות למשכנתאות, בניכוי מיסים נדחים לשלם	-	-	-	-
10	מיסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי	-	-	-	-
11	סכום הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידור תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן	4	5	1	3
12	פער שלילי בין הפרשות להפסדים צפויים	-	-	-	-
13	גידול בהון העצמי הנובע מעסקאות איגוח	-	-	-	-
14	רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי. בנוסף, בהתייחס להתחייבויות בגין מכשירים נגזרים, יש לגרוע את כל התאמות השווי החשבונאיות (DVA) הנובעות מסיכון האשראי העצמי של הבנק	7	10	2	8
15	עודף יעודה על עתודה, בניכוי מיסים נדחים לשלם שיסולקו אם הנכס יהפוך לפגום או יגרע בהתאם להוראות הדיווח לציבור	-	-	-	-
12+13		-	-	-	-

	2016	2017	2016	2017	
	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	2016 יתרה	2017 יתרה	
16	-	-	-	-	השקעה עצמית במניות רגילות, המוחזקות באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מניות בכפוף להסכמים חוזיים)
17	-	-	-	-	החזקות צולבות הדדיות במניות רגילות של תאגידים פיננסיים
18	-	-	-	-	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
19	-	-	-	-	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
20	-	-	-	-	זכויות שירות למשכנתאות אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
21	-	-	-	-	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
22	-	-	-	-	סכום זכויות שירות למשכנתאות, מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי וההשקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידים פיננסיים, העולה על 15% מהון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי
23	-	-	-	-	מזה: בגין השקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידים פיננסיים
24	-	-	-	-	מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות
25	-	-	-	-	מזה: מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי
26	-	-	-	-	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
26 א.	-	-	-	-	מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים
26 ב.	-	-	-	-	מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות
26 ג.	-	-	-	-	מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון עצמי רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיפים 25 א. ו-25 ב. התאמות פיקוחיות בהון עצמי רובד 1 הכפופות לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
27	-	-	-	-	ניכויים החלים על הון עצמי רובד 1 מאחר ואין בהון רובד 1 נוסף והון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים
28	10	103	3	98	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
29	153	13,318	84	14,333	הון עצמי רובד 1
30	-	-	-	-	הון רובד 1 נוסף: מכשירים מכשירי הון מניות רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מכשירים אלו

	2016	2017	2016	2017	
	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	2016 יתרה	2017 יתרה	
15a+16a	-	-	-	-	31 מזה: מסווג כהון עצמי בהתאם להוראות הדיווח לציבור
	-	-	-	-	32 מזה: מסווג כהתחייבות בהתאם להוראות הדיווח לציבור
15a+16a	-	-	-	-	33 מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוח בתקופת המעבר
17	-	-	-	-	34 מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג'
	-	-	-	-	35 מזה: מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעים צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 1 נוסף
	-	-	-	-	36 הון רובד 1 נוסף לפני ניכויים
					הון רובד 1 נוסף: ניכויים
	-	-	-	-	37 השקעה עצמית במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף, המוחזקת באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים)
	-	-	-	-	38 החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף
	-	-	-	-	39 השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
	-	-	-	-	40 השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
	-	-	-	-	41 ניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
	-	-	-	-	41 א. מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים
	-	-	-	-	41 ב. מזה: ניכויים נוספים להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף 1. א.
	-	-	-	-	ניכויים בהון רובד 1 נוסף הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
	-	-	-	-	מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף 38. א.
	-	-	-	-	42 ניכויים החלים על הון רובד 1 נוסף מאחר ואין בהון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים
	-	-	-	-	43 סך כל הניכויים בהון רובד 1 נוסף
	-	-	-	-	44 הון רובד 1 נוסף
	153	13,318	84	14,333	45 הון רובד 1
					הון רובד 2: מכשירים והפרשות
18a	-	599	-	1,259	46 מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו

	2016	2017	2017	2017	
	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	
הפניות משלב 2	2016	2016	2017	2017	
18b	2,680	2,680	2,233	2,233	47 מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
19	-	213	-	329	48 מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'
	-	-	-	-	49 מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של תאגיד הבנקאי והמחוזקים על ידי משקיעים צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2
20	-	1,397	-	1,430	50 הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפי השפעת המס המתייחס
	2,680	4,888	2,233	5,251	51 הון רובד 2 לפני ניכויים
					הון רובד 2: ניכויים
	-	-	-	-	52 השקעה עצמית במכשירי הון רובד 2, המוחזקת באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים)
	-	-	-	-	53 החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון רובד 2 של תאגידי פיננסים
	-	-	-	-	54 השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
	-	-	-	-	55 השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
	-	-	-	-	56 ניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
	-	-	-	-	56א. מזה: בגין השקעות בהון של תאגידי פיננסיים
	-	-	-	-	56ב. מזה: ניכויים נוספים להון רובד 2 שלא נכללו במסגרת סעיף 51 א.
	-	-	-	-	התאמות פיקוחיות בהון רובד 2 הכפופות לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
	-	-	-	-	57 סך כל ההתאמות הפיקוחיות להון רובד 2
	2,680	4,888	2,233	5,251	58 הון רובד 2
	2,832	18,206	2,317	19,584	59 סך ההון
	-	-	-	-	סך הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
	-	131,902	-	140,524	60 סך נכסי סיכון משוקללים
	-	10.10%	-	10.20%	61 הון עצמי רובד 1
	-	10.10%	-	10.20%	62 הון רובד 1
	-	13.80%	-	13.94%	63 ההון הכולל
	-	-	-	-	64 לא רלבנטי
	-	-	-	-	65 לא רלבנטי
	-	-	-	-	66 לא רלבנטי
	-	-	-	-	67 לא רלבנטי

	2016	2017		2017
	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	פניות משלב 2	יתרה
68	-	-	לא רלבנטי	-
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים				
69	-	-	יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	9.86%
70	9.76%	-	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	9.86%
71	9.76%	-	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	13.36%
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)				
72	-	-	השקעות בהון של תאגידי פיננסיים (למעט תאגידי בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאין עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	-
73	-	-	השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידי פיננסיים (למעט תאגידי בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה	2
74	2	-	זכויות שירות למשכנתאות	-
75	-	-	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה	940
תקרה להכללת הפרשות ברובד 20				
76	-	-	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	1,430
77	1,397	-	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	1,625
78	1,527	-	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות לפי גישת הדירוגים הפנימיים, לפני יישום התקרה	-
79	-	-	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 לפי גישת הדירוגים הפנימיים	-
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר				
80	-	-	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 הכפופים להוראות המעבר	-
81	-	-	סכום שנוכה מהון עצמי רובד 1 בשל התקרה	-
82	-	-	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 נוסף הכפופים להוראות המעבר	-
83	-	-	סכום שנוכה מהון רובד 1 נוסף בשל התקרה	-
84	-	-	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	2,233
85	2,680	-	סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	447
	48	-		

להלן רכיבי ההון הפיקוחי כפי שנכללו במאזן המאוחד של הבנק⁽¹⁾ (במיליוני שקלים חדשים).

בהתאם להוראות הגילוי של נדבך 3 נדרש להציג את הקשר בין המאזן, כפי שדווח בדוחות הכספיים של הבנק, ובין רכיבי ההון הפיקוחי בטבלה לעיל. בטבלה להלן מוצג המאזן המאוחד של הבנק בצורה מורחבת, על מנת להציג באילו סעיפי מאזן נכללים רכיבי ההון הפיקוחי:

	מאזן פיקוחי מאוחד ליום 31 בדצמבר 2016	מאזן פיקוחי מאוחד ליום 31 בדצמבר 2017	
			נכסים
	41,725	41,130	מזומנים ופיקדונות בבנקים
	10,262	10,133	ניירות ערך
			מזה: השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שאינן עולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי
14	-	-	מזה: השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי שאינן עולות על סף הפחתה
	10,262	10,133	מזה: ניירות ערך אחרים
	9	76	ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
	172,779	182,602	אשראי לציבור
	(1,438)	(1,484)	הפרשה להפסדי אשראי
20	(1,293)	(1,348)	מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת ברובד 2
	(145)	(136)	מזה: הפרשה להפסדי אשראי שלא נכללת בהון הפיקוחי
	171,341	181,118	אשראי לציבור, נטו
	330	456	אשראי לממשלות
	34	32	השקעות בחברות כלולות
			מזה: השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי שאינן עולות על סף הפחתה
	2	2	מזה: השקעות בחברות כלולות אחרות
	32	30	בניינים וציוד
	1,585	1,403	נכסים בלתי מוחשיים ומוניטין
6	87	87	מזה: מוניטין
7	-	-	מזה: נכסים בלתי מוחשיים אחרים
	3,584	3,421	נכסים בגין מכשירים נגזרים
	1,498	1,716	נכסים אחרים
	907	940	מזה: נכסי מס נדחה
9	-	-	מזה: נכסי מס נדחה למעט אלו המיוחסים להפרשי עיתוי
8	-	-	מזה: התחייבות בגין מס נדחה בגין נכסים בלתי מוחשיים
	907	940	מזה: נכסי מס נדחה אחרים
12	-	-	מזה: עודף יעודה על עתודה
	591	776	מזה: נכסים אחרים נוספים
	230,455	239,572	סך כל הנכסים

(1) לא קיים הבדל בין המאזן המאוחד והמאזן הפיקוחי המאוחד.

	מאזן פיקוחי מאזן מאוחד	מאזן פיקוחי מאזן מאוחד	
	ליום 31 בדצמבר 2016	ליום 31 בדצמבר 2017	
	178,252	183,573	התחייבויות והון
	1,537	1,125	פיקדונות הציבור
	50	51	פיקדונות מבנקים
	-	-	פיקדונות הממשלה
	27,034	29,923	ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים*
	2,249	919	מזה: כתבי התחייבות נדחים שאינם מוכרים כהון פיקוחי
	3,492	3,821	מזה: כתבי התחייבות נדחים המוכרים כהון פיקוחי
16a,18a	812	1,588	מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
16b,18b	2,680	2,233	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	3,566	3,082	התחייבויות בגין מכשירים נגזרים
11	17	10	מזה: בגין סיכון האשראי העצמי
	6,692	7,491	התחייבויות אחרות
13	-	-	מזה: התחייבות בגין מס נדחה המיוחסת לפנסיה
	217,131	225,245	סך כל ההתחייבויות
	12,714	13,685	הון עצמי המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי
	12,957	13,980	מזה: הון מניות רגילות
1	2,164	2,180	מזה: הון מניות רגילות
3	10,821	11,828	מזה: עודפים
4	(85)	(93)	מזה: הפסד כולל אחר מצטבר
	(67)	(81)	מזה: הפסדים בגין התאמות בגין הטבות לעובדים
	(27)	(14)	מזה: רווחים שטרם מומשו מהתאמות של ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
10	9	4	מזה: הפסדים נטו בגין גידורי תזרים מזומנים
	-	(2)	מזה: הפסדים נטו מהתאמות מתרגום דוחות כספיים
2	58	65	מזה: קרנות הון
	-	-	מזה: הון מניות בכורה
15a	-	-	מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
15b	-	-	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	-	-	מזה: מכשירים הוניים אחרים
	-	-	מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
	-	-	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	610	642	זכויות שאינן מקנות שליטה
5	463	451	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון עצמי רובד 1
17	-	-	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון רובד 1 נוסף
19	-	-	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון רובד 2
	147	191	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שלא ניתן לייחס להון הפיקוחי
	13,324	14,327	סך כל ההון העצמי
	230,455	239,572	סך כל ההתחייבויות והון

מילון ואינדקס מונחים שנכללו בדוח הסיכונים

להלן פירוט תמציתי למונחים שנכללו בדוח הסיכונים:

1. מונחים המתייחסים לניהול הסיכונים בבנק ולהלימות הון

ABC	ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process - תהליך פנימי להערכת נאותות ההון הכולל של הבנק. התהליך משלב, בין היתר, קביעה של יעדי ההון, תהליכי תכנון ההון ובחינת מצב ההון במגוון תרחישי קיצון. התהליך מהווה חלק מהנדבך השני של הוראת באזל II.
	Back testing - תהליך להערכת נאותות תוצאות מודל, במסגרתו נערכת השוואה בין תחזיות המודל לתוצאות בפועל.
	CRM - Credit risk mitigation - שיטות להפחתת סיכוני האשראי, כגון: ביטוח חשיפת האשראי באמצעות ערבות או פיקדון.
	סיכון CVA - Credit Valuation Adjustment - CVA הינו המרכיב בשווי הוגן של נגזר אשר מביא בחשבון את סיכון האשראי של הצד הנגדי בעסקה. סיכון CVA הוא הסיכון להפסד משערורן לשווי שוק בגין סיכון צפוי של צד נגדי לנגזרים מעבר לדלפק (OTC). כלומר, הפסד בגין ירידה בשווי ההוגן של הנגזרים, בשל עלייה בסיכון האשראי של הצד הנגדי (כגון: ירידת דירוג).
	Expected Shortfall VAR - מודל האומד את ממוצע ההפסדים של מודל VAR מעבר לרמת המובהקות שנקבעה במודל VAR.
	HQLA - High Quality Liquid Assets - נכסים נזילים באיכות גבוהה, אשר ניתן להמירם למזומן בקלות ובמהירות, תוך הפסד ערך קטן או ללא הפסד בתרחיש קיצון.
	KPI - Key performance indicators - אינדיקטורים עיקריים לביצועים, המשמשים ככלי לגיבוש תובנות לגבי סטטוס ביצוע התהליכים לרוחב הבנק.
	Stressed VAR - אמידת הערך בסיכון (VAR) על בסיס נתונים היסטוריים המתארים תקופת משבר רלוונטית.
	VAR - מודל המשמש לאמידת החשיפה הכוללת למגוון סיכוני שוק. ערך ה-VAR (הערך בסיכון) המתקבל במודל הינו אומדן סטטיסטי להפסד המקסימלי הצפוי לבנק בשל התממשות סיכוני שוק, בתקופת זמן נתונה וברמת ביטחון סטטיסטית קבועה מראש.
ב	באזל - באזל II / באזל III - מסגרת ההערכת הלימות הון וניהול הסיכונים אשר פורסמה על ידי ועדת באזל לפיקוח על הבנקים.
ג	גישת השווי הכלכלי - EVE - Economic Value of Equity - גישת השווי הכלכלי לניתוח ואמידת השפעת שינויים בשיעורי הריבית על שוויים ההוגן של הנכסים, ההתחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות של הבנק.
ה	הגישה הסטנדרטית - גישה לחישוב ההון הנדרש בגין סיכון אשראי, שוק או תפעולי. חישוב הקצאת ההון נערך על פי נוסחה המבוססת על רכיבי הערכה פיקוחיים אשר הוגדרו על ידי המפקח על הבנקים.
	הון פיקוחי (הון כולל) - ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים: הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף. הון רובד 2. בהתאם להגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 - מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי.
י	יחס הון מזערי - היחס מייצג את דרישות שיעורי ההון הפיקוחי המזעריים שהבנק מחויב להחזיק בהתאם לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין 201.
כ	כתבי התחייבות נדחים - כתבי התחייבות שהזכויות לפיהם נדחות מפני תביעותיהם של יתר הנושים של הבנק, למעט כתבי התחייבות אחרים מאותו סוג.
מ	מבחני מצוקה (קיצון) - כינוי למגוון שיטות שנועדו להעריך את מצבו הפיננסי של תאגיד בנקאי בתרחיש קיצון.
	מסמך הסיכונים - מסמך המציג בצורה תמציתית את פרופיל הסיכון של הבנק, על מנת לאפשר לדירקטוריון לעקוב אחר פעולות ההנהלה ולוודא שהן עולות בקנה אחד עם תיאבון הסיכון ועם מסגרת ניהול הסיכונים שאושרה על ידו. מסמך הסיכונים מדווח ומוגש לדירקטוריון בתדירות רבעונית.
נ	נדבך 2 - הנדבך השני במסגרת העבודה של באזל II המתייחס לתהליך הסקירה הפיקוחית. חלק זה מורכב מעקרונות היסוד הבאים: הבנק יערוך תהליך ICAAP, כהגדרתו לעיל. המפקח יקיים תהליך להערכת תהליך הערכת הלימות ההון על ידי הבנק, לבחינת יכולתו לבצע ניטור על יחסי ההון הפיקוחיים והעמידה בהם. הבנק מצופה לפעול מעל יחסי ההון המזעריים אשר הוגדרו.
	נדבך 3 - הנדבך השלישי במסגרת העבודה של באזל II אשר מטרתו לעודד משמעת שוק על ידי פיתוח של מערכת דרישות גילוי, שתאפשר למשתתפים בשוק להעריך את ההון, החשיפות לסיכון ותהליכי הערכת הסיכון ובהתאם לכך להעריך את הלימות ההון של הבנק.
	נכסי סיכון - מורכבים מסיכון אשראי, סיכון תפעולי וסיכון שוק המחושבים בשיטה הסטנדרטית כאמור בהוראות ניהול בנקאי תקין מס' 201-211.
ו	סיכון אשראי של צד נגדי - הסיכון שהצד השני לעסקה ייכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרימי המזומנים בעסקה.
ש	שיעור המימון (LTV) - היחס בין המסגרת המאושרת בעת העמדת המסגרת לבין שווי הנכס.

2. מונחים המתייחסים לבנקאות ופיננסיים

א	אשראי חוץ מאזני - התקשרויות למתן אשראי וערבויות (לא כולל מכשירים נגזרים). איגרות חוב - נייר ערך המהווה התחייבות של המנפיק לשלם למחזיק האיגרת את הקרן שהונפקה בתוספת ריבית במועדים קבועים או בהתקיים תנאי מסוים.
ה	הסכם ISDA - הסכם המכסה עסקאות בנגזרים בין בנקים, ומאפשר צירוף וקיצוז לסכום אחד של התחייבויות נטו של אחד הצדדים בכל העסקאות ביחד, בעת התרחשות אירוע פשיטת רגל או אירוע אחר המאפשר סגירת עסקאות על פי ההסכם.
ח	חבות - אשראי מאזני ואשראי חוץ מאזני כהגדרתם בהוראה 313 לניהול בנקאי תקין. חוב בארגון מחדש - חוב בעייתי בארגון מחדש מוגדר כחוב אשר לגביו, מסיבות כלכליות או משפטיות הקשורות לקשיים פיננסיים של חייב, הבנק העניק ויתור בדרך של שינוי בתנאי החוב במטרה להקל על החייב את נטל תשלומי המזומן בטווח הקרוב (הפחתה או דחייה של תשלומים במזומן שנדרשים מהחייב) או בדרך של קבלת נכסים אחרים כפירעון החוב (בחלקו או במלואו). חוב בהשגחה מיוחדת - חוב בהשגחה מיוחדת הוא חוב שיש לו חולשות פוטנציאליות, שבגינן נדרשת תשומת לב מיוחדת של הנהלת הבנק. אם החולשות לא יטופלו, עלולה להיגרם הידרדרות בסיכויים לפירעון החוב. חוב נחות - חוב נחות הוא חוב שאינו מוגן באופן מספק על ידי ביטחונות או על ידי יכולת התשלום של החייב, וקיימת אפשרות שהבנק יספוג בגינו הפסד אם הליקויים לא יתוקנו, לרבות חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים שנמצא בפיגור של 60 עד 89 ימים. חוב פגום - חוב יסווג כחוב פגום כאשר תשלום הקרן או הריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 ימים או יותר, למעט אם החוב מובטח היטב ונמצא בהליכי גביה. כמו כן, כל חוב שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש של חוב בעייתי יסווג כחוב פגום, אלא אם לפני הארגון מחדש ולאחריו נערכה בגינו הפרשה להפסדי אשראי לפי שיטת עומק הפיגור בהתאם לנספח להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בדבר חובות בעייתיים בהלוואות לדיור. חובות בעייתיים - חובות המסווגים באחד מהסיווגים השליליים הבאים: השגחה מיוחדת, נחות או פגום. חיתום אשראי - תהליך הכולל ניתוח והערכה של סיכון האשראי הגלום בעסקה, ואישורה בהתאם למדיניות ולנהלים, לשם העמדת האשראי.
י	יתרת חוב רשומה - יתרת החוב, לרבות ריבית צבורה שהוכרה, פרמיה או ניכיון שטרם הופחתו, עמלות נדחות נטו או עלויות נדחות נטו שנזקפו ליתרת החוב וטרם הופחתו, ובניכוי סכום החוב שנמחק חשבונאית.
מ	מכשיר פיננסי - חוזה היוצר נכס פיננסי בישות אחת והתחייבות פיננסית או מכשיר הוני בישות אחרת. משך חיים ממוצע - מח"מ - אורך החיים הממוצע של איגרת חוב. נמדד בשנים באמצעות שקלול תשלומי הקרן של האיגרת והריבית עלייה לאורך חייה עד לפדיונה הסופי. משך חיים ממוצע של איגרת מבטא את רגישות המכשיר הפיננסי לשינויים בשיעורי הריבית. המח"מ מחושב כיחס בין ממוצע משוקלל של תשלומי איגרת החוב למחירה.
נ	נגזרים - מכשיר פיננסי או חוזה אשר שוויו משתנה בתגובה לשינוי במחיר נכס הבסיס (מכשיר פיננסי, נכס פיזי, מדד מחירים, דירוג אשראי או נכס בסיס אחר), דורש השקעה ראשונית קטנה או מינימלית ביחס לסוגים אחרים של חוזים, וצפוי להיות מסולק במועד עתידי.
ו	סינדיקציה - מתן הלוואה על ידי קבוצת לווים במשותף.

3. מונחים המתייחסים להוראות רגולטוריות

ABC **FATCA - Foreign Accounts Tax Compliance Act** - חוק ה-FATCA האמריקאי - Foreign Account Tax Compliance Act קובע חובת דיווח לרשות המסים האמריקאית (ה-IRS) על חשבונות המוחזקים על ידי דמויות אמריקאיות (U.S Person) במוסדות פיננסיים זרים (מחוץ לארצות הברית).

LCR - Liquidity coverage ratio - יחס כיסוי הנזילות - מוגדר כיחס בין הנכסים הנזילים באיכות גבוהה ובין תזרים המזומנים היוצא נטו ל-30 הימים הבאים, תחת תרחיש קיצון. היחס משמש כמדד ליכולת הבנק לעמוד בצרכי נזילותו לתקופה של חודש קדימה.

4. מונחים אחרים

ABC **SOX** - חקיקה אמריקאית, אשר אומצה בחלקה על ידי בנק ישראל, ומטרתה להסדיר את תחומי האחריות והבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי בארגון.

23	דיבידנד
29	האשראי לציבור
57	הוצאות ריבית
57	הכנסות ריבית
12, 13, 70, 71	הלבנת הון
11, 26, 33, 34	הלוואות לדיור
33	הליכים משפטיים
33, 84	הפרשה להפסדי אשראי
27	יחס המינוף
65, 66	יחס כיסוי נזילות
83	כתבי התחייבות נדחים
29	מגזרי פעילות
8, 27, 31, 33, 37, 44, 45, 56, 65, 66	מימון
21, 23, 24, 52, 54, 56, 57, 84	נגזרים
8, 15, 27, 31, 44, 69	ניירות ערך
24, 83	נכסי סיכון
12, 72	סיכון אסטרטגי
9, 11, 13, 23, 25, 29, 31, 33, 34, 37, 44, 52, 61, 65, 83	סיכון אשראי
12, 61, 72	סיכון מוניטין
66	סיכון מימון
12, 52, 61, 65	סיכון נזילות
12	סיכון ציות ורגולציה
12, 24, 54	סיכון ריבית
9, 24, 52, 54, 61	סיכון שוק
24, 25, 52, 61, 62, 71, 83	סיכון תפעולי
84	עמלות
29, 37, 45	ענפי משק
21, 52, 57	שווי הוגן
17, 18, 20, 74	תגמול